ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИ ТОҶИКИСТОН
МАРКАЗИ ҶУМҲУРИЯВИИ ТАЪЛИМИЮ МЕТОДӢ

СТАНДАРТИ ДАВЛАТИИ ТАЪЛИМИИ ИХТИСОС

Аз рӯи самти	79 01 «Пешгирӣ, ташхис, табобат, офият ва ташкили тандурустӣ»
Ихтисоси:	1 – 79 01 02 «Педиатрия»
Касб:	духтур
Дараҷа:	мутахассис
Муҳлати таҳсил:	6 сол
Шакли тахсил:	рӯзона

ДУШАНБЕ – 2018

ҚАРОРИ
МУШОВАРАИ ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

«25» 08 соли 2017 № 13/1-32 ш. Душанбе

Оид ба тасдиқи Стандарти давлатии таълимии самти 79 01 «Пешгирӣ, ташхис, табобат, офият ва ташкили тандурустӣ» ихтисоси 1-79 01 02 - «Педиатрия»

Мушовараи Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳоди Маркази ҷумҳуриявии таълимию методии назди Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистонро бо тасдиқи Стандарти давлатии таълимии ихтисоси 1-79 01 02 - «Педиатрия» баррасӣ намуда,

қарор мекунад:

1. Стандарти давлатии таълимии ихтисоси 1-79 01 02 - «Педиатрия» тасдиқ карда шавад (замима мегардад).
2. Ректорони муассисаҳои таҳсилоти олии касбии дахлдор вазифадор карда шаванд:
2.1. Дар асоси Стандарти давлатии таълимии ихтисоси мазкур нақшаи таълимии ихтисоси 1-79 01 02- «Педиатрия»-ро дар мувофиқа бо Маркази ҷумҳуриявии таълимию методии назди Вазорати маориф ва илм таҳия намуда, барои тасдиқ ба Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод намоянд;
2.2. Раванди таълимро тибқи талаботи Стандарти давлатии таълимии таҳсилоти олии касбӣ аз рӯи ихтисоси 1-79 01 02 - «Педиатрия» ба роҳ монанд.
3. Ба Маркази ҷумҳуриявии таълимию методии назди Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон (Ш. Ёрмуҳаммадзода) супориш дода шавад, ки стандарти мазкурро ба миқдори 50 нусха чоп намуда, дастраси муассисаҳои таҳсилоти олии касбии ҷумҳурӣ гардонад.
4. Раёсати таҳсилоти олии касбӣ ва баъдидипломӣ (Ф. Хайдаров) вазифадор карда шавад, ки иҷрои қарори мазкурро таъмин намояд.
5. Назорати иҷрои қарори мазкур ба зиммаи муовини вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон Б.Одиназода вогузошта шавад.

Раиси мушовара,
вазир **Нуриддин Саид**

1. ДОИРАИ АМАЛ

1.1. Стандарти давлатии таълимии ихтисос маҷмӯи талаботи ҳатмиро барои татбиқи барномаҳои таълимии таҳсилоти олии касбӣ аз рӯи ихтисоси **1- 79 01 02 - «Педиатрия»** дар бар мегирад.

1.2. Муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ барои татбиқи барномаи таълимии таҳсилоти олии касбӣ тибқи Иҷозатнома оид ба ҳуқуқи пешбурди фаъолияти таълимӣ, ки аз ҷониби Хадамоти давлатии назорат дар соҳаи маориф ва илм дода шудааст, ҳуқуқ дорад.

2. ИХТИСОРОТИ ИСТИФОДАШАВАНДА

ТОК- таҳсилоти олии касбӣ;
БТТОК- барномаи таълимии таҳсилоти олии касбӣ;
СУФ - салоҳияти умумифарҳангӣ;
СУК - салоҳияти умумикасбӣ;
СК- салоҳияти касбӣ;
БФГ - бахши фанҳои гуманитарӣ;
БФТРИ - бахши фанҳои табиию риёзӣ ва иктисодӣ;
БФУ - бахши фанҳои умумикасбӣ;
БФТ - бахши фанҳои тахассусӣ;
БКҒА - бахши корҳои ғайриаудиторӣ;
СДТОК - стандарти давлатии таҳсилоти олии касбӣ.

3. ТАВСИФОТИ РАВИЯИ ОМОДАГӢ

Муҳлати меъёрии умумии меҳнатталабии азхудкунии барномаи таълимии таҳсилоти олии касбӣ (дар воҳиди санҷишӣ) ва тахассус (дараҷа)-и мутобиққунанда дар ҷадвали 1 оварда шудааст.

Ҷадвали 1.

Барномаи таълимии таҳсилоти олии касбӣ	Тахассус (дараҷа)		Муҳлати меъёрии азхудкунии барнома	Ҳаҷми меҳнатталабӣ	
	Рамз	Дараҷаи академӣ		кредит	соат
Мутахассис	1-79 01 02	Мутахассис	6 сол	420	10080

Як кредит 24 соат муқаррар карда мешавад. Ҳаҷми меҳнатталабии барномаи таълимии таҳсилоти олии касбӣ дар шакли таълими рӯзона дар як соли таҳсил баробари 70 кредит мебошад.

Баъд аз худ намудани нақшаву барномаҳои таълимӣ ва гузаштани аттестатсияи хатм ба хатмкунандагон диплом оид ба маълумоти олии тиббӣ аз рӯи ихтисоси «Педиатрия», тахассуси «Духтур» дода мешавад.

Хатмкунанда таҳсилро дар интернатура (таҷрибаҳосилкунии солона) ё ординатураи клиникӣ аз рӯи ихтисоси интихобкарда идома медиҳад.

4. ТАВСИФОТИ ФАЪОЛИЯТИ КАСБӢ

4.1. Соҳаи фаъолияти касбии хатмкунанда:
муассисаҳои кӯмаки аввалияи тибби-санитарӣ (КАТС), беморҳонаҳо, диспансерҳо, Марказҳои перинаталиро дар бар мегирад.

4.2. Объекти фаъолияти таҳсилоти олии касбии хатмкунанда:
- кӯдакон ва наврасони синни то 18 сола;
- волидайн (сарпарастон);

4.3. Хатмкунанда аз рӯи ихтисоси «Педиатрия» бояд ба чунин намуди фаъолияти касбӣ омода бошад:
- тиббӣ;
- ташкили идоракунӣ;
- илмӣ- тадқиқотӣ.

4.4. Хатмкунандаи ихтисоси «Педиатрия» барои ҳалли вазифаҳои касбии зерин бояд тайёр бошад:

Фаъолияти тиббӣ:
- гузаронидани чораҳои профилактикӣ ва зиддиэпидемии беморихо дар байни аҳолӣ;
- муоинаи тиббӣ-профилактикӣ, диспансеризатсия ва муоинаи диспансерии кӯдакон;
- ташхиси беморихои маъмул ва ҳолатҳои эътилолӣ дар кӯдакон ва наврасон;
- ташхиси шароити ҳолати фавкулодда дар кӯдакон, наврасон ва муроҷиати саривақтии патсиент бо мақсади ёрии махсусгардонидашуда;
- ташхисоти ҳомилагӣ;
- гузаронидани экспертизаи корношоямии муваккатӣ ва иштирок дар дигар намуди экпертизаи тиббӣ;
- расонидани ёрии аввалияи тиббӣ-санитарӣ ба кӯдакон дар шароити амбулаторӣ ва рӯзонаи статсионарӣ;
- расонидани ёрии аввалияи тиббӣ-санитарӣ ба кӯдакон ҳангоми беморихои шадиди ногаҳонӣ, хуруҷи беморихои музмин, ки ба ҳаёти бемор хатар надорад ва ёрии таъҷилии тиббиро талаб намекунад;
- саҳмгузорӣ дар таъмини ёрии таъҷилии тиббӣ ба кӯдакон дар ҳолатҳои таъхирнопазир;
- гузаронидани чораҳои табобатию эвакуатсионӣ ҳангоми ҳолатҳои фавкулода ва расонидани ёрии тиббӣ ба аҳолӣ дар шароити экстремалӣ: эпидемия ва маҳалли сироят;
- маърифатноккунии патсиент ва аъзои оилаи онҳо оид ба ҳифзи саломатӣ;
- гузаронидани корҳои маърифатӣ - санитарӣ дар байни кӯдакон;
- омӯзонидани чорабиниҳои асосии гигиенӣ ба кӯдакон ва волидайни онҳо оиди пешгирии пайдошавии беморихо ва мустаҳкамкунии саломатӣ.

Фаъолияти ташкилӣ-идоракунӣ:
- истифодаи усулҳои асосии ташкили ёрии тиббӣ ба кӯдакон дар муассисаҳои тиббӣ ва воҳидҳои сохтории онҳо;

- фароҳам овардани шароити мусоид дар муассисаҳои тиббӣ барои кӯдакон, волидайни онҳо ва фаъолияти меҳнатии кормандон;
- коргузории тиббӣ дар муассисаҳои тиббӣ;
- ташкил намудани экспертизаи тиббӣ ба кӯдакон ва наврасон;
- иштирок дар ташкил ва гузаронидани баҳодиҳии сифати ёрии тиббӣ ба кӯдакон ва наврасон;
- риоя намудани талаботҳои асосии бехатарии иттилоотӣ.

Фаъолияти илмӣ-тадқиқотӣ:
- таҳлили адабиёти илмӣ ва тадқиқоти омории соҳаи тиб, ширкат намудан дар гузаронидани таҳлили омории соҳаи тиб ва пешниҳод намудани натиҷаҳои ба дастомада;
- иштирок дар ҳалли масъалаҳои алоҳидаи илмӣ-тадқиқотӣ дар самти тандурустӣ оид ба ташхис, табобат, барқарорсозии тиббӣ ва пешгирӣ.

5. ТАЛАБОТ БА НАТИҶАҲОИ АЗХУДКУНИИ БАРНОМАҲОИ ТАЪЛИМИИ ТАҲСИЛОТИ ОЛИИ КАСБӢ АЗ РӮИ ИХТИСОСИ «ПЕДИАТРИЯ»

5.1. Дар натиҷаи азхудкунии барномаҳои тахассусӣ хатмкунандагон бояд салоҳияти умумифарҳангӣ, умумикасбӣ ва касбиро ҳосил намоянд.

5.2. Хатмкунанда бояд салоҳиятҳои умумифарҳангии зеринро дошта бошад:

- таҳлил намудани ҷаҳонбинӣ, проблемаҳои фалсафии аҳамияти иҷтимоӣ ва шахсидошта, малакаи худтакмилдиҳӣ, омӯзиши доимӣ;
- таҳлили чорабиниҳои сиёсӣ ва равандҳои муҳим, омода будан барои иштирок дар ҳаёти сиёсӣ, азбарнамудани мафҳумҳои асосӣ ва қонуниятҳои раванди таърихии ҷаҳонӣ, қонунҳое, ки муносибати эҳтиромона ва эҳтиёткорона ба анъанаю мероси таърихиро тақозо менамоянд, донистани истилоҳоти таърихию-тиббӣ;
- дорои қобилияти таҳлили мантиқӣ, иштирок дар мубоҳисаҳо, ба роҳ мондани фаъолияти тарбиявӣ ва педагогӣ, муҳокимаҳо барои амалӣ намудани фаъолияти таълимӣ ва тарбиявӣ, ҳамкорӣ ва таҳаммул;
- донистани забони давлатӣ, забони русӣ, инчунин яке аз забонҳои хориҷӣ дар сатҳи муоширати ҳаррӯза, малакаи хаттӣ ва шифоҳӣ;
- ба роҳ мондани фаъолияти худ бо назардошти хусусиятҳои иҷтимоӣ-фарҳангӣ, ки дар доираи меъёрҳои ахлоқӣ ва ҳуқуқӣ қабул шудаанд, риояи қоидаҳои этикаи касбӣ, санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ доир ба маълумоти махфӣ, нигоҳ доштани сирри касбӣ.

Дар охири омӯзиши бахши фанҳои гуманитарӣ таълимгиранда бояд

ДОНАД:
- тарзу усулҳои таҳлили мушкилоти фалсафӣ; шакл ва усулҳои дониши илмӣ ва эволютсияи онҳо;
- қонуниятҳои асосӣ ва равандҳои инкишофи таърихии ҷаҳонӣ; марҳилаҳои муҳимтарин дар таърихи Тоҷикистон, ҷой ва нақши Тоҷикистон дар таърихи инсоният ва дар ҷаҳони имрӯза;
- шахсиятҳои маъруфи соҳаи тандурустӣ ва тиб, муҳимтарин кашфиёти тиббӣ, таъсири гояҳои гуманистӣ ба тиб ;

- забони давлатӣ дар сатҳи баланди касбӣ;
- асосҳои қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои асосии меъёрию ҳуқуқии ҳифзи саломатии кӯдакон ва наврасон;
- меъёрҳои ахлоқию этикӣ, қоидаҳо ва принсипҳои муоширати касбии табиб, ҳуқуқҳои патсиент ва табиб, ҳуҷҷатҳои асосии этикӣ, ассотсиатсия ва ташкилотҳои ватанию байналмилалии касбӣ;
- принсипҳои ахлоқии муносибатҳои "табиб-бемор», «табиб - падару модар ва хешу табор», «табиб-ҳамкор»;
- принсипҳои деонтологияи табибӣ ва ахлоқи тиббӣ;
- нақши иҷтимоии тарбияи ҷисмонӣ дар ташаккули шахсият ва омодагӣ ба фаъолияти касбӣ;
- принсипҳои тарзи ҳаёти солим.

ТАВОНАД:

- таҳлил ва баҳодиҳии вазъи иҷтимоӣ ва ба рох мондани фаъолияти худ бо назардошти натиҷаҳои таҳлил;
- таҳияи санадҳои меъёрӣ- ҳуқуқии амалкунанда дар бораи меҳнат, махсусан барои занон ва кӯдакон пешбинишуда, қабули меъёрҳои кодекси меҳнат дар ҳолатҳои мушаххас;
- ҳифзи ҳуқуқҳои шаҳрвандии табибон ва беморони кӯдакон ва наврасон;
- ба рох мондани муносибати самимона бо ҳамкорон;
- маҳорати суханварӣ, баён кардани андешаҳои худ, иштирок дар мубоҳисаҳо ва мизҳои мудаввар;
- баён карда тавонистани андешаҳои худ, таҳлил ва тафаккури матнӣ, суханварӣ, далелнокии ахлоқию этикӣ принсипхои деонтологияи табибӣ ва этикаи тиббӣ;
- донистани забони хориҷӣ.

Пас аз иттмоми омӯзиши бахши фанҳои табиию риёзӣ ва иқтисодӣ таълимгиранда бояд

ДОНАД:

- асосҳои назариявии информатика, ҷамъоварӣ, нигоҳдорӣ, ҷустуҷӯ, таҳлил, тағйирдиҳӣ, паҳн кардани маълумот дар системаҳои ҷустуҷӯии тиббӣ ва биологӣ, истифодаи системаҳои иттилоотӣ ва компютерӣ, дар соҳаи тиб ва тандурустӣ;
- қоидаҳои бехатарии техникӣ ва кор дар озмоишгоҳҳои физикӣ, кимиёвӣ ва биологӣ бо реактивҳо, асбобҳои дигар;
- хосиятҳои об ва маҳлулҳо;
- роҳҳои ифодаи консентратсияи моддаҳо дар маҳлулҳо, усулҳои тайёр намудани маҳлулҳо мувофиқи нишондод;
- намудҳои пайвастагиҳои кимиёвӣ;
- мувозинати электролитии организми инсон;
- сохтор ва хосиятҳои химиявии гурӯҳҳои асосии биологии пайвастагиҳои муҳими органикӣ;
- ҷанбаҳои геополитикӣ ва таксимоти маъмурию- иҷтимоӣ ҳудудӣ дар кишвар;
- иттилоот оид ба захираҳои обӣ;

- намудҳои саноат, таърихи ташкили саноат ва ҳоҷагии деҳот.

ТАВОНАД:

- истифодаи мақсадноки адабиёти таълимӣ, илмӣ, илмӣ – оммавӣ, шабакаи интернетӣ;
- истифодаи таҷҳизоти физикӣ, кимиёвӣ ва биологӣ;
- маҳорати кор бо таҷҳизоти оптикӣ (заррабин, пурбин);
- гузаронидани таҳлили оддии омории маълумоти экспериментали;
- таснифоти формулаҳои кимиёвӣ;
- замимаи дигаргунсозии маълумот: матнӣ, редакторҳои нақшавӣ, ҷустуҷӯ дар шабакаи интернетӣ.

5.3. Хатмкунанда бояд салоҳиятҳои умумикасбии зеринро дошта бошад:

- ҳалли вазифаҳои фаъолияти касбӣ бо истифодаи технологияҳои иттилоотӣ-коммуникатсионӣ, захираҳои библиографӣ ва бо назардошти талаботи асосии бехатарии иттилоотӣ;
- таҳлили таъсироти асосии ҷисмонӣ ва қонуниятҳое, ки дар организми инсон рух медиҳад;
- истифодаи асосҳои дониши иқтисодӣ ва ҳуқуқӣ дар фаъолияти касбӣ;
- таҳлили натиҷаҳои фаъолияти худ барои пешгирӣ аз хатогиҳои касбӣ;
- ҳосил намудани малакаҳои коргузории тиббӣ;
- истифодаи мафҳумҳои асосии физикӣ-кимиёвӣ, риёзӣ ва табиӣ дар ҳалли масъалаҳои касбӣ;
- истифодаи доруворӣ ва моддаҳои дигар, мутобиқати онҳо ҳангоми ҳалли масъалаҳои касбӣ;
- баҳодиҳии ҳолати морфофункционалӣ, физиологӣ ва равандҳои патологии организми инсон ҳангоми ҳалли масъалаҳои касбӣ;
- ба рох мондани нигоҳубини бемор ва расонидани ёрии аввалияи тиббию санитарӣ.

Дар охири омӯзиши бахши фанҳои умумикасбӣ таълимгиранда бояд

ДОНАД:

- истилоҳоти тиббӣ ва фармасевтӣ бо забони лотинӣ;
- усулҳои математикӣ барои ҳалли масъалаҳои зеҳнӣ ва истифодаи онҳо дар соҳаи тиб;
- қоидаҳои бехатарӣ ва кор дар лабораторияҳои физикӣ, кимиёвӣ ва биологӣ, бо реактивҳо, асбобҳо ва ҳайвонҳо;
- қонунҳои асосии физика, зуҳуроти ҷисмонӣ ва қонунҳои равандҳои дар бадани инсон рухдиҳанда;
- равандҳои хусусияти физикӣ-кимиёвӣ, ки дар организми зинда дар сатҳи молекулавӣ, ҳуҷайравӣ, бофтавӣ рух медиҳанд;
- тавсифҳои таъсироти омилҳои физикию кимиёвии дар организми зинда зоҳиршавандаи молекулавӣ, ҳуҷайравӣ ва бофтавӣ;
- хусусияти таъсироти омилҳои физикӣ ба организм; асосҳои физикии коркарди таҷҳизоти тиббӣ;

- роҳҳои асосии мубодилаи моддаҳо карбогидратҳо, липидҳо, аминакислотаҳо, асосҳои пуринӣ ва пиримидӣ, нақши мембранаҳои ҳуҷайравӣ ва системаи нокилии онҳо дар мубодилаи моддаҳо.
- сохт ва вазифаҳои пайвастагиҳои муҳими кимиёвӣ (кислотаи нуклеин, сафедаҳои табиӣ, витаминҳои дар равған ҳалшаванда);
- нақши мембранаҳои ҳуҷайравӣ ва системаи транспортии онҳо дар мубодилаи моддаҳо дар организм;
- қонуниятҳои умумии пайдоиш ва инкишофи ҳаёт; антропогенез ва онтогенези одам;
- қонуниятҳои ирсият ва тағйирпазирӣ дар инкишофи фардӣ ҳамчун асоси фаҳмиши патогенез ва этиологияи беморихои ирсӣ ва беморихои мултиомилӣ;
- қонуниятҳои асосии инкишоф ва фаъолияти ҳаётӣ дар асоси сохтори ташкилии ҳуҷайра, бофта ва узвҳо;
- муҳиммияти гистофункционалии элементҳои бофтаҳо, усулҳои таҳқиқи онҳо;
- сохт, топография ва ташкилии ҳуҷайра, бофтаҳо, узвҳо ва системаи узвҳо дар ҳамбастагӣ бо вазифаҳои онҳо ҳолати нормалӣ ва патологӣ;
- хусусиятҳои ҷинсию синну солии анатомӣ-физиологӣ ва фардии сохт ва инкишофи организм дар ҳолати нормалию патологӣ;
- системаи функционалии организм, танзимкунӣ ва худтанзимкунӣ ҳангоми таъсирот бо равандҳои муҳити атроф дар ҳолати нормалӣ ва патологӣ;
- этиология, патогенез, морфогенез, патоморфози беморӣ дар кӯдакон, наврасон ва калонсолон, усули таснифи беморихо; дарки асосии мафҳуми нозологияи умумӣ;
- қонуниятҳои асосии инкишоф ва фаъолияти ҳаёти организм дар асоси ташкили ҳуҷайраҳо бофтаҳо ва узвҳо;
- хусусиятҳои морфофункционалии элементҳои бофтаҳо ва усули таҳқиқи онҳо;
- индикатсия ва идентификатсияи бактерияҳо, вирусҳо ва дигар микробҳои патогенӣ;
- сохтор ва вазифаҳои тартиби масунияти одам, хусусиятҳои синнусолии механизми ташкил ва коркарди усулҳои асосии иммунодиагностика, усулҳои баҳогузории ҳолати масунияти барои истифодаи табобати масунӣ;
- муҳиммияти ба нақшагирӣ ва гузаронидани корҳои илмӣ-тадқиқотӣ;
- асосҳои қонунгузории ҶТ оиди ҳифзи саломатии аҳолӣ, ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ-техникӣ;
- моҳиятҳои асосии идоракунӣ ва ташаккули ёрии тиббӣ ба аҳолӣ;
- ташаккули назорати тиббӣ аз рӯи ҳолати саломатии аҳолӣ, масъалаҳои экспертизаи корношоямӣ ва ёрии тибии ҳуқуқӣ ба аҳолӣ;
- усули ҳисоби нишондиҳандаҳои омори тиббӣ; асосҳои истифодаи усули оморӣ дар тадқикоти тиббӣ, истифодаи нишондиҳандаҳои оморӣ ҳангоми арзёбии ҳолати саломатии аҳолӣ ва фаъолияти муассисаҳои тиббӣ;
- чорӣ кардани ҳуҷҷатнигории хоси хисоботии тиббӣ дар муассисаҳои тиббӣ;
- ташаккули ҳайати миёна ва ҳурди тиббӣ дар муассисаҳои табобатӣ;
- нишондиҳандаҳои саломатии аҳолӣ ва омилҳои ташаккулдиҳандаи саломатии инсон (экологӣ, касбӣ, табиӣ – иклимӣ, эндемикӣ иҷтимоӣ, эпидемиологӣ, рӯҳӣ – эхсосӣ ва ирсӣ);
- беморихои марбути таъсири номатлуби омилҳои иқлимӣ ва иҷтимоӣ;

- ҷанбаҳои гигиении ғизо, гигиенаи муассисаҳои тиббӣ;
- асосҳои тибби профилактикӣ, ташкили тадбирҳои профилактикӣ, ки ба солимгардонии аҳолӣ равона шудаанд.

ТАВОНАД:

- истифодаи адабиёти таълимӣ, илмӣ, илмӣ – адабӣ, истифодаи шабакаи интернетӣ барои фаъолияти касбӣ;
- гузаронидани коркарди оддии омории маълумоти экспериментӣ;
- ташхиси барангезандаҳои беморихои паразитарии инсон дар препарат, слайд ва расмҳо;
- гузаронидани ташхиси микробиологӣ;
- маҳорати ҳондан ва навиштани истилоҳот ва дастурамалҳои клиникӣ ва фарматсевтии забони лотинӣ;
- ба нақша гирифтан ва баҳодиҳии сифати ёрии тиббӣ, ҳолати саломатии кӯдакон ва таъсири омилҳои муҳити атроф ва муҳити истеҳсолот ба он.

5.4. **Хатмкунанда бояд салоҳиятнокии зерини касбиро дошта бошад:**

фаъолияти тиббӣ:

- гузаронидани маҷмӯи чорабиниҳо оид ба таҳким ва нигаҳдории саломатӣ, ташаккули тарзи ҳаёти солим, пешгирии пайдоиш ва паҳнишавии бемориҳои дар Ҷумҳурии Тоҷикистон зуд-зуд дучоршаванда, ташхиси саривақтии онҳо, муайян намудани сабабҳои пайдоиш ва инкишофии онҳо, инчунин бартараф намудани таъсири зарарноки омилҳои экологӣ ба саломатии инсон;
- гузаронидани муоинаи профилактикии тиббӣ, диспансеризатсия ва назорати диспансерӣ ба кӯдакони солим ва ба кӯдакони гирифтори бемориҳои музмин;
- гузаронидани чорабиниҳои зиддиэпидемӣ, ташкили ҳифзи аҳолӣ дар ҷойҳои махсусан хавфноки сироятӣ, ҳангоми хатари радиатсионӣ, офатҳои табиӣ ва дигар ҳолатҳои фавкулодда;
- ҷамъоварӣ ва таҳлили шикоятҳои бемор, анамнез, натиҷаҳои муоина, тадқиқоти озмоишгоҳӣ, дастгоҳӣ, патологӣ-анатомӣ ва дигар таҳқиқот барои исботи мавҷудият ё набудани беморӣ, инчунин тахияи картаи тиббии амбулаторӣ ё статсионарии бемор;
- муайян намудани ҳолати патологии бемор, симптому синдроми бемориҳо, шакли нозологӣ мутобиқи Таснифоти байналмилалии омории беморихо ва мушкилоти вазъи саломатӣ, азназаргузаронии Х;
- донистани механизмҳои патофизиологии рушди симптому синдромҳои клиникӣ, асоснок намудани табобат ва барқарорсозии саломатии кӯдакон, наврасон ва калонсолон, вобаста ба гурӯҳи синнусолӣ ва ҷинсии онҳо;
- тахияи нақшаи муолиҷа барои кӯдакони бемор мувофиқи ташхиси муқарраршудаи амбулаторӣ ва статсионарӣ;
- иҷрои тадбирҳои асосии табобати беморихои кӯдакони аворизи вазниндошта, ки сабаби марг мешаванд;
- сари вақт ошкор намудан ва расонидани ёрии таъҷилӣ ҳангоми ҳолатҳои хатарноки ҳаёт (хунравии шадид, халалёбии нафас, аз кор мондани дил, кома ва шок);
- таъин намудани ғизои клиникӣ ба беморон мувофиқи хусусияти бемории онҳо;

- пешбурди ҳомилагии муқаррарӣ ва мусоидат намудан ба таваллуди кӯдак;

- донистани тавсифи клиникӣ - фармакологии гурӯҳҳои асосии доруворӣ ва интихоби оқилонаи доруворӣ ҳангоми беморӣ;

- донистани технологияи нигоҳубини кӯдакони бемор; истифодаи усулҳои асептика ва антисептика;

- мусоидат дар ташхиси бемории сил ва муоинаи флюорографии кӯдакон бо мақсади ошкор намудани бемории сил, баҳодиҳии натиҷаҳои он;

- ба беморон ва хешовандони онҳо омӯзонидани чораҳои асосии гигиенӣ, нигоҳдории саломатӣ, малакаҳои худдории нишондодҳои физиологӣ, ки ба мухофизат ва мустаҳкамкунии саломатӣ, инчунин пешгирии бемориҳо равона шудаанд;

- муайян намудани зарурати омилҳои муолиҷаи табиӣ, муолиҷаи ғайримаводи дорӯгӣ ва усулҳои дигар бо бемороне, ки ба барқарорсозии саломатӣ ва муолиҷаи санаторию курортӣ ниёз доранд;

- истифодаи таҷҳизоти тиббӣ - техникӣ ҳангоми кор бо беморон, донистани технологияи компютерӣ барои гирифтани маълумот аз сарчашмаҳои гуногун, дастрас намудани иттилоот аз шабакаҳои компютерӣ; истифода аз имкониятҳои технологияи муосири иттилоотӣ барои барномаҳои касбӣ;

- расонидани кӯмаки аввалияи психологӣ ба кӯдакон ва наврасон дар ҳолати беморӣ ё ҳолатҳои фавқулодда;

- расонидани ёрии психологӣ-педагогӣ доир ба пешгирӣ ва бартараф намудани одатҳои зарарнок, ки ба вазъи саломатии насли наврас таъсир мерасонад;

- омӯзонидани кӯдакон, наврасон ва волидайни онҳо барои нигоҳдории саломатӣ ва тарзи ҳаёти солим;

фаъолияти ташкилӣ-идоракунӣ:

- истифодаи хуҷҷатҳои меъёрии соҳаи тандурустӣ (қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, регламентҳои техникӣ, стандартҳои байналмилалӣ ва миллӣ, фармоишҳо, дастурҳо, истилоҳот ва низоми байналмилалии воҳидӣ, таснифи байналмилалии мавҷуда); таъмини меҳнати самаранок;

фаъолияти илмӣ – тадқиқотӣ:

- омӯзиш ва баҳодиҳии иттилооти илмии тиббӣ, ватанӣ ва хориҷӣ;

- азхудкунии усулҳои тадқиқоти муосири илмӣ ба назардошти натиҷаҳои меъёрҳои ахлоқӣ ва татбиқ намудан дар амалия;

- иштирок дар ҷамъомади касбӣ, тиббии илмӣ- амалӣ (ҷамъияти кардиологҳои кӯдакона, ҷамъияти педиатрҳо ва ғайра).

Хатмкунанда бояд дорои хислатҳои шахсӣ ва малакаҳои зерин бошад:

- дарки масъулияте, ки фаъолияти касбии табиб ба риояи принсипҳои ахлоқию этикӣт ва ҳуқуқӣ асос ёфтааст;
- ба рох мондани фаъолият дар асоси арзишҳои касбӣ, аз ҷумла маҳорат, интизом, ғамхории беғаразона, дилсӯзӣ, ҳамдардӣ, масъулият, ростқавлӣ, маҳфӣ нигоҳ доштани сирри касбӣ;
- дарки муҳиммияти ҳамдигарфаҳмӣ ва муносибати самимонаи табибу бемор, аъзоёни оилаи онҳо, эҳтироми арзишҳои фарҳангӣ ва озодии эътиқоди динӣ;
- ташаккули муносибатҳои муттақобилаи мусбат ва эҳтироми нуқтаи назари ҳамкорон;

- омодагӣ барои баланд бардоштани сатҳи дониш ва малакаҳои худ дар давоми фаъолияти касбӣ дар асоси дастовардҳои нави илмӣ.

Дар охири омӯзиши бахши фанҳои тахассусӣ таълимгиранда бояд
ДОНАД:

- ҷамъоварии анамнез, гузаронидани саволу ҷавоби кӯдакони синну соли гуногун ва хешовандони онҳо бо назардошти хусусиятҳои иҷтимоӣ, маданӣ бо истифода аз малакаҳои самараноки коммуникативӣ;
- этиология, патогенез, ташхис, табобат ва пешгирии бемориҳои дар ҶТ дар байни кӯдакон ва наврасон зиёд воҳӯранда; аломатҳои клиникӣ, хусусиятҳои ҷараён ва оризаҳои имконпазири бемориҳои нисбатан паҳншуда, ки ба шакли хос дар кӯдакон ва наврасон ҷараён мекунад;
- зуҳуроти асосии клиникии узв ва системаҳо, хусусиятҳои ташхиси онҳо;
- зуҳуроти клиникии синдромҳои асосии, ки муолиҷаи ҷарроҳиро талаб менамояд;
- хусусиятҳои расонидани ёрии тиббӣ ба кӯдакон ва наврасон ҳангоми ҳолатҳои фаврӣ;
- усулҳои муосири клиникӣ, озмоишгоҳӣ ва асбобии соҳаҳои педиатрӣ, ҷарроҳӣ ва сироятӣ; моҳиятҳои умумӣ ва хусусиятҳои ташхиси бемориҳои ирсӣ ва аномалияҳои модарзодӣ;
- намуд ва усулҳои анестезияи муосир, хусусиятҳои гузаронидани муолиҷаи бошиддат;
- эпидемиологияи бемориҳои сироятӣ, паразитарӣ ва ғайрисироятӣ, амалигардонии тадбирҳои зиддиэпидемикӣ, ҳимояи аҳолӣ дар мавзеъҳои сирояти хавфнок, радиатсия ва офатҳои табиӣ;
- моҳиятҳои асосии ташхиси бемориҳои сироятӣ, нишондодҳо ба бистаришавии беморони сироятёфта;
- усулҳои хос ва ғайрихоси профилактикаи бемориҳои сироятӣ;
- хусусиятҳои ташкили расонидани ёрии аввалини тиббӣ, нишондод барои бистарикунонӣ;
- хусусиятҳои ташкили расонидани ёрии тиббӣ, гузаронидани чораҳои тавонбахшӣ ба аҳолӣ дар ҳолатҳои фавқулодда, ҳангоми фалокат дар давраи ҷанг ва давраи осоишта;
- ташхис ва назорати ҳомилагии физиологӣ;
- асосҳои истифодаи усулҳои тиббӣ исботшуда, ҳангоми баҳодиҳии ҳолати саломатии бемор, фаъолияти ташкилотҳои тиббии системаҳои ҳифзи модар ва кӯдак дар тадқиқотҳои илмӣ;
- тавсифи клиникӣ-фармакологии гурӯҳҳои асосии доруворӣ ва интихоби дурусти дорувории мушаххас ҳангоми муолиҷаи синдромҳои асосии патологии бемориҳои ҳолатҳои таъхирнопазир дар кӯдакони бемор;
- гузарондани ташхиси туберкулинӣ, интихоби патсиентон барои ваксинатсия ва реваксинатсия бо ваксинаи сил (минбаъд - БСЖ) бо назардошти натиҷаҳои ташхиси туберкулинии умумӣ; хусусиятҳои ташхис, муолиҷа ва тавонбахшии гирифторони бемории сил;

- асосҳои ташкили ёрии амбулаторӣ - дармонгоҳӣ ва статсионарии кӯдакон ва наврасон, шаклҳои муосири ташкилии корҳо ва имкониятҳои ташхисии хадамоти дармонгоҳӣ, системаи ҳифзи модар ва кӯдак;
- сохтор, мақсад ва вазифаҳои муассисаҳои кӯмаки аввалияи тиббӣ-санитарӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва низоми расондани ёрии тиббӣ дар сатҳи КАТС;
- асосҳои тибби профилактикии ба мустаҳкамкунии солимии кӯдакон ва наврасон равонашуда; усулҳои профилактикаи хос ва ғайрихоси беморихои сироятӣ;
- асосҳои ташаккули тарзи ҳаёти солим, гигиенаи дурусти кӯдакон ва наврасони солими синну соли гуногун;
- моҳиятҳои тавонбахшии патсиентон; ташкил ва гузарондани тадбирҳои тавонбахшӣ дар байни кӯдакон ва наврасон;
- механизми таъсири муолиҷавӣ - тавонбахшии физиотерапия, варзиши муолиҷавӣ ва дигар усулҳои ғайридоруворӣ, нишондод ва зиддинишондоди таъиноти он;
- моҳиятҳои тавонбахшии патсиентон, интихоби речаи оптималии фаъолнокӣ, гизои дуруст, ҳолати морфофункционалӣ, донистани нишондод ва ғайринишондоди таъйинни варзиши муолиҷавӣ, физиотерапия, рефлексотерапия, фитотерапия, тавсия додани табобати санаторӣ-курортӣ барои кӯдакон ва наврасон;
- моҳиятҳои таъйиноти гизои муолиҷавӣ ба патсиентон, тибқи бемориҳои онҳо;
- моҳиятҳои мушоҳидаи диспансерии синнусолӣ-чинсӣ ва гурӯҳҳои иҷтимоии гуногуни аҳолӣ;
- ҳуҷҷатгузории хоси тиббии хисоботӣ дар муассисаҳои тиббии модар ва кӯдак, амалигардонии муоинаи қобилияти меҳнат;
- системаи ташкили истехсоли муоинаи судӣ – тиббӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон; ҳуқуқ, вазифаҳо ва масъулияти духтурӣ ба иштироки амалҳои протессуалӣ ба сифати мутахассис ё эксперт ҷалбшаванда, тарз ва усулҳои асосии муоинаҳои судӣ-тиббӣ.

ТАВОНАД:

- ҷамъоварии анамнез, гузарондани саволу ҷавоби кӯдакони синну соли гуногун ва хешовандони онҳо, гузарондани муоинаи физикалӣ, равон кардани патсиентон ба муоинаи озмоишгоҳӣ – асбобӣ, ба машварати мутахассисон;
- шарҳи натиҷаҳои муоина, гузоштани ташхиси пешакӣ, қайд кардани ҳаҷми муоинаҳои иловагӣ барои аниқ кардани ташхис; ташаккули ташхиси клиникӣ;
- такмили нақшаи муолиҷа бо назардошти ҷараёни беморӣ, интихоб ва таъини муолиҷаи доруворӣ, истифодаи усулҳои ғайридоруворӣ, гузарондани тадбирҳои тавонбахшӣ;
- интихоби ратсионалии доруворӣ ҳангоми муолиҷаи синдромҳои асосии патологӣ, бемориҳо ва ҳолатҳои таъхирнопазир;
- муайян кардани вайроншавии ҳолати саломатии барои ҳаёт хавфнок, расонидани ёрии аввалин, кӯмак ҳангоми ҳолатҳои таъхирнопазир, ба ҷаррохат бардоштагон, ҳангоми ҳолатҳои фавқулодда;
- таҳлил ва баҳодиҳии ҳолати саломатии кӯдакон ва наврасон, таъсири омилҳои тарзи ҳаёт ба саломатӣ;

- дар байни аҳолӣ гузарондани тадбирҳои профилактикӣ оид ба баланд бардоштани муқовиматнокии организм бар зидди омилҳои номусоиди муҳити атроф бо истифода аз усулҳои гуногуни обутобдиҳӣ; тарғиботи тарзи ҳаёти солим;
- ташкил ва расондани ёрии табобатӣ - профилактикӣ ва санитарӣ-зиддиэпидемикӣ бо назардошти хусусиятҳои иҷтимой-касбӣ ва синнусолӣ-чинсӣ;
- кӯмак расондан ба интихоби кӯдакон ва наврасон барои ваксинатсия ва реваксинатсияи БСЖ, бо назардошти натиҷаҳои туберкулинноташхиси умумӣ;
- ҳуҷҷатгузории тиббии хусусиятҳои гуногун дар муассисаҳои тиббӣ;
- малакаҳои коммуникативӣ ҳангоми кор бо патсиентон, хешовандони онҳо, патсиентони имкониятҳояшон маҳдуд, ҳангоми хабарҳои нохуш, рафтори агрессивии патсиентон ё хешовандони онҳо, барои гирифтани розигии иттилоотӣ; малакаҳои коммуникативӣ, ҳангоми кор бо ҳамкорон, сабти ҳуҷҷатҳои тиббӣ, гуфтугӯ тавассути телефон ва бо нафаре, ки ба тарҷумон ниёз дорад;
- баҳодиҳии ҳолати саломатии кудакони гурӯҳҳои гуногунсол ва гуногунҷинс;
- усулҳои муоинаи умумии клиникии кӯдакон ва наврасон;
- интерпретатсияи натиҷаҳои усулҳои ташхиси озмоишгоҳӣ ва асбобӣ дар кӯдакон ва наврасон;
- алгоритми гузоштани ташхиси пешакии кӯдакон ва наврасон бо минбаъда равон кардани онҳо ба муоинаи иловагии табибони мутахассис; алгоритми гузоштани ташхиси батафсили клиникии беморон;
- алгоритми иҷрои тадбирҳои асосии ташхисӣ ва муолиҷавӣ оиди расондани ёрии аввалини тиббӣ ба беморон ҳангоми ҳолатҳои таъхирнопазир ва ҳолатҳои барои ҳаёт хавфнок;
- кор бо усулҳои ҳуҷҷатгузории тиббии хисоботӣ дар муассисаҳои тиббӣ.

6. ТАЛАБОТ БА СОХТОРИ БАРНОМАҲОИ ТАЪЛИМИИ ТАҲСИЛОТИ ОЛИИ КАСБӢ

6.1. Барномаи таълимии таҳсилоти олии касбӣ омӯзиши фанҳои таълимӣ ва иҷрои корҳои ғайриаудиториро дар бар мегирад (ҷадвали 2):

- фанҳои гуманитарӣ;
- фанҳои табиию риёзӣ ва иқтисодӣ;
- фанҳои умумикасбӣ;
- фанҳои тахассусӣ;
- таҷрибаомӯзии таълимӣ ва истеҳсолӣ;
- аттестатсияи хатм.

6.2. Мавзӯъ ва мундариҷаи ҳар як фанни таълимӣ тавре муайян карда мешавад, ки дар баробари пурра аз худ намудани барномаи таълимии онҳо сатҳи мустақилиятнокӣ, қобилият, малакаю маҳорат ва донишҳои назариявии донишҷӯ ташаккул ёбад.

6.3. Бахши фанҳои гуманитарӣ омӯзиши фанҳои ҳатмии фалсафа, таърихи халқи тоҷик, забони тоҷикӣ, забони хориҷӣ, забони русӣ, сотсиология, сиёсатшиносӣ, ҳуқуқ,

фарҳангшиносӣ, диншиносӣ, тарбияи ҷисмонӣ ва фанни интихобии этика ва эстетика ё мантиқро дар бар мегирад.

6.4. Бахши фанҳои табиию риёзӣ ва иқтисодӣ омӯзиши фанҳои ҳатмии назарияи иқтисодӣ, географияи Тоҷикистон бо асосҳои демографияи он, технологияи информатсионӣ ва фанҳои интихобии экология ва мудофиаи шаҳрвандиро дар бар мегирад.

Ҷадвали 2

СОХТОРИ БАРНОМАИ ТАЪЛИМИИ ТАҲСИЛОТИ ОЛИИ КАСБӢ

Т/р	МАВЗӮЪҲОИ ОМӮХТАШАВАНДА	Кредит	Соат
I.	**БАХШИ ФАНҲОИ ГУМАНИТАРӢ (БФГ)**	**54**	**1296**
БФГ 01	**Фалсафа** Фалсафа, доираи проблемаҳо ва нақши он дар ҷомеа. Метод ва вазифаҳои фалсафа. Фалсафа дар низоми фарҳанг. Предмет ва объекти донишҳои фалсафӣ. Фалсафа дар Ҳинди бостонӣ ва Чини Қадим. Фалсафаи бостонии тоҷику форс. Фалсафаи Юнони атиқа. Тавсифи умумии таълимотҳои фалсафии Ҳинду Чини қадим, Форси бостон ва Юнони атиқа. Фалсафаи асримиёнагии аврупоӣ. Фалсафаи асримиёнагии Шарқи Исломӣ. Принсипҳо ва назарияи фалсафию динии машшоия ва калом. Фалсафаи давраи Эҳё. Фалсафаи Замони нав (асри XVII-XVIII). Фалсафаи маорифпарварии франсавӣ. Мақоми фалсафа ва илм дар фарҳанги аврупоии замони Нав. Фалсафаи классикии олмонӣ. Фалсафаи марксистӣ. Моҳияти фаҳмиши материалистии таърих. Масъалаи шуур дар фалсафа. Шуур ва инъикос. Равишҳои мухталифи илмию фалсафӣ доир ба моҳияту хосияти шуур. Гносеология–таълимот дар бораи маърифат. Маърифат ҳамчун мавзӯи таҳлили фалсафӣ. Назарияҳои ҳақиқат. Субъект ва объекти маърифат. Проблеман ҳақиқат дар фалсафа ва илм. Хусусияти маърифати илмӣ. Методологияи таҳқиқоти илмӣ. Методҳои маърифати илмӣ. Меъёри илмияти дониш. Инсон шакли махсуси ҳастӣ. Масъалаи инсон дар фалсафа. Антропосотсиогенез. Таносуби хусусиятҳои биологӣ ва иҷтимоӣ дар инсон. Инсон дар фаъолияти ҳаётии хеш. Озодӣ дар низоми нерӯҳои моҳиятии инсон. Моҳияти иҷтимоӣ- фарҳангии инсон дар таълимотҳои инсон шиносӣ. Предмет ва методи фалсафаи иҷтимоӣ. Ҷамъият ҳамчун низоми худинкишофёбанда. Антропологияи иҷтимоӣ. Ҷамъият ҳамчун низоми робита ва муносибати одамон дар раванди фаъолият, талабот ва заруриятҳои таърихӣ. Ҷамъият ва табиат. Диалектикаи робитаи байниҳамдигарӣ. Вокеияти иҷтимоӣ ва таҳқиқи он дар фалсафа. Соҳаҳои асосии ҳаёти ҷамъият. Соҳаи иқтисодӣ - соҳаи бунёдии ҳаёти ҷамъият. Тарзи истеҳсолоти ҷамъиятӣ. Тақсимоти ҷамъиятии меҳнат - нерӯи пешбарандаи фаъолияти одамон. Сохтори иҷтимоии ҷамъият. Ҳаёти иҷтимоӣ соҳаи ҳастии умумиятҳои иҷтимоии одамон. Ҳаёти сиёсии ҷамъият. Давлати	**5**	**120**

	ҳуқуқбунёд. Нақши асосгузори сулҳу вахдат ва пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон дар таҳкими истиқлолият ва таъмини ҳаёти осоиштаи ҶТ. Ҳаёти маънавии ҷамъият. Таърих ва фалсафаи таърих. Субъект ва қувваҳои пешбарандаи таърих. Ҷомеаи постиндустриалӣ ва иттилоотӣ. Ҷомеаи шаҳрвандӣ. Шуури ҷамъиятӣ. Таркиботи шуури ҷамъиятӣ: дараҷа ва шаклҳои он. Ташаккули назарияҳои ҷамъияти постиндустри алӣ ва ахборӣ. Фалсафаи фарҳанг. Фарҳанги моддӣ ва маънавӣ. Фарҳанг ва ҳаёти маънавии ҷамъият. Парадигмаҳои асосии таҳлили фалсафии фарҳанг. Бухрони тамаддуни муосир ва масъалаи бақои мавҷуди инсонӣ. Табаддулоти технологӣ. Проблемаҳои фалсафаи техника. Назарияҳои муосир дар мавзӯи «Гуфтугӯ, алоқамандӣ, муқовимат ва бархурди тамаддунҳо». Маърифати арзишӣ ҳастӣ. Аксиология – фалсафаи арзишҳо. Арзишҳои ахлоқии ҷомеа. Дин ҳамчун шакли фаъолияти маънавӣ ва дин ҳамчун шуури ҷамъиятӣ. Эстетика – фалсафаи санъат. Хусусияти хоси дарки эстетикии олам. Идеология ҳамчун шакли фаъолияти маънавӣ ва омили интегративии ҷомеа. Санъат – инъикоси бадеию рамзии олам, дарки маънои ҳаёт ва муқаррар шудани арзишҳо дар ҷараёни ташаккули наслҳои ҷавон. Шуури ҳуқуқӣ ва ташаккули таърихии фалсафаи ҳуқуқ. Дурнамои ҷомеаи инсонӣ. Футурологияи-илм дар бораи оянда. Омилҳои асосии ояндабинӣ ва методҳои пешгӯии иҷтимоӣ. Глобализатсия – предмети таҳлили фалсафӣ-иҷтимоӣ. Тоҷикистон дар масири тағйиротҳои бузурги глобалии замони муосир. Фалсафа ва ҷаҳони муосир. Мушкилоти нигоҳдории ҳувияти миллӣ ва бақою устувории арзишҳои ватанӣ дар замони бархурди ҷомеаҳои техногению информатсионӣ бо ҷомеаҳои анъанавӣ.		
БФГ 02	**Таърихи халқи тоҷик** Мақсад ва вазифаҳои асосии омӯзиши таърихи халқи тоҷик. Семинар дар мавзӯи: Таърих ҳамчун илми ҷомеашиносӣ. Ҷомеаи ибтидоӣ дар Осиёи Марказӣ. Осори асри санг. Осори ҷомеаи ибтидоӣ дар ҳудуди Тоҷикистон. Мутолиа ва конспекти китоби Дяконов М.М. «Маданияти қадими тоҷикон». Энеолит ва асри биринчӣ дар Осиёи Марказӣ. Ориёиҳо: таърихи пайдоиш, муҳоҷират. Тамаддуни ориёӣ. Нахустин давлатҳои ориёӣ. Ойини зардуштӣ. Авесто. «Авесто - нахустқомуси башарӣ ва сарчашмаи таърихӣ». Мутолиа ва конспекти мухтасари китоби Эмомалӣ Раҳмон. «Нигоҳе ба таърих ва тамаддуни ориёӣ». Империяи Ҳохоманишиён. Мутолиа ва азёд намудани «Эъломияи Куруши Кабир». Муборизаи аҷдодони тоҷикон бар зидди истилогарони юнонӣ – мақдунӣ. Дарс-суҳбат дар мавзӯи “Оқибати забткориҳои Искандари Мақдунӣ дар Осиёи Марказӣ”. Давлати Кушониёни бузург. «Осори давраи Кӯшониён дар осорхонаҳои Тоҷикистон». Ташаккули Роҳи Бузурги Абрешим ва нақши аҷдодони тоҷикон дар он.	**6**	**144**

«Ёдгориҳои таърихии маҳалли зисти ман». Ташаккулёбии халқиятҳои қадими ориёӣ. Оғози ташаккулёбии халқияти тоҷик. Ташаккулёбии муносибатҳои феодалӣ дар Осиёи Марказӣ. Шоҳаншоҳии Сосониён. Пешниҳоди маърӯза ва ё эссе доир ба яке аз мавзӯъҳо: «Фарҳангистони Гундишопур», «Борбади Марвазӣ», «Ойини зардуштӣ», «Авесто», «Нақши Сосониён дар тамаддуни ориёӣ», «Динҳои замони Сосониён», «Мусиқии замони Сосониён», «Ҷашнҳои суннатии замони Сосониён». Давлатҳои Кидориён, Хиёниён ва Ҳайтолиён. Муборизаи Сосониён, Ҳайтолиён ва Ҳоқонии турк дар Варазруд. «Шаҳрҳои Эрони Шарқӣ дар асрҳои III- VII». Варазруд дар давраи парокандагии сиёсии асрҳои VI-VII. Маданияти моддӣ ва маънавии аҳдодони тоҷикон дар асрҳои III-VII. Вазъи сиёсии Варорӯд ва Эрон дар арафаи ҳуҷуми арабҳо. Ҳуҷуми арабҳо ба Эрон, Хуросон ва Варорӯд. Забти ин сарзаминҳо аз тарафи истилогарони араб. Хуросон ва Мовароуннаҳр дар замони ҳукумати арабҳо. Бармакиён. Семинар дар мавзӯи «Нехзати Абӯмуслим». Наҳзатҳои озодихоҳӣ бар зидди хилофати араб дар Эрон, Хуросон ва Мовароуннаҳр. Мутолиа ва конспекти китоби Садриддин Айнӣ «Исёни Муқаннаъ. Очеркҳои таърихӣ-таҳлилӣ». Давлати Тоҳириён. «Хуросон - ҳудуди таърихӣ-ҷуғрофӣ». Давлати Саффориён. Хонадони Сомонӣ ва болоравии нуфузи сиёсии он. Таъсисёбии давлати Сомониён. Исмоили Сомонӣ-асосгузори давлати Сомониён. Пур кардани харитаи контурии «Давлати Сомониён». Давлати Сомониён дар замони ҳукумати Насри II. Мутолиа ва конспекти китоби А. Мухторов. «Амирон ва вазирони Сомонӣ». Сохтор ва низоми идоракунии давлати Сомониён. «Мовароуннаҳр ва ҳудуди он». Рушди кишоварзӣ, косибӣ ва тиҷорат дар дар давраи Сомониён. Фарҳангӣ моддӣ ва маънавӣ дар аҳди Сомониён. Дарс-конференсия дар мавзӯи «Илм ва адабиёти тоҷик дар давраи Сомониён». Анҷоми раванди ташаккулёбии халқи тоҷик. Мутолиа ва конспекти зерфасли «Анҷоми ташаккулёбии халқи тоҷик»-и боби дуввуми китоби Б.Ғафуров «Тоҷикон: таърихи қадимтарин, қадим, асрҳои миёна ва давраи нав». Давлати Сомониён дар нимаи дуюми асри X ва сабабҳои заволи он. Абӯиброҳими Мунтасир ва муборизаи он барои баркарории давлати Сомониён. «Нақши Сомониён дар таърихи давлатдории халқи тоҷик». Мутолиа ва конспекти мақолаи Садриддин Айнӣ «Маънои калимаи «тоҷик» (аз китоби «Тоҷик-тоҷдор, тоҷвар»). Вазъи сиёсии Мовароуннаҳру Хуросон дар асрҳои XI – XII. Давлати Ғуриён ва Хоразмшоҳиён. «Давлати Ғуриён». Авзои иқтисодӣ ва иҷтимоии Мовароуннаҳру Хуросон дар асрҳои XI-XII. Фарҳанги моддӣ ва маънавии халқи тоҷик дар асрҳои XI-XII. «Низомулмулк-арбоби давлатӣ ва фарҳангии тоҷик». Авзои сиёсии Мовароуннаҳру Хуросон дар арафаи

ҳуҷуми муғулҳо. Ишғоли Мовароуннаҳру Хуросон аз ҷониби муғулҳо. Муборизаи мардуми тоҷик бар зидди муғулҳо. Мутолиа ва конспекти китоби С.Айнӣ «Қаҳрамони халқи тоҷик Темурмалик. Очерки адабӣ-таърихӣ». Оқибати фоҷиабори забткориҳои муғул дар Мовароуннаҳру Хуросон. Семинар дар мавзӯи «Шӯриши Маҳмуди Торобӣ». Мутолиа ва конспекти пешгуфтори китоби И.П. Петрушевский «Земледелие и аграрные отношения в Иране XIII – XIV веков». Давлати Куртҳои Ҳирот (1245-1383). Давлати Сарбадорони Хуросон (1337-1381). Фарҳанги моддӣ ва маънавии халқи тоҷик дар асри XIII ва нимаи аввали асри XIV. Вазъи сиёсии Мовароуннаҳру Хуросон дар нимаи дуюми асри XIV ва асри XV. Авзои иқтисодӣ ва иҷтимоии Мовароуннаҳру Хуросон дар нимаи дуюми асри XIVва асри XV. Фарҳанги моддӣ ва маънавии тоҷикон дар асри XV. «Чеҳраҳои шинохтаи илм ва адабиёти тоҷик дар нимаи дувуми асри XIV ва асри XV». Ҳуҷуми қабилаҳои турку муғули Дашти Қипчоқ ба Мовароуннаҳр. Шайбониён. Вазъи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии Мовароуннаҳру Хоросон дар асри XVI. Вазъи сиёсии Мовароуннаҳру Хуросон дар асри XVII ва нимаи аввали асри XVIII. Таъсиси давлати Аштархониён (Ҷониён). «Шӯришҳои мардумии нимаи дуввуми асри XVII ва нимаи аввали асри XVIII». Авзои иқтисодӣ ва иҷтимоии Мовароуннаҳру Хуросон дар асри XVII ва нимаи аввали асри XVIII. Мутолиа ва конспекти китоби А.Мухторов «Ҳисор: Очерки таърихӣ (Охири асри XV –аввали асри XX). Фарҳанги моддӣ ва маънавии халқи тоҷик дар асри XVII ва нимаи аввали асри XVIII. Вазъи сиёсии Осиёи Миёна дар нимаи дуввуми асри XVIII- нимаи аввали асри XIX. Манғитиён. Дарс-сӯҳбат дар мавзӯи “Мулкҳои тоҷикнишин дар нимаи аввали асри XIX”. Мутолиа ва конспекти “Рисола ё мухтасаре аз таърихи салтанати хонадони манғития”-и А. Дониш. Авзои иҷтимоӣ ва иқтисодии халқи тоҷик дар нимаи дуввуми асри XVIII - нимаи аввали асри XIX. Фарҳанги моддӣ ва маънавии халқи тоҷик дар нимаи дуввуми асри XVIII - нимаи аввали асри XIX. Ҳуҷуми русҳо ба Осиёи Миёна ва забти ноҳияҳои шимолии Тоҷикистон. Пурра тобеъ гардидани мулкҳои Бухорои Шарқӣ ба аморати Бухоро. Ҳалли масъалаи Помир ва ба Русия ҳамроҳ кардани Бадахшони Кӯҳӣ. Сиёсати мустамликадории Русия дар Осиёи Миёна. Аморати Бухоро дар охири асри XIX. Семинар дар мавзӯи “Шӯриши Восеъ – бузургтарин харакати мардумӣ”. Тоҷикони генерал-губернатории Туркистон дар ибтидои асри XX. “Шӯриши соли 1916 ва иштироки фаъоли тоҷикон дар он”. Тоҷикони аморати Бухоро дар ибтидои асри XX. Афкори ҷамъиятӣ-сиёсии халқи тоҷик дар охири асри XIX – ибтидои асри XX. Мутолиа ва конспекти китоби С.Айнӣ “Таърихи инқилоби фикрӣ дар Бухоро”. Таҳаввулоти фарҳангии халқи тоҷик дар нимаи

	дуввуми асри XIX – ибтидои асри XX. “Ҳаракати маорифпарварӣ ва ҷадидия дар аморати Бухоро”. Барпо гардидани Ҳокимияти Шӯравӣ дар Тоҷикистони Шимолӣ ва Помир. “Мухторияти Қӯқанд” ва моҳияти сиёсии он”. Сарнагун намудани тартиботи амирӣ ва барпо гардидани Ҳокимияти Шӯравӣ дар Бухорои Шарқӣ. Ҳаракати зиддишӯравӣ ва ҷанги шаҳрвандӣ дар ҳудуди Тоҷикистони Шимолӣ ва Помир. Ҳаракати зиддишӯравӣ дар Тоҷикистони Марказӣ ва Ҷанубӣ. Вазъи иқтисодию иҷтимоӣ ва мадании халқи тоҷик дар ибтидои давраи Шӯравӣ. Сабабҳо ва зарурати гузаронидани марзбандии миллию ҳудудӣ дар Осиёи Миёна. Ҳолати ифодаи манфиатҳои тоҷикон дар ҷумҳуриҳои Туркистон ва Бухоро. Мутолиа ва конспекти китоби академик Р. Масов “Таърихи тоҷикон бо мухри «комилан махфӣ». Ташкилёбии Ҷумҳурии Мухтори Шӯравии сотсиалистии Тоҷикистон. Вазъи сиёсию ҷамъиятӣ ва иқтисодиву иҷтимоии ҶМШС Тоҷикистон. Ҳаёти мадании ҶМШС Тоҷикистон. Ҳолати ифодаи манфиатҳои Тоҷикистон дар Ҷумҳурии Узбекистон ва сайъу талош барои таъсиси ҷумҳурии иттифоқӣ. Навиштани маърӯза дар мавзӯи “Барпо шудани Ҳокимияти Шӯравӣ дар маҳалли зисти ман”. Навиштани маърӯза дар мавзӯи “Барпо шудани Ҳокимияти Шӯравӣ дар маҳалли зисти ман”. Ташкилёбии Ҷумҳурии Шӯравии Сотсиалистии Тоҷикистон. “Анҷумани III фавқулоддаи Шӯроҳои Тоҷикистон ва қарорҳои таърихии он”. Вазъи ҷамъиятию сиёсӣ ва оқибатҳои таъқиботи сиёсӣ дарТоҷикистон. Дигаргунсозиҳои саноатӣ дар Тоҷикистон. “Омӯзиши илмии захираҳои табиию иқтисодӣ ва Конференсияи якуми қувваҳои истеҳсолқунандаи Тоҷикистон”. Коллективонии соҳаи кишоварзӣ дар Тоҷикистон. Инқилоби маданӣ дар шароити Тоҷикистон. Ҷанги Бузурги Ватанӣ ва сафарбарии умумии шаҳрвандон барои мудофиаи мамлакат. Қаҳрамонии фиристодагони Тоҷикистон дар муҳорибаҳои ҷангӣ ва озод намудани мамлакат ва Аврупо аз фашизм. “Қаҳрамонони Иттиҳоди Шӯравӣ аз Тоҷикистон”. Нақши меҳнаткашони Ҷумҳури Тоҷикистон дар ғалаба бар фашизм. “Фарҳанги халқи тоҷик дар солҳои ҶБВ (1941-1945)”. Ҳаёти ҷамъиятӣ-сиёсии ҷумҳурии дар давраи рушди чомеаи сотсиалистӣ. Вазъи иқтисодӣ-иҷтимоии Тоҷикистон дар солҳои 1950-1991. Ҳаёти фарҳангии ҷумҳурӣ дар солҳои рушди чомеаи шӯравӣ. Тоҷикистон дар солҳои бозсозӣ (1985-1990). Ба даст овардани Истиқлолияти комили давлатӣ ва аҳамияти таърихии он. Мутолиа ва конспекти “Эъломия дар бораи истиқлолияти давлатии Тоҷикистон”. Даргириҳои сиёсӣ ва ҷанги шаҳрвандӣ дар Тоҷикистон. Истиқрори сулҳ ва ризояти миллӣ дар Тоҷикистон. Дарсмизи мудаввар дар мавзӯи “Нақши таърихии Сессияи XXVI Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар		

	барқарорсозии ҳокимияти конститутсионӣ”. Дигаргунсозиҳои саноатӣ ва рушди энергетика дар Тоҷикистон. Навиштани анотатсия доир ба китобҳои дарсии таърихи халқи тоҷик барои мактабҳои олии Тоҷикистон. Нақлиёт ва сохтмони роҳҳо дар Тоҷикистон. Иловаҳои хоҷагии кишоварзӣ ва рушди он. Рушди тиҷорати дохилӣ ва хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон. “Аҳамияти таърихии истиқрори сулҳ ва ризояти миллӣ дар Тоҷикистон”. Иловаҳои низоми маориф ва воридшавии стандартҳои байналмилалӣ. Илму фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон дар замони истиқлолият. Дастовардҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар сиёсати байналхалқӣ. Вазъи ҷамъиятию сиёсии ҷумҳурӣ дар шароити ҷаҳонишавӣ. “Дастовардҳои Тоҷикистони соҳибистиқлол дар асри XXI”. Нақши Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон дар рушди Тоҷикистони соҳибистиқлол.		
ЗФТ 03	**Забони тоҷикӣ** Аҳамияти иҷтимоии забон. Забони тоҷикӣ дар масири таърих. Хусусиятҳои муштарак ва хоси забонҳо. Вижагиҳои умумии забонҳои ҳиндуаврупой. Забонҳои гурӯҳи эронӣ. Мақоми забони тоҷикӣ дар байни забонҳои ҳиндуаврупой. Андешаи донишмандон дар бораи забони тоҷикӣ. Маълумоти мухтасар дар бораи таърихи пайдоиши хат. Тағйирот дар алифбои тоҷикӣ. Шиносоӣ бо навъҳои хат. Меъёрҳои талаффуз дар забони адабии тоҷикӣ. Овозҳои ҳамсадову садоноки забони тоҷикӣ. Талаффуз ва имлои овозҳои и, ӣ, у, ӯ, э. Имлои ҳарфҳои мушаддад. Кор бо матнҳои адабӣ. Имлои ҳарфҳои й, ж, ъ. Таҳлили матнҳои тахассусӣ. Кор бо матнҳои осори таърихӣ. Фаҳмиш ва шиноҳти ҳичо. Саҳми овозҳои садонок дар ташаккули ҳичо. Ҳичои кушода ва баста. Меъёрҳои ҳичоҷудокунӣ, қоидаи ба сатри дигар гузаронидани онҳо. Ҳодисаҳои савтӣ (фонетикӣ) ва сабабҳои рухдиҳии онҳо. Монандшавӣ, табдилёбӣ ва ҷойивазкунии овозҳо. Ихтисорёбӣ, коҳишёбӣ ва афзоишёбии овозҳо. Кор бо матн. Мушкилоти имлои ҳиссаҳои нутқ. Имлои исмҳое, ки ду тарзи навишт доранд. Имлои исмҳои кӯтоҳкардашуда. Бо истифодаи исмҳои сохта тартиб додани ҷумлаҳо. Имлои исмҳои сохта, мураккаб ва таркибӣ. Маълумоти умумӣ дар бораи сифат ва имлои он. Имлои сифатҳои сохта. Маълумоти умумӣ дар бораи шумора ва имлои он. Имлои шумораҳои таҳминӣ ва касрӣ. Имлои шумораҳои мураккаб ва таркибӣ. Кор бо матн. Маълумоти умумӣ дар бораи ҷонишинҳо ва имлои онҳо. Имлои ҷонишин. Кор бо матн. Маълумоти мухтасар дар бораи феъл ва имлои он. Имлои сифати феълӣ. Имлои феъли ҳол. Маълумоти мухтасар оид ба зарф, хелу сохт ва имлои он. Имлои зарфҳои сохта ва мураккаб. Маълумоти мухтасар оид ба ҳиссаҳои ёвари нутқ ва имлои онҳо. Имлои пешоянду пасоянд ва пайвандакҳо. Имлои ҳиссачаҳо ва	4	96

	нидо. Манбаъ ва роҳҳои икишофи забони тоҷикӣ. Таркиби луғавии забон – бойгарии забон. Аломату нишонаҳои калимаҳои аслӣ ва иктибосӣ. Таснифи калима аз ҷиҳати маъно ва доираю дараҷаи истеъмол. Муродифоти луғавӣ ва роҳҳои пайдошавии онҳо. Мураттаб сохтани силсилаи муродифоти луғавӣ. Калимаҳои ҳамгун (омонимҳо) ва тафовути онҳо аз калимаҳои сермаъно. Муттазод (антоним) ва сохту таркиби онҳо. Маълумоти мухтасар оид ба вожаҳои кухна ва паввожаҳо. Вожаҳои таърихан махдудшуда ва мавкеи истеъмоли онҳо. Кор бо матнҳои таърихӣ. Вожаҳои нав (неологизмҳо) ва аҳаммияти онҳо. Сохтору мухтавои луғатҳои фаннию соҳавӣ. Кор бо луғатҳои фаннию соҳавӣ. Истилоҳ ва истилоҳпазирӣ. Маълумоти мухтасар доир ба калимаҳои малеҳу қабеҳ ва хусусиятҳои услубии онҳо. Мавридҳои истеъмоли калимаҳои малеҳ ва қабеҳ. Аз матни осори манзуму мансур ҷудо кардани калимаҳои малеҳ ва қабеҳ. Маълумоти мухтасар оид ба ибораҳои мачозӣ ва нақши онҳо. Вижагиҳои ибораҳои мачозӣ. Меъёри шинохти ибораҳои рехта. Кор бо фарҳанги ибораҳои рехта. Маълумоти мухтасар дар бораи наҳв (синтаксис) ва аломатҳои китобат. Нахв-мизони каломи мансур. Ибора ва ибораорой. Сохтори ибораҳои гуногун. Аҳаммияти воҳидҳои нахв. Анвои ҷумлаҳои сода ва корбасти онҳо. Ҷумлаи содаи чидааъзо ва аломатҳои китобат дар он. Шарҳи мухтасари воҳидҳои туфайлии ҷумла. Воҳидҳои туфайлӣ ва аломатҳои китобат дар онҳо. Аъзоҳои истисноии ҷумла ва аломатҳои китобатӣ дар онҳо. Аз матнҳои мушаххас ёфтани воҳидҳои туфайлӣ ва аъзои истисноӣ. Маълумоти мухтасар дар бораи хусусияти маъноию сохтории ҷумлаҳои мураккаб. Ҷумлаҳои мураккаби пайваст ва аломатҳои китобат дар онҳо. Ҷумлаҳои мураккаби тобеъ ва аломатҳои китобат дар онҳо. Аз осори манзуму мансур ёфтани ҷумлаҳои мураккаб. Маълумоти мухтасар дар бораи нутқи айнан ва мазмунан наклшуда. Нутқи айнан наклшуда ва аломатҳои китобат дар он. Нутқи мазмунан наклшуда ва аломатҳои китобат дар он. Дар асоси матни мушаххас нутқи айнан -наклшударо ба мазмунан наклшуда баргардондан. Маълумоти мухтасар оид ба услубҳои забон ва хусусиятҳои дастурии онҳо. Услуби бадеӣ ва хусусиятҳои он. Услубҳои дигари нутқ ва хусусиятҳои онҳо. Кор бо услубҳои гуногуни забон дар асоси матнҳои мушаххас: Маълумоти мухтасар оид ба ҳуҷҷатнигорӣ ва хусусиятҳои дастурии он. Ҳуҷҷатҳои шахсӣ ва хусусияти онҳо. Навиштани ариза, забонхат, шарҳи хол, дархост, баёнот. Ҳуҷҷатҳои расмӣ-идоракунӣ ва хусусиятҳои онҳо.		
БФГ 04	**Забони хориҷӣ (англисӣ)** Past Participle. Text A.The Skeleton. Сохтани Past Participle. Кори гурӯҳӣ. Хондан ва таҳлил кардани матн. Савол	**8**	**192**

	додан. Мисол: Can you show us the lower and upper extremities? etc. Иҷро кардани машқҳои 1-2-3-4- Indefinite Passive. Text B. The Skeleton. Кори гурӯҳӣ. Иҷро кардани машқҳои 5-6-7-8. Indefinite Passive. Аз матни С, ки дар бораи инкишофи мӯҳраҳо ва шумораи онҳо гуфта мешавад. Кори гурӯҳӣ. Разработать упражнения 9-10-11-12. Масдар ва вазифаи он. Text D. What interesting method of treatment is described here? Масдар ва вазифаи он. The lecture on muscles. Матнро хонда ба саволҳои зерин ҷавоб додан: 1. What students do yesterday? 2. By whom was delivered the lecture on muscles? 3. Where and when were established the names of all muscles of the body? Мутобиқати замонҳо. Text F. Muscles. 1.How many groups were divided the muscles? What are they? 2. Which muscles were called according to their structure? 3. What basic methods of study were used? Мутобиқати замонҳо. Professor Lesgaft's Scientific Research. Кори гурӯҳӣ. Матнро таҳлил ва ба параграфҳо ҷудо кардан: 1. The biography of Lesgaft. 2. Scientific research work of Lesgaft. 3. Dividing the muscles. 4. Dinamic and Satic muscles Мутобиқати замонҳо. Plastics for Health. Кори гурӯҳӣ. Иҷро кардани машқҳои 12-13-14-15. Find the passages corresponding to the items of the plan. Сохти Past ва Present Participle The Heart and the vascular system. 1. Матнро хондан. 2. Аз матн ҷумлаҳоро, ки а) Past Participle; б) Present Participle доранд, ёбед ва тарҷума кунед. 3. Нақшаи матнро нависед. One – ones, that – those ҳамчун ивазкунандаи исм. The Lungs. 1. Матнро хондан. 2. Аз матн ҷумлаҳоро, ки one ones', 'that — those' омадаанд, ёбед ва тарҷума кунед. 3. Ба матн панҷ савол гузоред. 4. Муодили ибораҳои зерини англисиро навишта гиред: дар дараҷаи, аз ҳар ду тараф, дар марди калонсол, дар кӯдакони ширхора, аз якдигар, аз рӯи шакл. One – ones, that – those ҳамчун ивазкунандаи исм. The Alimentary Tract. 1. Матнро хондан. а) Аз матн узвҳоро навишта гирифтан; б) аз рӯи тартиб ҳамаи узвҳои ҳозимаро номбур кунед; в) ба матн аз рӯи модели зерин савол тартиб додан: What comes above (below) the stomach? Сохти Past ва Present Participle Text F. Andreas Vesalius. Read Text. Translate the third and fourth paragraphs; put questions to the first and second paragraphs; express the essence of every paragraph in one sentence: Сохти Past ва Present Participle Text B. The functions of different organs. Бо ёрии луғат матнро хонед ва тарҷума кунед. Гӯёд бок адом узвҳои дарунӣ шумо ошно шудед. Вазифаи Past и Present Participle. Text C. New investigations on the vascular		

	structure of the heart. Read and translate text. Put questions. Make its plan. The Biography of Abuali ibni Sino. Ба ҳар донишҷӯ матни Абӯалӣ ибни Синоро барои тарҷума кардан супоридан. The ABC. Ҳарфҳои садонок дар ҳиҷои кушод ва баста. Тасрифи феъли to be. Тасрифи феъли to have. Text A "At the Institute". Замонҳои гурӯҳи Indefinite Active. Тартиби вожаҳо дар ҷумлаҳои хабарии англисӣ. Our University. Шумора. Артикл. Our University. Ҷонишин. Шумораи ҷамъи исмҳо. Medical faculty of the Patrice Lumumba University. Ибораи there+be. Ҷумлаҳои бе шахс. Пешоянҳо. Our classes. Ҳарфҳои: sh,ch,tch,ph,th. Феълҳои модалӣ can, may, must. Our future profession. Types of the questions. "Our future profession" пересказ. Ҷонишинҳои ишоратӣ ва номуайян. Our first examination session. Дараҷаи муқоисавии сифат ва зарфҳо. My working day. Сохти Present Participle. The Oath of Future Doctors. Замонҳои гурӯҳи Continuous Active. An interesting meeting. Medical education in United States. Class assignments. Oxford colleges Home assignments. **КМД.** About myself and my family. Our University. Феълҳои нодуруст. 20 феъли нодурустро аз ҳарфи **A-F** дар замони ҳозира ва гузашта аз ёд гуфтан ва бо ёрии онҳо ҷумла навиштан. 20 феъли нодурустро аз ҳарфи **G-P** дар замони ҳозира ва гузашта аз ёд гуфтан ва бо ёрии онҳо ҷумла навиштан. 20 феъли нодурустро аз ҳарфи **R-W** дар замони ҳозира ва гузашта аз ёд гуфтан ва бо ёрии онҳо ҷумла навиштан. Ибораи there + be. My working day. My working day. Write Ecce (100-150 words). Шумора. 20 ҷумла бо тарҷума навиштан. Вақт. Рӯзҳо. Моҳҳо. Фасли сол. Диалог сохтан. Ҷонишин. 50 ҷумла бо тарҷума навиштан. Феълҳои дуруст (стандарт). 20 феъли дурустро аз ёд гуфтан. Бо ёрии онҳо дар замони ҳозира ва гузашта ҷумла навиштан. Шумораи ҷамъи исмҳо. 20 ҷумла бо тарҷума навиштан.		
БФГ 05	**Забони русӣ** Язык и общество. Выражение субъектно-предикатных отношений. Человек в современном мире. Выражение действия, состояния, свойства предмета. Образование. Молодёжь – будущее страны. Выражение объектных отношений в простом предложении. Тема Родина. По родному краю. Выражение определительных отношений в простом предложении. Человек и природа. Экология – проблема современности. Выражение пространственных отношений в простом предложении. Таджикистан и Россия в современном мире. Выражение временных отношений в простом предложении. В мире прекрасного. Выражение условных и уступительных отношений в простом предложении. Праздники, обычаи, традиции. Выражение причинно-следственных и целевых	**6**	**144**

	отношений в простом предложении. Средства массовой информации. Выражение образа действия, качественной и количественной характеристики действия (состояния) и признака в простом предложении. Спорт в нашей жизни. Выражение соединения (присоединения), сопоставления, противопоставления, разделения в простом предложении с однородными членами. Моя специальность. Выражение соединения-присоединения, сопоставления, разделения в сложносочиненном предложении. Наука для общества. Выражение структурно-смысловых связей в сложноподчиненном предложении. Достижения мировой науки и техники. Выражение изъяснительных значений в сложноподчиненном предложении. Научно-исследовательская работа студентов. Выражение определительных значений в предложении с обособленными оборотами и в сложноподчиненном предложении. Новые технологии. Выражение определительных значений разными способами. Из жизни замечательных людей. Выражение пространственных значений в сложноподчиненном предложении. Культура речи и особенности речевого поведения в профессиональной сфере. Выражение временных значений в сложноподчиненном и бессоюзном предложениях. Текст как единица общения. Выражение значений меры и степени, сравнения, сопоставления в сложноподчиненном предложении. Функционально-смысловые типы речи. Описание. Повествование. Рассуждение. Выражение значения цели в сложноподчиненном и бессоюзном сложном предложениях. Функциональные стили речи русского языка. Выражение причинно-следственных значений в сложноподчиненном и бессоюзном сложном предложениях. Официально-деловой стиль. Выражение условных и уступительных значений в сложноподчиненном и бессоюзном сложном предложениях. Научный стиль речи, его основные особенности. Сложные синтаксические конструкции. Прямая и косвенная речь.		
БФГ 06	**Сотсиология** Сотсиология ҳамчун илм. Сохтор ва дараҷаҳои донишҳои сотсиологӣ. Мутолиа ва конспекти китоби «Моҳияти таҳайюлоти сотсиологӣ» (русӣ). Объект, предмет, метод ва вазифаҳои илми сотсиология. Қонун ва категорияҳои сотсиология. Ақидаҳо ва ғояҳо оиди пайдоиши ҷомеа (Гофман А. Классическое и современное этюды по истории и теории социологии). Заминаҳои таърихии инкишофи таълимотҳои иҷтимоӣ. Марҳилаҳои таърихии инкишофи таълимотҳои иҷтимоӣ. Конспекти китоби Ибни Халдун. Муқаддима. Ҷ2. Барқароршавӣ ва рушди илми сотсиология. Таълимот, равия ва мактабҳои сотсиологӣ. Назарияҳои классикии сотсиологӣ. Ҷамъият ҳамчун низоми худинкишофёбанда. Назарияҳо оиди	**3**	**72**

	пайдоиши ҷамъият ва ҷомеаи иттилоотӣ. Мутоила ва конспекти мавзуи «Идеология ва таснифоти он». Низоми маданият дар мухити иҷтимоӣ. Маданияти миллӣ ва хусусиятҳои он. Мутолиа ва конспекти мавзӯи «Ҳуввияти миллӣ ва масъалаи худшиносӣ». Сотсиологияи шахс. Иҷтимоишавии шахс. Талаботҳои шахс (Конспекти асари Маслоу А. Талаботҳои шахс). Умумиятҳо ва гурӯҳҳои иҷтимоӣ. Умумиятҳои этникӣ ва ҳудудӣ. Мутолиа ва конспекти мавзӯи «Миллат ҳамчун умумияти этникӣ». Тағйиротҳои иҷтимоӣ. Омилҳои иҷтимоии рушди ҷомеа. Мутоила ва конспекти асари Штомпка П. Сотсиологияи тағйироти иҷтимоӣ. Глоболизатсия (ҷаҳоншавӣ) ҳамчун марҳилаи нави инкишофи ҷамъият. Модернизатсия (азнавсозӣ) ва хусусиятҳои он. Конспекти китоби Бек У. Что такое глобализация. Институтҳо (ниҳодҳо) - и иҷтимоӣ. Оила ва таълимот ҳамчун институти иҷтимоӣ. Конспекти таҳлилии асари Дюркгейм Э. Сотсиологияи маориф. Сотсиологияи ВАО ва иртибот. Нақши ВАО дар рушди ҷомеа. Мутолиа ва конспекти мавзӯи «Интернет ва фарҳанги истифодаи он». Ташкилотҳои иҷтимоӣ. Таснифоти ташкилотҳои иҷтимоӣ. Мутолиа ва конспекти мавзӯи «Бюрократия ҳамчун зуҳуроти иҷтимоӣ». Китоби Вебер М. Протестантизм ва рухи капитализм. Ҷомеаи шаҳрвандӣ ва давлати ҳукукбунёд. Синфи миёна ва нақши он дар ҷомеа. Мутолиа ва конспекти мавзӯи «Тоҷикистон давлати соҳибихтиёр, демократӣ, ҳукукбунёд ва ягона». Паёми солонаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Мачлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Табақабандӣ (стратификатсия) – иҷтимоӣ. Нобаробарии иҷтимоӣ ва масъалаи ҳифзи иҷтимоӣ. Низоми табақабандии иҷтимоӣ дар Тоҷикистон (маърӯзаи илмӣ). Ҷойивазкунии иҷтимоӣ. Масъалаҳои мухоҷирати меҳнатӣ. Назарияи табақабандӣ ва ҷойивазкунии иҷтимоии П. Сорокин (маърузаҳои илмӣ). Низоъҳои иҷтимоӣ. Истиқрори сулҳ ва вахдати миллӣ. Вахдати миллӣ ҳамчун омили рушди устувори Тоҷикистон. Қачрафтории иҷтимоӣ. Назарияҳои қачрафтории иҷтимоӣ. Омилҳои иҷтимоии қачрафтории иҷтимоии ҷавонон ва масъалаи гаравиши онҳо ба гурӯҳҳои ифротгаро (маърӯзаи илмӣ). Назорати иҷтимоӣ. Роҳҳои пешгирии қачрафтории ҷавонон дар Тоҷикистон. Тавзеҳи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар тарбияи фарзанд» (конспект). Методология ва техникаи гузаронидани тадқиқоти сотсиологӣ. Барнома ва нақшаи тадқиқоти сотсиологӣ. Конспекти асари Ядов В.А. Стратегия социологического исследования. Методҳои ҷамъоварии ахбори сотсиологӣ. Пурсиши анкетавӣ ва истифодаи он дар тадқиқоти сотсиологӣ. Кори сахрой дар тадқиқоти сотсиологӣ. Пур кардани анкетаҳои омодашуда аз тарафи донишҷӯён. Мусоҳиба ҳамчун методи сифатии тадқиқоти сотсиологӣ. Фокус-гурӯҳ дар тадқиқоти сотсиологӣ.		

	Гузаронидани мусоҳиба ва коркарди натиҷаҳои он (аз тарафи донишҷӯён дар мавзӯи муайян гузаронидани мусоҳиба). Таҳлили ҳуҷҷатҳо. Интихобномаи тадқиқоти сотсиологӣ. Истифодаи усули таҳлили ҳуҷҷатҳо ҳангоми навиштани реферат ва корҳои курсӣ (Эссе). Коркард ва таҳлили натиҷаҳои тадқиқоти сотсиологӣ. Навиштани ҳисоботи тадқиқоти сотсиологӣ. Ҷамъбасти натиҷаҳои тадқиқоти сотсиологӣ. Аз тарафи донишҷӯён навиштани ҳисобот оиди натиҷаҳои тадқиқоти гузаронидашуда (ҳисобот).		
БФГ 07	**Сиёсатшиносӣ** Сиёсат ҳамчун падидаи ҷамъиятӣ. Сиёсат ҳамчун санъати идораи корҳои давлатӣ. Мутолиа ва конспект аз китоби Арасту «Сиёсат». Сиёсатшиносӣ илм дар бораи сиёсат. Методҳо ва муносибатҳои методологӣ дар омӯзиши масъалаҳои сиёсӣ. Мутолиа ва конспекти китоби М.Вебер «Сиёсат ҳамчун истеъдод ва касб» ва Низомулмулк «Сиёсатнома». Марҳилаҳои асосии ташаккулёбӣ ва инкишофи ақидаҳои сиёсӣ. Таълимоти сиёсии мутафаккирони Давраи Эҳё ва Замони нав. Мутолиа ва конспект аз китоби Никколо Макиавелли «Шаҳриёр» ваА. Низомулмулк «Сиёсатнома». Афкори сиёсии мутафаккирони форсу тоҷик. Саҳми мутафаккирони тоҷику форс дар рушди донишҳои сиёсӣ. Мутоила ва конспект вобаста ба мавзӯъ аз китобҳои Бобоҷон Ғафуров «Тоҷикон» ва Аҳмади Дониш. Наводир-ул-вақоеъ. Ҳокимияти сиёсӣ. Манбаҳои ҳокимият ва машруият (легитимият)-и он. Мутолиа ва омода намудани маърӯза аз китобҳои Макс Вебер. Сиёсат ҳамчун касб ва мақом ва Макс Вебер. Ҳукмронии харизматикӣ. Идеологияи сиёсӣ. Ҷараёнҳои идеявию сиёсии замони муосир. Мутолиа ва конспект аз китоби Мухаев Р.Т. «Политология» бо истифода аз асари Карл Маркс, Фридрих Энгелс. Идеологияи немис. Истиқлолияти сиёсӣ. Дастовардҳои даврони соҳибистиқлолии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Мутолиа ва конспект аз китоби Жан Боден «Шаш китоб дар бораи давлат», Эмомалӣ Раҳмон. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат ва Раҳмонов Э. Даҳ соли истиқлолият, вахдати миллӣ ва бунёдкорӣ. Системаи сиёсии ҷомеа. Рушди институтҳои сиёсӣ ва нақши онҳо дар раванди ташаккулёбии давлатдории навин. Мутолиа намудан ва омода кардани маърӯза аз китоби Истон Дэвид. Системаи сиёсӣ. ва Багоутдинов А.М. Очерки по истории таджикской философии. Давлат дар системаи сиёсӣ. Назарияҳои пайдоиши давлат ва моҳияти онҳо. Мутолиа намудан ва омода намудани маърӯза аз китоби Раҳмонов Э.Ш. Даҳ соли истиқлолият, вахдати миллӣ ва бунёдкорӣ ва Аҳмади Дониш. Наводир-ул-вақоеъ (Рисола дар назми тамаддун ва тавоун). Ҳизбҳои сиёсӣ ва системаҳои ҳизбӣ. Нақш ва мавқеи ҳизбҳои сиёсии Тоҷикистон дар рушди ҷомеаи муосир. Мутолиа ва конспект аз китоби Морис	**4**	**96**

	Дюверже. Ҳизбҳои сиёсӣ. Ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва ҳаракатҳои сиёсӣ. Мутолиа ва конспект аз китоби В.И.Ленин. Давлат ва инқилоб. Режими сиёсӣ. Таъмини имкониятҳои баробар ва раванди ташаккулёбии кафолатҳои давлатӣ. Мутолиа ва конспект кардани китоби Дюверже Морис. Режимҳои сиёсӣ ва Алии Ҳамадонӣ. Захират-ул-мулук. Элитаи сиёсӣ ва сарвари сиёсӣ. Нақши сарвар ва Пешвои миллат дар рушди ҷомеа. Мутолиа намудан ва омода кардани презентатсия барои тахтаи электронӣ аз китоби Политические элиты // Мухаев Р.Т. Политология. Ҷомеаи шаҳрвандӣ. Рафтори сиёсии шаҳрванд ва рушди маданияти шаҳрвандӣ дар шароити муосир. Мутолиа намудани китоби Ибни Сино. Тадбири манзил ва конспект кардани қисмате аз китоби Гегел Георг. Фалсафаи ҳуқуқ. Демократия ҳамчун шакли ҳокимият ва воситаи раванди сиёсӣ. Нақши ниҳодҳои сиёсӣ ва маданияти сиёсӣ дар рушди ҷомеаи мутамаддин. Мутолиа ва омода кардани маърӯза аз китоби Ҷон Локк. Ду рисола дар бораи идоракунӣ. Интихобот ва системаҳои интихоботӣ. Тартиби пешбарии номзадҳо ва тарзи баргузории маъракаҳои сиёсӣ. Мутолиа ва конспект кардани китоби «Тоҷикистон 20» ва муҳтавои рисолаи илмии Камолова М.Р. Процесс выборов и их особенности в Республике Таджикистан. Низои сиёсӣ ва музокирот. Нақш ва мавқеи миёнаравӣ дар ҳалли низоъ. Мутолиа ва конспект кардани китоби Дорендорф Ралф Густав «Низоъ ва озодӣ» ва Махмадов А.Н. Социология конфликта. Дин ва сиёсат. Давлати дунявӣ ва моҳияти он. Мутолиа намудан ва омода кардани маърӯза аз китоби «Таърихи динҳо» ва Абдуллоев Ш. Исломи муосир дар арсаи сиёсат ва идеология. Миллатҳо ва муносибатҳои миллӣ дар ҳаёти сиёсии ҷомеаи муосир. Ташаккули худшиносии миллӣ дар шароити рушди давлатдории миллӣ. Мутолиа намудан зерин ва омода кардани маърӯза дар мавзӯи «Истиқлолияти миллӣ» китоби Эмомалӣ Раҳмон. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат. Рамзҳои сиёсӣ. Нишону Парчами давлатӣ – ифтихори миллӣ. Мутолиа ва конспект намудани муҳтавои асосии мавзӯъ аз китоби Махмадов А.Н. Муқаддимаи идеяи миллӣ. Шуури сиёсӣ ва маданияти сиёсӣ. Маданияти сиёсӣ ва роҳҳои ташаккули он. Мутолиа ва конспект кардани қисми дахлдор ба мавзуъ аз китобим Политология, под редакции В.Н Лавриенко. Сиёсат ва воситаҳои ахбори омма. Нақши технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ дар рушду нумуи ҷомеаи демократӣ. Мутолиа ва конспект кардани китоби «Тоҷикистон-20». Муносибатҳои байналхалқӣ ва сиёсати хориҷии давлат. Таҳкими ҳуқуқи байналхалқӣ ва раванди ҳимояи манфиатҳои миллӣ. Мутолиа ва конспект кардани китоби Назаров Т., Сатторзода А. Дипломатияи муосири тоҷик. Амният ҳамчун падидаи системаи иҷтимоию сиёсӣ. Терроризми байналхалқӣ ва гурӯҳҳои		

	ифротӣ ҳамчун таҳдид ба амнияти миллӣ. Мутолиа ва омода намудани маърӯза дар асоси Стратегияи амнияти Ҷумҳурии Тоҷикистон (Лоиҳаи ташаббусӣ) ва Махмадов А.Н., Юнусов Т.Ҷ., Рачабов Ш.А. Амният ҳамчун падидаи системаи иҷтимоӣ. Ҷаҳонишавӣ ва назарияи геополитикии олам. Назарияҳои геополитикии муосир. Мутолиа ва конспект аз китоби Збигнев Бзежинский «Тахтаи бузурги шоҳмот».		
БФГ 08	**Ҳуқуқ** Мафҳум ва моҳияти давлат. Давлати ҳуқуқбунёд ва ҷомеаи шаҳрвандӣ. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китобҳои Поздняков Э.А. Философия государства и права; Чиркин В.Е. Современное государство; Миралиев И.К. Правовое государства и права человека. Маҳфум ва моҳияти ҳуқуқ. Ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китоби. Лейст О.Э. Сущность права. Алексеев С.С. Право: азбука - теория - философия: Опыт комплексного исследования. Алексеев С.С. Восхождение к праву. Поиски и решения; Гегель Г.В.Ф. Философия права; Имомов А. Правовой статус человека и гражданина, основные права, свободы и обязанности. Таълимот дар бораи Конститутсия. Падидаи шаҳрвандӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Асосҳои ташкил ва фаъолияти мақомоти давлатӣ. Сохтори давлатӣ ва низоми марзӣ-маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китоби Динаршоев А.М. Конституционные основы разделения властей в Республике Таджикистан; Имомов А. Нақши конститутсия дар бунёди давлатдории миллии Тоҷикистон. Маҳфуми идоракунӣ ва ҳокимияти иҷроия. Хидмати давлатӣ ва хидматчиёни давлатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китоби. Административное право: Учебник / Под ред. Ю.М. Козлова; Административное право: Учебник / Под ред. Л.Л. Попова. Алехин А.П., Кармолицкий А.А., Козлов Ю.М. Административное право Российской Федерации. Ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ за ҷавобгарии маъмурӣ. Мақомоте, ки парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмуриро баррасӣ менамоянд. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китоби. Тихомиров Ю.А. Курс административного права и процесса; Панова И.В. Административно-процессуальное право России. Мафҳум ва предмети ҳуқуқи граждани. Ҳуҷадориҳои шартномавӣ. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китоби. Чеговадзе Л.А. Структура и состояние гражданского правоотношения. Договорное право. кн.1 Общие положения. Кн.2 Договоры о передаче имущества; Грибанов В.П. Пределы осуществления и защиты гражданских прав; Курбонов К.Ш. Добросовестное правоприобретение в гражданском праве; Низоми ҳуқуқи граждани. Ҳуҷадориҳои деликатӣ. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китоби. Бадалов Ш.К. Проблемы гражданско-	3	72

	правовой ответственности за экологический вред; Сулаймонов Ф.С. Ҳуқуқи ашёӣ. Маҳфум ва моҳияти ҷиноят. Асосҳои ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидан. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китоби. Кузнецова Н.Ф. Преступления и преступность. Жалинский А.Э. Уголовное право в ожидание перемен. Назаров А.К. Уголовно-правовые нормы Корана и Хадисов и их классификации по УК РТ. Азизов У.А. Эволюция институтов преступления на территории исторического и современного Таджикистана (историко-правовое исследование). Маҳфум ва моҳияти ҷазо. Асосҳои таъини ҷазо. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китоби Тайфуров З.С. Правовое регулирование лишение свободы в Республики Таджикистан. Азизов У.А. Эволюция институтов преступления на территории исторического и современного Таджикистана: историко-правовое исследование. Сафаров А.И. Уголовная ответственность за легализации (отмывание) денежных средств либо иного имущества полученных противозаконным путем. Маҳфум ва предмети ҳуқуқи оилавӣ. Ҳуқуқ ва ухдадориҳои падару модар ва фарзандон. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китоби. Химатов Х.Н. Правовое регулирование имущественных отношений супругов: проблемы и перспективы развития. Муносибатҳои ҳуқуқи оилавӣ. Ҳимояи ҳуқуқи кӯдакон дар муносибатҳои оилавӣ. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китоби Кархалев Д. Н. Баамалбарорӣ ва ҳимояи ҳуқуқи оилавӣ // Ҳуқуқи оилавӣ дар асрҳои XX – XXI веков. Фаъолияти молиявӣ: маҳфум, принсип, усулҳо ва вазифаҳои он. Мақомоте, ки фаъолияти молиявии давлатро амалӣ менамоянд. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китоби Ғаюров Ш. К. Ҳуқуқи молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон // Китоби дарсӣ зери таҳрир умумии номзади илмҳои ҳуқуқ, дотсент Шонасурдинов Н. Ш. Маҳфум ва аломати хоси андозҳо. Функсияи андоз ва фарқияти андоз аз дигар пардохти молиявӣ. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китоби Ғаюров Ш. К. Ҳуқуқи молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон. // Китоби дарсӣ зери таҳрир умумии номзади илмҳои ҳуқуқ, дотсент Шонасурдинов Н. Ш.; Ҳуқуқи андози Ҷумҳурии Тоҷикистон. Васоити таълимӣ. Маҳфум ва предмети ҳуқуқи соҳибкорӣ. Танзими давлатии фаъолияти соҳибкорӣ. Мутолиа ва конспекти порчахо аз китоби. Актуальные проблемы предпринимательского права. Выпуск 1 / Отв. ред. Молотников А.Е., Куракин Р.С.; Актуальные проблемы предпринимательского права. Выпуск 3 / под ред. А. Е. Молотникова. Субъектони ҳуқуқи соҳибкорӣ. Ҳимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагон. Мутолиа ва конспекти порчахо аз китоби Ойгензихт В.А. Проблема риска в гражданском праве. Предмети ҳуқуқи меҳнатӣ. Субъектҳои ҳуқуқи меҳнатӣ. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китоби Головина С. Ю. Понятийный аппарат трудового права; Сыроватская Л.А.		

	Ответственность за нарушение трудового законодательства. Низоми ҳуқуқи меҳнатӣ. Маҳфум, хусусият ва аҳамияти шартномаи меҳнатӣ. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китоби. Акопова Е. М. Современный трудовой договор (контракт); Петров А. Я. Трудовой договор. Маҳфум, вазифа ва принсипҳои ҳуқуқи иҷрои ҷазои ҷиноятӣ. Низоми мақомоти иҷрокунандаи ҷазои ҷиноятӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китоби Дибиров М.Т. Проблемы социальной адаптации лиц освобожденных из исправительных учреждений; Зазарихина О.В. Исполнение наказания в виде пожизненного лишения свободы в России. Тартиби иҷро ва адои ҷазоҳои ҷиноятӣ. Ҳимояи ҳуқуқи инсон дар низоми муассисаҳои иҷрои ҷазои ҷиноятӣ. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китоби Зубков А.И. Карательная политика на рубеже тысячелетии; Миронов Р.Г. Актуальные проблемы обеспечения безопасности персонала следственных изоляторов и лиц содержащихся под стражей. Фаъолияти ҳуқуқи муҳофизатӣ, маҳфум, нишонаҳо ва самтҳои асосии он. Адвокатура: маҳфум ва вазифаҳои он. Ёрии ҳуқуқӣ ва намудҳои он. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китоби Искандаров З.Х. Адвокатураи судӣ; Махмудов И.Т. Прокурорский надзор за исполнением законов в оперативно-розыскной деятельности: проблемы теории, практики и законодательной регламентации. Суд ҳамчун мақоми ҳокимияти судӣ. Адолати судӣ: маҳфум ва нишонаҳои он. Принсипҳои баамалбарории адолати судӣ. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китоби Судебная власть в современной России. Гафуров Х.М. Судебная система Республики Таджикистан: современное состояние и перспективы развития. Даев В.Г., Маршунов М.Н. Основы теории прокурорского надзора. Моҳият, сарчашма ва принсипҳои ҳуқуқи байналмилалӣ. Таносуби ҳуқуқи байналмилалӣ ва ҳуқуқи миллӣ. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китоби Панов В.П. Актуальные проблемы международного права. Субъектони ҳуқуқи байналмилалӣ. Масоили эътирофнамоии байналмилалӣ ва ҳуқуққабулкунии давлат. Мутолиа ва конспекти порчаҳо аз китоби Арцыбасов И.Н. Егоров С.А. «Вооруженный конфликт: право, политика, дипломатия. Запрет на акты террора в международном гуманитарном праве».		
БФГ 09	**Фарҳангшиносӣ** Илми фарҳангшиносӣ ва назарияҳои асосии он. Пайдоиш ва ташаккули илми фарҳангшиносӣ. Вазифаҳои асосии фанни фарҳангшиносӣ ва робитаи он бо дигар илмҳо. Маҳфум, моҳият ва сохтори фарҳанг. Тавсифи истилоҳи фарҳанг- маданият ва тамаддун. Навиштани эссе ба ақидаҳои гуногуни фарҳангшиносон доир ба фарҳанги маънавӣ ва сохтори он. Навъҳои фарҳанг ва таснифи он. Ҷиҳатҳои миллӣ ва умумибашарии фарҳанг. Хусусиятҳои	**3**	**72**

	умумӣ ва фарҳкунандаи намудҳои фарҳанг. Назарияҳои муосири фарҳангшиносӣ. Консепсияҳои фарҳангшиносӣ дар асари илмии олимони тоҷик. Назарияҳои фарҳанг ва фарҳангшиносӣ аз нигоҳи Гердер, Канг, Гегель, Данилевский, Шпинглер, Тойнби, Ясперс, Тейлор, Фрейд ва диг. Функсияҳои (вазифаҳои) асосии фарҳанг. Функсияи иҷтимоикунонӣ- чун омили рушди шахсият. Вазифаҳои муҳимтарини фарҳанги маънавӣ дар ҷомеаи соҳибистиқлол. Қонуният ва омилҳои асосии рушди фарҳанг. Қонуниятҳои фарҳанг ва шартҳои асосии татбиқи онҳо дар ҷомеа. Сиёсати давлатии Ҳукумати ҶТ ва нақши Президент- пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон дар рушди фарҳанг. Фарҳанг ва тамаддун. Намудҳои гуногуни тамаддуни бостонӣ ва муосир. Алоқамандӣ ва баҳамтаъсиррасонии табиат ва фарҳанг. Ҷаҳонишавии фарҳанги муосир. Ҷаҳонишавӣ ва ҳифзи фарҳанги миллӣ. Рушди фарҳанги мардумӣ дар шароити ҷаҳонишавӣ. Тавсифи унсурҳои фарҳанг. Нақши анъана дар ҳифзи робитаи ирсии фарҳанг. Мавқеи забон ва урфу одат дар рушди фарҳанг. Асари «Ғуруби Аврупо»-и О.Шпенглер ва масоили фарҳанг (таҳияи эссе). Фарҳанги Шарқу Ғарб: равобит ва таззодҳо. Муколамаи фарҳангҳо омили муҳими тавсеаи фарҳанг. Асари «Ғуруби Аврупо»-и О.Шпенглер ва масоили фарҳанг (таҳияи эссе). Фарҳанги бостонии Шарқ. Хусусиятҳои умумӣ ва фарҳкунандаи фарҳанги Шарқу Ғарб. Дастовардҳои фарҳанги Мисри қадим, Байнаннаҳрайн ва Ҳинду Чин (интихобан: таҳияи эссе). Фарҳанги атиқаи Юнон ва Рим. Хусусиятҳои фарҳанги эллинӣ. Юнон ва Рими қадим чун сарчашмаи рушди фарҳанги Аврупои пасин. Фарҳанги Эрони бостон. Фарҳанги аҳди Сосониён. Ҷаҳони муосир ва омӯзиши арзишҳои фарҳангии Эрони бостон. Нақши мардуми форсу тоҷик дар ташаккули фарҳангу тамаддуни исломӣ (Ренесанси мусулмонӣ - асрҳои VIII-XV). Фарҳанги Сомониён (Эҳёи аҷам). Нақши Имоми Аъзам ва дигар омилҳои ислом дар рушди тамаддуни Исломӣ. Вазъи фарҳанги халқи форсу тоҷик дар асрҳои XVI-XX. Нақши ҷадидизм ва маорифпарварон дар рушди фарҳанг ва бедории халқи тоҷик. Баррасии масъалаҳои фарҳанги миллии тоҷикон дар асарҳои: Фарҳанги давраи эҳёи Аврупо. Заминаҳои назариявии фарҳанги давраи Эҳёи Ғарб. Таъсири фарҳанги давраи Эҳё ва замони нави Аврупо ба фарҳанги муосир. Фарҳанг дар даврони Иттиҳоди Шӯравӣ. Навовариҳои фарҳанги халқи тоҷик дар замони Шӯравӣ. Дастовардҳо ва камбудиҳои фарҳанги замони Шӯравӣ. Фарҳанги халқи тоҷик дар замони соҳибистиқлолӣ. Истиқлолият ва эҳёву рушди фарҳанги миллӣ. Фарҳанг ва масоили худшиносии миллатӣ Эссе (аз рӯи асарҳои пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон) ва дигар олимон.		
БФГ 10	**Диншиносӣ**	3	72

	Диншиносӣ ва доираи баҳси он. Робитаи диншиносӣ бо илмҳои дигар. Вазифаҳои диншиносӣ (Мюллер М.Введение в науку о религии. с.7-25). Конспекти мавзӯъ. Марҳилаҳои ташаккули диншиносӣ. Диншиносӣ дар аҳди бостон ва асрҳои миёна. Диншиносӣ дар давраи Эҳё ва маорифпарварӣ (Религиоведческий словарь Вып.5.) Конспекти мавзӯъ. Ташаккули диншиносӣ ҳамчун илм. Таркиб ва сохтори диншиносӣ. Диншиносии муқоисавӣ (Элиаде М. История веры и религиозных идей) Конспекти мавзӯъ. Пайдоиш, таъриф ва моҳияти дин. Дин ҳамчун ҳодисаи иҷтимоӣ (Токарев С. Л. Религия в истории народов мира). Шуури динӣ ва сохтори он. Табақабандии дин ва назарияҳои марбути он. Психологияи дин (Занько Ю.М. Психология религии). Фалсафаи дин ва илоҳиёти фалсафӣ. Илоҳиёт дар фалсафаи Шарқи исломӣ. Исботи вуҷуди Худо (Быховский Б.Э. Эрозия «вековечной» философии. с. 80-92). Вазифаҳои иҷтимоии дин. Таносуби дину сиёсат. Дин ва фарҳанг (Аз ҷониби устод омода сохта мешавад). Озодии виҷдон ва фарҳанги таҳаммулпазирӣ. Дин дар партави афкори озодандешӣ. Назари маорифпарварӣ нисбат ба дин (Мавод аз ҷониби устод омода сохта мешавад). Таърихи дин ва масъалаҳои он. Динҳои ибтидоӣ ва хусусиятҳои онҳо. Тотемизм, фетишизм ва сеҳргаравӣ (Токарев С.Л. Первобытная культура). Динҳои миллӣ ва хусусияти онҳо. Ҳиндуия. Динҳои миллии Чин ва Япония (Шанти де ля Сосси. Иллюстрированная история религии. в 2-х томах). Динҳои Эрони бостон: меҳрпарастӣ, зардуштия, монавия. Зардуштия ва ҳаракати ислоҳотхоҳии маздакия. Авасто-манбаи устуравӣ ва динӣ (Авесто). Пайдоиш ва ташаккули яҳудия. Яҳудия ва сионизм. Китобҳои муқаддаси яҳудия (Библейская энциклопедия). Динҳои ҷаҳонӣ ва хусусияти онҳо. Буддоия ва таълимоти он. Ламаизм (Эрникер К. Буддизм). Масеҳият. Ақоид ва маросимҳои он. Ҷудошавии масеҳият ба калисоҳои шарқӣ ва ғарбӣ (Крывелев И.А. История религии. Очерки в двух томах). Равияи католикӣ, Ватикан. Православие ва калисоҳои он. Равияи протестантӣ (Рожков В. И. Очерки по истории римско-католической церкви). Заминаҳои таърихӣ, динӣ-фарҳангӣ ва сиёсии пайдоиши ислом. Марҳилаҳои асосии ташаккули ислом. Сабабҳои ба фирқаю мазҳабҳо тақсимшавии ислом (Массэ А.Ислом). Аз тарафи арабҳо забт кардани Эрон, Хуросону Мовароуннаҳр ва паҳншавии ислом дар ин сарзамин. Муборизаи зидди арабҳо дар Хуросону Мовароуннаҳр. Ҳаракати шуубия (Колесников А.И.Завоевание Ирана арабами). Қуръон-китоби муқаддаси дини ислом. Сунна-сарчашмаи дини ислом. Ҷамъоварии ҳадисҳо (Пиотровский М.Б. ас-Сунна-Ислам: энциклопедический словарь). Равия ва мазҳабҳо дар ислом. Фиқҳи ҳанафӣ. Таҳаммулпазирӣ дар фиқҳи ҳанафӣ (С.Аҳмадов. Баъзе		

	хусусиятҳои фиқҳ ва каломи Имоми Аъзам-Абӯҳанифа). Ислом ва миллат. Ислом ва фарҳанги миллӣ. Мафҳуми «тамаддуни исломӣ» ва таркиби он. Нақши тамаддуни исломӣ дар тамаддуни ҷаҳонӣ (мавод мустақилона омода карда мешавад). Дин дар ҷаҳони муосир. Сиёсишавии ислом дар замони муосир ва шаклҳои зоҳиршавии он. Салафигароии ифротӣ ва хатари он дар ҷомеаҳои сунната (Ибрагим Т. К.Сагадеев А. В. ас-Салафия-Исламский энциклопедический словарь). Моҳияти иртичоӣ ва ифротгароии созмони «ихвон-ул-муслимин», «Ҳизби таҳрир» ва дигар равияҳои тундрави исломӣ. Ҷаҳонишавӣ ва ислом. Ҳаракати ислоҳхоҳӣ дар исломи муосир. Равияҳои исломии диншиносӣ (мавод мустақилона омода карда мешавад). Дунявият ва зарурати давлатдории дунявӣ. Қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи дин ва татбиқи аслҳои озодии виҷдон дар ҷумҳурӣ. Тундгароии динӣ ва амнияти миллӣ (Назиров Д. Религиозно-политический экстремизм и терроризм в Центральной Азии). Назарияҳои муосири диншиносӣ. Муносибат ба дин дар равияҳои муосири фалсафӣ. Плюрализм ва диншиносии либералӣ (Классики мирового религиоведения. Словарь).		
БФГ 11	**Тарбияи ҷисмонӣ** Мавқеи тарбияи ҷисмонӣ дар тайёрии умумӣ - фарҳангӣ ва касбии донишҷӯён. Асосҳои иҷтимоию биологии тарбияи ҷисмонӣ. Асосҳои тарзи ҳаёти солими донишҷӯён. Тарбияи ҷисмонӣ дар таъмини танасуҳатӣ. Тайёрии умумӣ ва махсус дар системаи тарбияи ҷисмонӣ. Аҳамияти машқҳои ҷисмонии мустақилонаи донишҷӯён. Худназораткунии донишҷӯён ҳангоми иҷрои машқҳои ҷисмонӣ. **Мавзӯҳои машғулиятҳои амалӣ.** Гимнастика. Варзиши сабук. Баскетбол. Волейбол. Футболи хурд. Тӯби дастӣ. Бозиҳои серҳаракат. Гӯштини миллӣ. Чавгонбозӣ. Шиноварӣ. Тайёрии умумии ҷисмонӣ (туч). Машғулиятҳои мустақилона.	6	144
БФГ 12	**ФАНҲОИ ИНТИХОБӢ:**	3	72
БФГ 12.1	**Этика ва Эстетика** **Ахлоқ ҳамчун илм.** Моҳият ва хусусияти илми ахлоқ. Таълимоти ахлоқии Шарқи қадим: Чин, Ҳинд, Миср, Эрон. Мутолиа ва конспект кардани асари А. Содиков «Аз таърихи андешаҳои ахлоқии мутафакирони Шарқ» ва Муҳаммад Иқбол, «Эҳёи фикри динӣ дар ислом», Д., 2010. **Моҳият, сохт, мавзӯъ ва вазифаҳои илми ахлоқ.** Таълимоти ахлоқии Зардушт. Мутолиа ва конспект кардани китоби Одинаев Ё., Гадоиев Б. «Асосҳои маданияти шахс». **Таърихи таълимоти ахлоқӣ.** Мутолиа ва конспекти бобҳои «Одоби таом хурдан», «Одоби даъвату иҷобат» аз китоби Муҳаммад Ғазоли «Кимиёи саодат».		

	Афкори ахлоқии мутафаккирони форсу тоҷик. Ақидаҳои ахлоқии Конфутсий. Мутолиа ва конспект кардани асари китоби Эмомалӣ Раҳмон «Ватандӯстӣ ва худшиносии миллӣ». **Ахлоқи касбӣ ва хизмати давлатӣ.** Ахлоқ дар Буддоия. Мутолиа ва омода намудани маърӯза аз китоби Закариёи Розӣ «Тибби рӯҳонӣ» - боби "Такаббуру худписандӣ". **Масоили асосии назарияи ахлоқ.** Мақулаҳои ахлоқӣ. Масоили ахлоқӣ дар масеҳият. Мутолиа ва конспект кардани асари Арасту «Никомахо ва этика», Китоби аввал. **Ахлоқ ҳамчун падидаи ҳаёти маънавии инсон.** Ахлоқ дар Ислом. Мутолиа ва конспект кардани боби «Сухан андар подоши некию бадӣ»-и китоби «Хону-л-ихвон»-и Носири Хусрав. **Маъно ва ҳадафи зиндагӣ.** «Ибни Мискавайҳ ва илми ахлоқи исломӣ». Мутолиа ва конспект кардани асари Закариёи Розӣ «Тибби рӯҳонӣ» - "Ҳуддорӣ ва дурӯғгӯӣ". **Озодӣ ва масъулияти шахс.** Андешаҳои ахлоқии мутафаккирони Шарқ: Форобӣ, Ибни Сино, Н.Тусӣ. Мутолиа ва конспект кардани асари Муҳаммад Ғазолӣ «Кимиёи саодат» - Боби «Решаҳои хубу бад дар одамӣ» ва китоби Абӯалӣ ибни Сино «Рисолаи ахлоқ». **Саодат ҳамчун арзиши ахлоқӣ.** Ахлоқ дар Ҳиндуия. Мутолиа ва конспект кардани асари Носири Хусрав «Ҷомеъул-ҳикматайн» боби «Андар ниёзмандии мардум ба парвариш». **Дин ва ахлоқ.** Рафтори расмӣ ва симои зоҳирӣ. Мутолиа ва конспект кардани асари З.Саидов, «Густариши ахлоқи миллӣ-посух ба пайомадҳои манфии ҷаҳонишавӣ». **Глобализатсия ва мушкилоти ахлоқӣ.** Ахлоқ ва масъалаи худшиносии шахсият. Мутолиа ва конспект кардани Суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон оид ба лоиҳаи қонун «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд». **Этикет ва маданияти шахс.** Одоби накӯ. Ҳурмату эҳтироми волидон фарз аст. Хизмати падару модар фарз аст. «Дар баёни ҳурмати падару модар»-и Фаридуддини Аттор. Маданияти муносибат бо одамон. **Фалсафаи ахлоқ.** Маданияти зоҳирӣ ва ботинии инсон. Закариёи Розӣ, Тибби рӯҳонӣ. **Зебоишиносӣ.** Зебоишиносӣ ҳамчун илм. Семинар дар мавзӯи: «Зебоишиносӣ илм дар бораи ҳунар ва эҷодиёти бадеӣ». Мутолиа ва конспект кардани асари Қасымджанов. А.Х. «Эстетические взгляды Фараби». **Марҳалаҳои асосии ташаккули зебоишиносӣ.** Марҳалаҳои пайдоиш ва инкишофи илми зебоишиносӣ. Мутолиа ва конспект кардани асари Ғафуров Б. «Тоҷикон» боби 2 - «Авасто ҳамчун ёдгории таърихӣ». **Сохти таркибии шуур дар зебоишиносӣ.** Фаъолияти зебоишиносӣ ва шуури зебоишиносӣ. Зебоишиносӣ: шуур ва фаъолият. Мутолиа ва конспект кардани асари		

	Раҳимов С., «Эстетика зороастризма». **Категорияҳои илми зебоишиносӣ.** Мафҳумҳои асосии зебоишиносӣ. Мутолиа ва конспект кардани асари Раҳимов С., «Эстетика зороастризма» боби 2 «Гегель об эстетических представлениях Авесты». **Зебоишиносӣ ва ҳунар.** Робитаи зебоишиносӣ бо дигар фанҳо. Раҳимов С., «Эстетика зороастризма», боби 2 «Место человека в авестийском эстетическом представлении». **Образи бадеӣ ва мақоми шахс дар ҳунар.** Эҷодиёти бадеӣ. Мутолиа ва конспект кардани асари Эмомалӣ Раҳмон «Забони миллат - хастии миллат». **Гурӯҳбандии ҳунарҳо.** Морфологияи ҳунар. Навъҳои ҳунар (морфологияи ҳунар). Мутолиа ва конспект кардани асари Ҳазраткулов М. «Эътиқоду анъанаҳои бостонии Ачам». **Ваъзи зебоишиносӣ ва ҳунар дар Тоҷикистони муосир.** Рушду камоли зебоишиносӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Мутолиа ва конспект кардани асари Турсунов А. «Эҳёи Ачам». Зебоишиносӣ ва хулқшиносӣ. «Пиндори нек, Гуфтори нек, Кирдори нек». Нақши зебоишиносӣ дар камолоти инсон. Мутолиа ва конспект кардани асари Сатторов А. «Афкори адабӣ ва эстетикаи Абдураҳмони Ҷомӣ». **Ахлоқ ва зебоишиносӣ ҳамчун унсурҳои таркибии фарҳанг.** Назаре ба рушди зебоишиносӣ ҳамчун илм. Мутолиа ва конспект кардани суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Эмомалӣ Раҳмон «Фарҳанг ҳастии миллат».		
БФГ 12.2	**Мантиқ** Фанни мантиқ ва мавзӯи бахси он. Алоқамандии мантиқ бо илмҳои дигар. Аҳамияти омӯзиши фанни мантиқ (Гетманова А.Д. Логика). Мантиқи шаклӣ ва диалектикӣ. Принсипҳои методологии мантиқи шаклӣ. Фарқияти мантиқи шаклӣ аз мантиқи диалектикӣ, таҳлил аз рӯи мисолҳо. Таърихи пайдоиши илми мантиқ. Мантиқи классикӣ ва ғайриклассикӣ. Таълимоти мантикии мутафаккироне форсу тоик, (Форобӣ. "Логические трактаты"). Забон ҳамчун воситаи маърифат. Шарҳи аломатҳо, маънои аломат. Забон ҳамчун воситаи ифодаи тафаккур, ҳалли машқҳо. Мафҳум ҳамчун шакли тафаккур. Номҳо ва хусусиятхои онхо. Мафҳум ҳамчун шаклии асосии тафаккур, аз рӯи матни "Гулистон"-и Саъдӣ муайян кардани мафхумхо. Мазмун ва ҳаҷми мафхум. Навъхои мафхум. Аҳмияти ҳаҷм ва мазмуни мафҳум ва навъҳои мафхум, аз рӯи матни "Гулистон"-и Саъдӣ муайян кардани мафхумхо. Муносибати байни мафхумхо. Амалҳо бо мафхумхо. Нишон додани муносибати байни мафхумхо бо мисолҳо, мисолхо аз тарафи устод пешниҳод мешавад. Таъриф ва навъхои он. Тақсими мафҳум ва навъҳои он, тасниф. Қоидаҳои таъриф, тақсим ва тасниф, конспект аз рӯи китоби		

	(С.Аҳмадов. "Гуфторҳо доир ба мантиқ"). Қазия ҳамчун шакли тафаккур. Қазия ва чумла. Таълимоти Ибни Сино дар бораи қазия, (М.Д.Диноршоев. Матолиби фалсафаи Ибни Сино). Қазияҳои сода. Сохтори қазия. Нишон додани сохтори қазия аз рӯи матни "Гулистон"-и Саъдӣ. Қазияҳои мураккаб. Муносибати байни қазияҳо. Овардани мисолҳо ва нишон додани муносибати байни қазияҳо, аз рӯи матни "Гулистон"-и Саъдӣ. Тақсим қазияҳо аз рӯи сифат ва миқдор. Қазияҳои модалӣ (чихатӣ). Тақсим қазияҳо аз рӯи сифат ва миқдор дар таълимоти мантиқии Ибни Сино (М.Д.Диноршоев. Матолиби фалсафаи Ибни Сино). Қонуни айният. Қонуни безиддиятнокӣ (рафъи танокуз). Аҳамияти амалии қонунҳои мантиқӣ, (Гетманова. Логика). Қонуни истиснои салоса. Қонуни асоси кофӣ. Аҳамияти амалии қонунҳои амалӣ (Гетманова Логика). Хулосабарории дедуктивӣ (истинто). Шаклҳои хулосабарории дедуктивӣ. Овардани мисолҳо ва таҳлили онҳо аз рӯи хулосабарориҳои дедуктивӣ, аз рӯи матни "Гулистон"-и Саъдӣ. Навъҳои хулосабарории дедуктивӣ. Хулосабарориҳои бевосита ва бавосита. Овардани мисолҳо ва таҳлили онҳо аз рӯи хулосабарориҳои дедуктивӣ, аз рӯи матни "Гулистон"-и Саъдӣ. Қиёс (силлогизм)-и содаи қатъӣ. Сохтори қиёс. Овардани мисолҳо ва таҳлили онҳо аз рӯи хулосабарориҳои дедуктивӣ. Хулосабарории индуктивӣ (исиқроӣ). Хусусиятҳои хулосабарории индуктивӣ. Овардани мисолҳо ва таҳлили онҳо аз рӯи хулосабарориҳои индуктивӣ, аз рӯи матни "Гулистон"-и Саъдӣ. Навъҳои хулосабарории индуктивӣ. Тамсил (аналогия), хитоба. Исбот ва раддия. Далеловарӣ ва исбот. Овардани мисолҳо ва таҳлили онҳо дар доираи исбот ва раддия. Таркиби исбот ва раддия. Навъҳои исбот ва раддия. Овардани мисолҳо ва таҳлили онҳо дар доираи исбот ва раддия, аз рӯи матни "Гулистон"-и Саъдӣ. Танқид ва раддия. Қоидаҳои далеловарӣ ва танқид, исбот ва раддия. Овардани мисолҳо ва таҳлили онҳо дар доираи исбот ва раддия (Болтаев М.Н. Мантиқ). Мантиқи саволу ҷавоб. Муаммо. Овардани мисолҳо ва таҳлили онҳо дар доираи саволу ҷавоб ва муаммо, аз рӯи матни "Гулистон"-и Саъдӣ. Фарзия. Назария. Овардани мисолҳо ва таҳлили онҳо дар доираи фарзия ва назария, аз рӯи матни "Гулистон"-и Саъдӣ.		
II.	**БАХШИ ФАНҲОИ ТАБИИЮ РИЁЗӢ ВА ИҚТИСОДӢ**	**20**	**480**
БФТРИ 01	**Назарияи иқтисодӣ** Моҳияти фанни назарияи иқтисодӣ ва вазифаҳои он. Усулҳои омӯзиш ва зинаҳои инкишофи фанни назарияи иқтисод. Масъалаҳои асосии иқтисодии ҷамъият. Муносибатҳои истеҳсолӣ ва қувваҳои истеҳсолкунанда. Захираҳои иқтисодӣ. Масъалаи интихоб дар иқтисод. Системаҳои иқтисодӣ. Мазмун ва моҳияти система	**3**	**72**

	иқтисодӣ бозаргонӣ. Истеҳсолот ва шаклҳои он. Омилҳо иистеҳсолот. Меҳнат ҳамчун шарти зарурии мавчудияти истеҳсолоти ҷамъиятӣ. Арзиш ва шаклҳои он. Мол ва хусусиятҳои он. Пул, зарурияти пайдоиш, шаклҳо ва вазифаҳо. Моликият ҳамчун асоси муносибатҳои истеҳсолӣ. Шаклҳои моликият. Роҳҳои тағйирдодани шаклҳои моликият. Сармоя ва шарҳи он аз нуктаи назари мактабҳои гуногуни иқтисодӣ. Назарияи иқтисоди хурд (микроиқтисод): иқтисоди хурд ҳамчун қисми таркибии назарияи иқтисодӣ. Мазмуни иқтисодии мафхуми бозор. Унсурҳои таркибии бозор. Арза, такозо ва омилҳои ба онҳо таъсиркунанда. Рақобат ва шаклҳои он. Олигополия. Рақобати монополистӣ. Сиёсати зиддимонополии давлат. Нархи мувозинатӣ ва омилҳои ба он таъсиркунанда. Самараи даромад ва ивазкунӣ. Чандирии арзу ва талаб. Назарияи масъулияти маҳдуд ва рафтори истеъмолкунанда. Мафҳуми «сабадиистеъмолӣ». Қонуни камшавии ҳосилнокии маҳдуд. Соҳибкорӣ ва шаклҳои он. Ширкат ҳамчун намояндаи иқтисодӣ. Харочоти истеҳсолӣ ва шаклҳои он. Даромад ва фоида. Шартҳои камкунии харочотҳо ва афзоиши фоида дар шароити ракобати озод. Бозори кувваи корӣ. Арзуталаб дар бозори кувваи корӣ. Омилҳои нархмуайянкунанда дар бозори кувваи корӣ. Бозори сармоя ва фоизи қарз. Бозори омилҳои истеҳсолот. Иҷораи замин. Муносибатҳои кишоварзӣ ва комплекси кишоварзию саноатӣ. Назарияи иқтисоди миллӣ (макроэкономика): Иқтисоди миллӣ ва таркиби он. Таносубҳои иқтисодӣ миллӣ. Маҷмӯи маҳсулоти миллӣ ва усулҳои ҳисобкунии он. Нишондиҳандаҳои макроиқтисодӣ. Сарвати миллӣ ва таркиби он. Маҷмӯи арзваомилҳои ба он таъсиркунанда. Маҷмӯи талаб ва омилҳои ба он таъсиркунанда. Мувозинати макроиқтисодӣ. Истеъмол ва шаклҳои он. Маблағгузорӣ ва омилҳои ба он таъсиркунанда. Назарияи фузунсоз-акселератор. Рушди иқтисодӣ ва шаклҳои он. Сарчашма ва омилҳои рушди иқтисодӣ. Танзими давлатии рушди иқтисодӣ. Марҳила ва даврахои иқтисодӣ. Бӯҳрони иқтисодӣ ва сиёсати зидди бӯҳронии давлат. Бекорӣ: шаклҳо ва сабабҳои пайдоиши он. Мафҳуми шугли пурра. Оқибатҳои иҷтимоии иқтисодии бекорӣ. Усулҳои мубориза ба муқобили бекорӣ. Бекурбшавии пул: сабабҳои пайдоиш ва шаклҳои он. Оқибатҳои бекурбшавии пул. Роҳҳои пешгирии бекурбшавии пул. Низоми молиявӣ ва таркиби он. Бӯҷаи давлатӣ ва касри бӯҷа. Қарзи давлатӣ. Андоз, шаклҳо ва сиёсати андозситонӣ. Сиёсати пулии давлат. Моҳият ва мазмуни иқтисодии қарз. Низоми қарзӣ ва таркиби он. Бонкҳо, шаклҳо ва вазифаҳои онҳо. Сиёсати пулбарории давлат. Миқдори пули барои муомилот зарур ва таъминӣ истеҳсолот бо пул. Вазифаҳои иқтисодии давлат. Самтҳо ва воситаҳои танзими давлатии иқтисод. Даромади аввалӣ ва сарчашмаҳои он. Сатҳи зиндагии аҳолӣ.		

	Сиёсати иҷтимоии давлат. Назарияи иқтисоди ҷаҳонӣ: иқтисоди ҷаҳонӣ ва таркиби он. Бозори ҷаҳонӣ ва хусусиятҳои он. Тиҷорати байналхалқӣ ва омилҳои ба он таъсиркунада. Ҳамбастагии байналхалқии иқтисодӣ. Кӯчиши байналхалқии сармоя ва кувваи корӣ. Низоми байналхалқии асъор. Курби асъор ва масъалаи табодулпазирии асъор. Ташкилотҳои байналхалқии молиявию асъорӣ.		
БФТРИ 02	**Географияи Тоҷикистон бо асосҳои демография** Мавқеи геополитикӣ ва тақсимоти маъмурию сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Геополитика ва сиёсати давлат. Тоҷикистон дар харитаи сиёсии ҷаҳон. Таърихи тадқиқотҳои географӣ ва ташакулёбии ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон. Давраҳои инкишофи илмҳои географӣ. Саҳми олимони рус, олмон ва тоҷик дар омӯзиши комплексии сарзамини Тоҷикистон. Шароит ва сарватҳои табиӣ ва баҳои иқтисодӣ-географии онҳо. Сарватҳои зеризамини Тоҷикистон. Захираҳои обии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва аҳамияти иқтисодии он. Иқтидорҳои сайёҳию рекреатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Таърихи ташакулёбии фаъолияти сайёҳӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Ҷойгиршавии соҳаҳои хоҷагии рекреатсионӣ ва сайёҳӣ. Минтақаҳои сайёҳию рекреатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Захираи обҳои маъданӣ ва аҳамияти рекреатсионии онҳо. Нақши омилҳои табиӣ- географӣ дар рушди сайёҳӣ. Сохтори хоҷагии халқи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва қонуниятҳои ҷойгиршавии он. Омилҳои географияи ҷойгиркунии соҳаҳои хоҷагии халқ. Таърихи ташакулёбии хоҷагии халқи Тоҷикистон. Географияи саноати энергетикӣ. Географияи неругоҳҳои барқии обӣ ва системаҳои энергетикии Тоҷикистон. Дурнамои рушди соҳаи гидроэнергетикӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Дурнамои рушди соҳаи гидроэнергетикӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Самтҳои асосии тараққиёт ва ташаккули системаҳои энергетикӣ. Манбаҳои алтернативии энергетикӣ ва роҳҳои самаранок истифодабарии онҳо. Саноати истехрочи маъданҳои кӯҳӣ ва химия. Таърихи ташакулёбии саноати маъдани кӯҳӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Таърихи ташакулёбии саноати маъдани кӯҳӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Ҷойгиршавии корхонаҳои саноати истихрочи маъдани кӯҳӣ ва самтҳои тараққиёти он. Географияи саноати коркарди метал ва мошинсозии ҶТ. Ҷойгиршавии корхонаҳои саноати металлургии Тоҷикистон. Географияи саноати металлургияи рангаи Ҷумҳурии Тоҷикистон. Омилҳои ҷойгиршавии онҳо. Географияи саноати металлургияи рангаи Ҷумҳурии Тоҷикистон. Омилҳои ҷойгиршавии онҳо. Географияи ташакулёбии саноати масолеҳи бинокорӣ. Заминаҳои табии ташакулёбии саноати бинокорӣ дар Тоҷикистон. Самтҳои асосии рушди саноати семент,корхонаҳои оҳану бетон, заводҳои хишт	3	72

	ва ғайра. Комплекси киштоварзиюи саноатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва алоқамандии он ба фондизамину об. Омилҳои географии тараққиёти комплекси киштоварзиюи саноатӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ. Роҳҳои рушди соҳаҳои киштоварзии Тоҷикистон. Саноати истеҳсоли маҳсулоти истеъмолии хоҷагии халқ ва соҳаҳои хизматрасонӣ. Қонуният ва самтҳои ҷойгиркунии иншоотҳои саноати сабук, истеҳсолоти молҳои истеъмолӣ ва хизматрасонӣ. Саноати сабук ва хурокворӣ. Нақлиёт ва алоқа. Тавсиф ва таҳлили соҳаҳои нақлиёт. Таърихи ташакулёбии соҳаҳои нақлиёт ва алоқа дар Тоҷикистон. Асосҳои назариявии ноҳиябандии иқтисодӣ. Ноҳияҳои иқтисодии Тоҷикистон. Таҳлил ва омӯзиши муқоисавии ноҳияҳои иқтисодии Тоҷикистон. Комплексихудудиюи истеҳсолии Тоҷикистони Ҷанубӣ. Шаклҳои географии ташкил ва ҷойгиршавии истеҳсолот. Асосҳоинназариявӣ ваамалии ташкили комплексҳои ҳудудиюи истеҳсолӣ. Робитаҳои хориҷӣ ва ҳамкорихои берунаи ҶТ. Шаклҳои ҳамкории иқтисодӣ ва робитаҳои берунаи Тоҷикистон. Созмонҳои байналхалқӣ ва ҳамкориҳои Тоҷикистон бо давлатҳои хориҷӣ. Аҳолӣ ва захираҳои меҳнатӣ. Географияи ҷойгиршавӣ ва зичии аҳолии Тоҷикистон. Вазифахои илми демография. Шумора ва таркиби аҳолӣ, динамикаи онҳо. Манбаҳои маълумот оид ба равандҳои демографӣ. Омӯзиши таркиби аҳолӣ. Афзоиши табиӣ ва бозтавлиди аҳолӣ. Муҳоҷират ва сабабҳои он дар Тоҷикистон. Шакл ва намудҳои бозтавлиди аҳолӣ. Вазъи демографӣ. Вазъияти умумидемографии Тоҷикистон. Назария ва таърихи ҳолати демографӣ. Назария ва таърихи ҳолати демографӣ. Сиёсати демографӣ дарТоҷикистон. Сиёсати муосири демографии кишварҳои дунё (таҳлили муқоисавии сиёсати демографи дармиқёси ҷахон). Пешгӯиҳои равандҳои демографӣ. Танзими оила ва банақшагирии аҳолӣ. Пешгӯиҳо ва проблемаҳои демографӣ дар Тоҷикистон. Омилҳои географии ҷойгиршавии маҳаллҳои аҳолинишин (шахру дехаҳо) дар минтақаҳои кӯҳии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Шаклҳои маскуншавии аҳолии деҳот дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Маскуншавии аҳолӣ дар шахрҳо.		
БФТРИ 03	**Технологияи информатсионӣ** Информатика, иттилоот ва равандҳои иттилоотӣ. Иттилоот, хосиятҳо, тарзҳои ченкунӣ ва воҳидҳои миқдории он. Шакли дуии тасвири иттилоот. Тарзҳои рамзбандии иттилоот. Равандҳои иттилоотӣ. Информатика, иттилоот ва равандҳои иттилоотӣ. Ҷомеаи иттилоотӣ. Компютер – воситаи асосии коркарди иттилоот. Иттилоотонӣ ҳамчун раванди табдилёбии ҷомеаи саноатӣ ба иттилоотӣ. Тарзу шаклҳои ташаккулёбӣ ва инкишофи ҷомеаи иттилоотӣ. Тавофути рақамӣ дар ҷомеаи иттилоотӣ. Татбиқи системаҳои компютерӣ дар иттилоотонии ҷомеа. Фарҳанги иттилоотӣ. Фарҳанги иттилоотии инсони муосир.	**6**	**144**

	Демократисозии ҷомеаи иттилоотӣ. Имкониятҳои рушди инсон дар ҷомеаи иттилоотӣ. Меъёрҳои ахлоқӣ ва ҳуқуқии фаъолияти иттилоотии одамон. Ҳадамоти абрӣ. Технологияи омӯзиши озод. Амнияти иттилоотӣ. Захираҳои иттилоотӣ ва омилҳои инкишофи фарҳангу иҷтимоиёти ҷомеа. Маҳсулот, ҳадамот ва бозори иттилоотӣ. Амнияти иттилоотии миллӣ ва давлатӣ. Амнияти иттилоотии ҷомеа. Воситаҳои барномавии ҳифзи компютер ва барандагони иттилоот аз вирусҳои компютерӣ ва таҳдидҳои иттилоотӣ. Сахтафзорҳои муосири электронӣ. Сохти функсионалии компютер. Тарзи кори қисмҳои асосӣ ва иловагии компютер (сахтафзорҳо). Марҳалаҳои асосии рушди техникаи иттилоотию ҳисоббарорӣ. Принсипи ичрои худкори барнома дар компютер. Компютерҳои нурӣ (оптикӣ), нейронӣ ва квантӣ. Татбиқи технологияҳои нурӣ дар иртиботи компютерӣ ва шабакаи Интернетӣ. Нармафзорҳои компютерӣ. Нармафзорҳои пойгоҳӣ. Интерфейси графикии корбар. Технологияҳои корбарӣ ва ҳифзи иттилоот дар системаҳои амалиётӣ. Вазифаҳои нармафзорҳои компютерӣ – барномаҳои системавӣ-бунёдӣ, барнома-трансляторҳо, барномаҳои амалӣ (татбиқӣ), забонҳои барномарезӣ. Технологияҳои инноватсионии робитавӣ: хатҳои инфрасурх, хатҳои алоқаи телевизионӣ, технологияи рақамии зудсуръати бесим. Робот-компютерҳо ва татбиқи онҳо дар соҳаи хизматрасонӣ. Виросторони коркарди матнҳо. Технологияи коркарди санадҳои матнии сохторашон мураккаб. Технологияҳои коркарди матн аз рӯи ихтисос. Виросторони коркарди ададҳо. Технологияи коркарди иттилооти ададӣ бо ёрии афзорҳои графиксози ҶЭ. Технологияҳои татбиқи ҷадвалҳои электронӣ аз рӯи ихтисос. Виросторони графиксоз. Технологияи коркарди иттилооти графикӣ. Татбиқи технологияҳои аккосӣ ва графикӣ аз рӯи ихтисос. Виросторони рӯнамосоз. Технологияи компютерии рӯнамосозӣ. Сохтани рӯнамо дар ягон мавзӯи мушаххас аз рӯи ихтисос. Барномаҳои корсоз (Outlook, One Note ва ғайра). Сохтани системаи иттилоотии фардӣ бо ёрии барномаҳои корсоз. Тарзи истифодаи дурусти барномаҳои корсоз дар фаъолияти ҳамаруза. Шабакаҳои компютерӣ. Технологияҳои корбарӣ дар Интернет. Тарзҳои корбарӣ бо протоколҳои мубодилаи иттилоот дар Интернет. Тарзҳои бақайдгирии корбар дар шабака. Тарзҳои корбарӣ бо браузерҳо. Истифодаи захираҳои шабакавӣ ва паҳнкунии иттилоот ба истифодабарандагони шабака. Интернет ва протоколҳои интернетӣ. Технологияи World Wide Web (WWW). Хадамоти Интернет. Сайр дар «торнигори аҳонӣ» – WWW. устуҳйи иттилоот дар Интернет. Имкониятҳои муосири почтаи электронӣ (E-mail). Тарзҳои муосири ташкили муошират дар шабака. Дурнамои рушди системаҳои компютерӣ дар самти		

	хизматрасонии шабакавӣ. Тиорат дар Интернет. Тиорати электронӣ ва категорияҳои он. Низомҳои тиорати электронӣ. Масъалаҳои амниятии тиорати электронӣ. Имкониятҳои муосири тиорати электронӣ дар Интернет. Хадамоти тиории Интернет ва амнияти иттилооти шабакавӣ. Низомҳои геоиттилоотӣ. Харитаҳои географӣ. Низомҳои геоиттилоотӣ. Накши додаҳо дар низомҳои геоиттилоотӣ. Имкониятҳои функсионалии низомҳои геоиттилоотӣ. Иттилооти географӣ ва татбиқи он муайянкунии маҳал. Асосҳои барномарезӣ. Забонҳои барномасози консолӣ. Алгоритмсозӣ. Сохтани алгоритмҳои хаттӣ, шоҳанок ва даврии мавзӯӣ. Барномарезӣ. Сохтани барнома дар асоси алгоритм. Барномасозии масъалаи мушаҳаси ихтисосӣ аз рӯи технологияи консолӣ. Забонҳои барномасози объектгаро. Барномарезӣ бо сабки объектгаро. Ирои амалҳо бо истифода аз хосияти меросии объектҳо. Протседураҳои коркарди рӯйдодҳо. Тарзҳои барномарезӣ дар забони объектгаро. Барномасозии масъалаи мушахаси ихтисосӣ аз рӯи технологияи объектгароӣ. Лоиҳасозӣ дар VBA. Веббарномасозӣ. HTML – забони нишонагузори абарматнҳо. Имкониятҳои забонҳои Javascript ва Microsoft Frontpage. Ҳудкорсозии Web-санадҳо. Сомонасозӣ: системаҳои марогузор дар сомона, василаҳои тарроҳӣ, интишори сомона. Технологияи сохтани вебсафҳаи шахсӣ. Забонҳои сохторбандӣ (SQL, Oracle ва ғайра). Барномарезӣ дар забонҳои сохторбандӣ. Сохтани барномаи мушаххаси мавзӯӣ дар SQL ё Oracle. Системаҳои идоракунии пойгоҳи додаҳо. адвалбинӣ ва дархостсозӣ аз рӯи намуна дар СИПД. Азназаргузаронӣ ва тағйирдиҳии дархостҳо дар реаи SQL. Сохтани интерфейс барои идоракунии замимаи робитавии корбар. Интишори ПД дар Internet. Сохтани пойгоҳи додаҳои мавзӯӣ аз рӯи ихтисос. Шаклсозӣ ва тарҳрезии компютерӣ. Тарҳрезӣ ҳамчун усули идрок: амсилаҳои моддӣ ва иттилоотӣ. Шаклсозӣ. Навъҳои амсилаҳои иттилоотӣ: чадвалӣ, иерархӣ, шабакавӣ. Марҳалаҳои асосии коркард ва таҳқиқи амсилаҳо дар компютер. Тарҳрезии объектгаро. Тарзҳои коркард ва таҳқиқи компютерии амсилаҳо. Тарҳрезии риёзӣ-компютерӣ. Тарҳрезии риёзӣ. Озмоиши компютерӣ ҳамчун усули тадқикоти илмӣ. Силсилаи технологии ҳалли компютерии масъалаҳо: гузориши масъала, сохтани амсилаи он, коркард ва ирои алгоритм, таҳлили натиҳои мобайнӣ ва ниҳоӣ. Сохтани амсилаҳои таълимӣ- илмӣ ва таҳқиқи онҳо дар компютер. Сохтани амсилаи риёзӣ-компютерии ягон масъала аз рӯи ихтисос. Технологияҳои ҳудкорсози компютерӣ. Системаҳои иттилоотии ҳудкор (СИХ). Тасвири сохаи мавзӯӣ дар СИХ. Сохтани накшаи иттилоотӣ-технологии замимаҳои СИХ. Технологияи навъи мизо-сервери коркарди додаҳо. Технология ва		

	системаҳои иттилоотӣ. Системаҳои иттилоотии ҳудкор. Ҳудкорсозии равандҳои мушаххас. Технологияҳои чандрасонай ва татбиқи онҳо дар раванди омӯзиши озод. Рӯнамосозии чандрасонай. Коркарди садо ва тасвир. Коркарди ҳаракат, матн, адад ва ғайра. Воситаҳои барномавии ҳудкорсози Web-санадҳо ва татбиқи онҳо дар эоди сомонаҳои мавзӯӣ.		
БФТРИ 04	**Химиё** Муқаддима ба кимиёи биоорганикӣ. Алканҳо ва сиклоалканҳо. Тасниф, номенклатура ва изомерияи пайвастаҳои органикӣ. Карбогидратҳо. Карбогидратҳои беҳад. Алкенҳо, алкинҳо ва алкадиенҳо. Системаҳои алоқаманд. Алоқамандӣ. Спиртҳо, фенолҳо, эфирҳои содда. Карбогидратҳои ароматӣ. Пайвастаҳои карбонилӣ (алдегидҳо ва кетонҳо). Спиртҳо, фенолҳо, эфирҳои содда. Карбогидридҳои ароматӣ. Реаксияҳои оксидшавии спиртҳо, фенолҳо. Кислотаи карбонӣ ва ҳосилаҳои функсионалии онҳо. Ҳосилаҳои кислотаи карбонат. Пайвастаҳои карбонилӣ (алдегидҳо ва кетонҳо). Липидҳои собундиҳанда: мумҳо, чарбҳо, равғанҳо, фосфолипидҳо. Кислотаҳои карбонӣ ва ҳосилаҳои функсионалии онҳо. Ҳосилаи кислотаи карбонат. Окси- ва оксокислотаҳо. Ҳосилаҳои муҳими гетерофункционалии аз чиҳати биологӣ фаъоли қатори бензол. Аминокислотаҳо Пептидҳо ва сафедаҳо. Ҳосилаҳои муҳими гетерофункционалии аз чиҳати биологӣ фаъоли қатори бензол (n-аминофенол, кислотаи n-аминобензоат, кислотаи салисилат, кислотаи сулфанилат ва ҳосилаҳои онҳо).Пайвастагиҳои гетеросиклӣ. Аминокислотаҳо. Карбогидратҳо. Моносахаридҳо. Реаксияҳои аз чиҳати биологӣ муҳими аминокислотаҳо. Ди- ва полисахаридҳо. Пайвастаҳои гетеросиклии панчузваи як ва ду гетероатомдошта. Кислотаҳои нуклеинӣ. Аҳамияти биологии кислотаҳои нуклеинӣ. Пайвастаҳои гетеросиклии шашузваи як ва ду гетероатомдошта. Пайвастаҳои гетеросиклии тарокумшуда. Карбогидратҳо. Моносахаридҳо. Ди- ва полисахаридҳо. Кислотаҳои нуклеинӣ. Муқаддимаи кимиёи физколлоидӣ. Термадинамика. Муқаддимаи машғулияти амалӣ ва кимиёи физикӣ ва коллоидӣ. Маҳлулҳо. Тарзҳои ифода кардани консентрасияи маҳлулҳо. Кинетикаи кимиёи Катализ. Назарияи маҳлулҳои электролитҳо. Диссотсиатсияи об, ҳосили зарби ионии об, мафҳум оиди pH. Хосиятҳои коллигативии маҳлулҳои ғайриэлектролитӣ. Маҳлулҳои буферӣ. Назарияи маҳлулҳои электролитҳо. Ҳодисаҳои сатҳӣ. Адсобрсия. Хроматография. Системаҳои дисперсӣ. Тасниф, усулҳои ба дасторӣ, сохт ва хосиятҳо. Маҳлулҳои пайвастаҳои калонмолекула. Сохти заррaҳои колоидӣ. Хосиятҳои молекулавию-кинетикӣ, оптикӣ ва электрокинетикии системаҳои коллоидӣ. Усулҳои муайян	**5**	**120**

	кардани нуқтаи изоэлектрикии сафедаҳо.		
II.	**ФАНҲОИ ИНТИХОБӢ:**	**3**	**72**
БФТРИ 01	**Экология** Экология ҳамчун илм ва аҳамияти омӯзиши он. Таърихи пайдоиш ва ташаккули илми экология. Мутолиа ва конспекти мавзӯи «Мушкилоти глобалии экологӣ ва вазъи ҳозираи муҳити зист». Муҳити зисти организмҳо. Робитаи (алокаи) организмҳо ба муҳит. Мутолиа ва конспекти мавзӯи «Мутобиқшавӣ чист»?. Омилҳои экологӣ ва таснифоти онҳо. Рӯшноӣ ва ҳарорат ҳамчун омили экологӣ ва мутобиқшавии организмҳо ба онҳо. Навиштани реферат дар мавзӯи «Тағйирёбии иқлим ва таъсири он ба табиат». Об ҳамчун омили экологӣ ва аҳамияти он. Захираҳои оби Тоҷикистон ва истифодаи оқилонаи онҳо. Мутолиа ва конспекти суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар конфронси байналмилалии сатҳи баланд доир ба чамъбасти раванди татбиқи амалии Даҳсолаи байналмилалии амалиёти «Об барои ҳаёт», солҳои 2005-2015. Замин сарвати миллӣ ва масъалаҳои экологии он. Роҳҳои ҳифзи замин аз эрозия ва шӯршавӣ. Мутолиа ва конспекти «Кодекси замини Тоҷикистон». Омилҳои биотӣ ва антропогенӣ. Таъсири фаъолияти инсон ба табиат. Мутолиа ва конспекти мавзӯи «Роҳҳои ҳифзи генофонд». Асосҳои таълимот дар бораи популятсия, биосеноз (ҷамоа) ва экосистема. Таълимот дар бораи экосистема (системаи экологӣ). Мутолиа ва конспекти мавзӯи «Экосистема, динамикаи популятсия ва ҷамоа». Биосфера ва инсон. Гардиши моддаҳо дар биосфера. Мутолиа ва конспекти асари Вернадский В.И. «Биосфера» ва ё навиштани эссе дар мавзӯи «Биосфера ва инсон». Захираҳои табиӣ, тасниф ва вазъи экологии онҳо. Мушкилоти экологӣ ва истифодаи самараноки захираҳои табиӣ. Мутолиа ва конспекти мавзӯи «Захираҳои табиии Тоҷикистон ва роҳҳои ҳифзу оқилона истифодабарии онҳо». Асосҳои экологии ҳифзи табиат. Асосҳои ҳуқуқии ҳифзи муҳити зист. Мутолиа ва конспекти «Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи ҳифзи муҳити зист». Пайдоиш ва ташаккулёбии экологияи ичтимоӣ. Афзоиши аҳолӣ, урбанизатсия (шаҳрсозӣ) ва таъсири он ба муҳити зист. Мутолиа ва конспекти мавзӯи «Маърифати экологии аҳолӣ асоси беҳдошти муҳити зист ва рушди устувор». Табиати Тоҷикистон ва масъалаҳои экологии он. Мавзеъҳои ҳифзшаванда ва Китоби сурхи Тоҷикистон. Мутолиа ва конспекти мавзӯи «Проблемахои экологии Точикистон» ва ё навиштани реферат дар мавзӯи «Вазъи экологӣ ва	**1,5**	**36**

	муаммоҳои мавзеъҳои ҳифзшавандаи Тоҷикистон».		
БФТРИ 02	**Мудофиаи шаҳрвандӣ** Санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳолатҳои фавқулодда ва мудофиаи шаҳрвандӣ. Санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ дар бораи ба омӯзиши ҳолатҳои фавқулодда ва мудофиаи граждании фаро гирифтани ҳамаи табақаҳои аҳолӣ. Мустақилона омӯхтани санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ дар бораи системаи давлатии пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои фавқулодда. Асосҳои ташкили чорабиниҳои ҳифзи аҳолӣ аз ҳолатҳои фавқулоддаи дорои хусусиятҳои табиӣ ва техногенӣ. Банақшагирии чорабиниҳо оид ба пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои фавқулодда. Мутолиа ва конспект кардани шаклу усулҳои тайёрӣ ва омӯзиши "Ташкили хабардоркунии аҳолӣ ҳангоми таҳдид ва ба вуқӯъ омадани ҳолатҳои фавқулодда". Ҳолатҳои фавқулоддаи дорои хусусиятҳои табиӣ ва техногение, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон имкони рӯх доданро доранд. Ташкил ва гузаронидани корҳои садамавию наҷотдиҳӣ ва дигар корҳои тағйирнопазири соҳа. Мутолиаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳифзи аҳолӣ ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулоддаи дорои хусусиятҳои техногенӣ" 15 июли соли 2004 қабул шудааст. Офатҳои табиӣ ва ҳифзи аҳолӣ аз онҳо (заминларза, сел, ярч, тармафароӣ, сӯхтор ва обхезӣ). Сабабҳои имконпазири кандашавии кули Сарез. Ҷамъоварии маълумоти умумӣ ва илмӣ дар бораи кӯлҳо, обанборҳо пиряхҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. Кули Сарез ва тадбирҳо доир ба идора намудани он. Маълумоти умумӣ оид ба моддаҳои сахттаъсири заҳролудкунанда ва истифодаи онҳо дар иншоотҳои иқтисодӣ. Тартиби истифодабарии воситаҳои ҳифзи инфиродӣ ва дастачамъӣ ҳангоми ба муҳити атроф ихроҷ гардидани моддаҳои сахттаъсири заҳролудкунанда. Омӯхтани усулҳои асосии "Муҳофизати аҳоли аз моддаҳои заҳролуди сахттаъсир" (МЗС). Хатарҳои нав вобаста ба амалҳои террористӣ. Мутолиаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи муборизаи бар зидди терроризм". Терроризм ва ифротгароӣ (экстремизм). Ташкил ва идоракунии кувва ва воситаҳои пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои фавқулодда. Ба ҳуд ва ба ҳамдигар расонидани ёрии аввалин ҳангоми рух додани ҳолатҳои фавқулодда, садама, фалокатҳо ва дар рафти амалиётҳои чангӣ. Мустақилона омӯхтани "Тарзу усулҳои истифодабарии воситаҳои ҳифзи инфиродӣ ва дастачамъӣ ҳангоми рӯх додани ҳолатҳои фавқулодда. Нақш ва вазифаҳои мудофиаи шаҳрвандӣ дар замони	**1,5**	**36**

	муосир. Роҳбарӣ ва идоракунии мудофиаи граждани. Қувваҳои мудофиаи граждани, ҳайат, таъинот ва тартиби истифодабарии онҳо. Мутолиаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи мудофиаи граждани". Чорабиниҳои асосӣ оид ба устуворгардонии иншоотҳои иқтисодӣ дар давраи ҷангӣ. Иншоотҳои муҳофизатии мудофиаи граждани ва тартиби истифодабарии онҳо. Ҷамъоварии маълумот ва омӯхтани "Тарзу усулҳои сохтмони иншоотҳои муҳофизатӣ ва паноҳгоҳҳои оддитарин". Маълумоти умумӣ оид ба воситаҳои муосири зарбазан. Шабакаҳои дидбонӣ ва назорати лаборатории мудофиаи шаҳрвандӣ. Ҷамъоварии маълумот оид ба "Воситаҳои интиқолдиҳии ҳозиразамони зарбазан". Ҳадамоти мудофиаи шаҳрвандӣ. Вазифаҳои онҳо ҳангоми рух додани ҳолатҳои фавқулодда. Меъёрҳои таъминоти ёрии аввалиндараҷа ба зарардидагони ҳолатҳои фавқулодда. Омӯхтани маводҳои таълимӣ доир ба "Расонидани ёрии аввалини тиббӣ ба зарардидагон дар ҳолатҳои фавқулодда". Ташкили тайёрӣ, омӯзиши аҳолӣ ва бахисобгирии нерӯҳои ғайриҳарбии мудофиаи шаҳрвандӣ оид ба ҳолатҳои фавқулодда ва мудофиаи шаҳрвандӣ. Ташкил ва гузаронидани машқҳои мудофиаи шаҳрвандӣ. Омӯхтани маводҳои таълимӣ ва дастурамалҳои методӣ оиди "Ташкил намудани чорабиниҳои эвакуатсионӣ дар ҳолатҳои фавқулодда замони осоишта ва ҷангӣ".		
III.	**БАХШИ ФАНҲОИ УМУМИКАСБӢ**	**129**	**3096**
БФУ 01	**Анатомияи одам** **I. Остеология.** Мукадима ва маълумоти мухтасар аз фанни анатомияи одам. Маълумоти морфологӣ дар бораи бофтаҳо, узвҳо ва системаи узвҳо. Меҳварҳо ва ҳамвориҳо. Скелет. Устухон ҳамчун узв. Мӯҳраҳо: мӯҳраҳои гардан, сина, миён, чорбанд ва думғоза. Хусусиятҳои синну солии онҳо. Даврахои онтогенези одам. Анатомияи умумии системаи устухонҳо. Сохт ва инкишофи системаи устуҳонҳо. Қабурғаҳо, устухонҳои туш, кулфак ва шона. Устухонҳои китф, устухонҳои бозуии даст ва панҷаи даст. Хусусиятҳои синну солии онҳо. Инкишоф ва анатомияи функционалии косаи сар. Ҳосилаҳои анатомии косаи сар. Устухонҳои ҷанбари кос ва рон. Устухонҳои соқ ва панҷаи пой. Хусусиятҳои синну солии онҳо. Шакл, андозаҳои косаи сар. Хусусиятҳои фардӣ ва ҷинсии косахонаи сар. Танқиди «Назария»-и нажодпарастон дар кадуфтшиносӣ (краниология). Устухонҳои косаи сар: пешона, фарқи сар ва пушти сар.	**10**	**240**

	Устухонҳои фонашакл ва тӯршакл. Хусусиятҳои синну солии онҳо. **II. Артросиндесмология.** Маълумоти умумӣ оиди пайвастшавии устухонҳо. Хелҳои пайвастшавии устухонҳо. Таснифи бандҳо. Устухони чакка ва каналҳои он. Устухонҳои чоғи боло, поён ва устухонҳои хурди рӯи косаи сар. Хусусиятҳои синну солии онҳо. Анатомияи функционалии пайвастшавии устухонҳои тана. Сутунмӯҳра. Қафаси сина. Пайвастшавии устухонҳои косаи сар. Косаи чашм. Чугурчаҳои чакка, зери чакка ва болу ком. Биомеханикаи бандҳои ҷанбари китф ва андоми озоди боло. Биомеханикаи бандҳои ҷанбари кос ва андоми озоди поён. Ковокии бинӣ. Ҷавфҳои назди бинигӣ. Косаи сари бутун. Топографияи берунии косаи сар. Хусусиятҳои синну солӣ. Маълумоти умумӣ доир ба системаи мушакҳо. Анатомияи умумии мушакҳои одам. Инкишофи мушакҳо. Топографияи дарунии косаи сар. Хусусиятҳои синну соли косаи сар. Анатомияи функционалии мушакҳо ва фастсияҳои сару гардан. Топографияи гардан. Артросиндесмологияи умумӣ. Пайвастшавии мӯҳраҳо. Ҷамъбаст аз остеология. Пайвастшавии устухонои тана. Пайвастшавии қабурғаҳо бо устухони тӯш ва бо мӯҳраҳо. Қафаси синаи бутун. Анатомияи функционалии мушакҳо ва фастсияҳои тана. Канали қадкашак. Пайвастшавии устухонҳои косаи сар. Пайвастшавии сутунмӯҳра бо косаи сар. Банди чаккаю чоғи поён. Пайвастшавиҳои устуҳонҳои китф, ҷанбари китф. Банди китф. Анатомияи функционалии мушакҳо, фастсияҳо ва топографияи ҷанбари китф ва қисми озоди даст. Банди оринҷ. Пайвастшавии устухонҳои бозуи даст ва панҷаи даст. Пайвастшавии устухонҳои ҷанбари кос. Коси бутун. Анатомияи функционалии мушакҳо ва фастсияҳои ҷанбари кос ва андоми озоди поён. Банди косу рон. Банди зону. Пайвастшавии устухонҳои соқ ва панҷаи по. Панҷаи пой ҳамчун бутун. Мушакҳо ва фастсияҳои сар. Мушакҳо, фастсияҳо ва топографияи гардан Мушакҳо ва фастсияҳои тахтапушт ва қафаси сина. Диафрагма. Мушакҳо ва фастсияҳои шикам. Канали қадкашак. Хусусиятҳои синну солии онҳо. Анатомияи мушакҳо ва фастсияҳои ҷанбари китф, бозуии даст ва панҷаи даст. Топографияи мушакҳо ва фастсияҳои ҷанбари китф, бозуии даст ва панҷаи даст. Мушакҳо ва фастсияҳои ҷанбари кос вар он. Анатомияи мушакҳо ва фастсияҳои соқи пой ва панҷаи пой. Топографияи мушакҳо, фастсияҳо ҷанбари кос ва қисми озоди пой. Ташрехи мушакҳо. Ҷамъбаст аз	

	Сохти микроскопӣ ва субмикроскопии ядро. Усулҳои тақсимшавии ҳуҷайра. **Эмбриология.** Вазифаҳои эмбриология. Моҳият ва аҳамияти биологии равандҳои бордоршавӣ, резашавӣ, гаструлятсия ва тахсисшавии баргакҳои чанинии одам. **Гистологияи умумӣ. Бофтаи рӯйпӯшкунанда.** Қонунҳои умумии таъсиси бофтаҳо. Бофта ҳамчун система. Инкишофи бофтаҳо. Назарияи эволютсионии бофтаҳо. Гомеостази бофтавӣ. Таҷдиди бофтаҳо. Ба вучуд омадан, тасниф ва хусусиятҳои сохти намудҳои гуногуни бофтаи рӯйпӯшкунанда. **Бофтаи рӯйпӯшкунандаи ғадудофар.** Тасниф. Сохт ва вазифаҳои ғадудҳои тарашуҳии берунӣ (экзокринӣ). **Хун ва лимфа.** Мезенхима ва ҳосилаҳои он. Хун ва лимфа, сохти унсурҳои мухталиф шакл. **Хунофарӣ (гемоситопоэз).** Гемоситопоэзи ҷанинӣ (инкишофи хун ҳамчун бофта). Гемоситопоэзи баъдиҷанинӣ. Танзими хунофарӣ. **Бофтаҳои пайвасткунанда 1.** Бофтаи пайвасткунанадаи нахдори ковок. Бофтаи пайвасткунанадаи нахдори зич. Бофтаи пайвасткунандаи дорои хосиятҳои махсус. **Мафҳум дар бораи системаи макрофагӣ.** Робитаи мутакобила ва фаъолияти унсурҳое, ки ба системаи тавонои муҳофизатии организм таалуқ доранд. **Бофтаҳои пайвасткунанда 2.** Бофтаҳои пайвасткунанадаи гурӯҳи такягоҳию-механикӣ ва таснифи онҳо. Бофтаи тагоякӣ, хусусиятҳои сохти гистологӣ ва вазифавӣ. Гистогенез. **Бофтаҳои пайвасткунанда 3.** Бофтаҳои пайвасткунанадаи гурӯҳи такягоҳию-механикӣ. Бофтаи устухонӣ, хусусиятҳои сохти гистологӣ ва вазифавӣ. Гистогенез. **Бофтаҳои мушакӣ.** Тасниф. Манбаҳои инкишоф. Бофтаҳои мушакии кӯндаланграх. Бофтаҳои мушакии скелетӣ ва дил. Бофтаҳои мушакии суфтаи мезенхимӣ, эпидермалӣ ва нейралӣ. **Бофтаи асаб 1.**Таркиби бофтавии бофтаи асаб ва гистогенези онҳо. Ҳуҷайраҳои асаб, таснифи онҳо. Сохти микро- ва субмикроскопии ҳуҷайраҳои асаб. Ҳуҷайрахои ҳамсафар тасниф, инкишоф, вазифа ва сохти микроскопии онҳо. **Бофтаи асаб 2.** Сохт ва аҳамияти вазифавии нахҳои асаби нармадор ва бенарма. Навъҳои нӯғҳои асаб ва синапсҳо. Тори асаби канорӣ, сохти он ва аҳамияти вазифавӣ. **Гистологияи ҷузъӣ. Системаи асаб 1.** Ҳароммағз, гирехи асаби ҳароммағз ва вегетативӣ, инкишоф, сохт ва аҳамияти вазифавии онҳо. Камонаки рефлектории сода. **Системаи асаб 2.** Мағзи сар, шуъбаҳои он, аҳамияти онҳо. Қишри нимкураҳои калони мағзи сар, сито- ва миелоархитектоника. Магзча, модаи сафед ва хакистаранги он. **Узвҳои ҳис 1.** Тавсифи умумӣ ва тасниф.		

	Системаи эҳсоскунандаи босира. Системаи эхсоскунандаи шомма. Сохт ва аҳамияти вазифавӣ. **Узвҳои ҳис 2.** Системаи эхсоскунандаи статоакустикӣ. Узви зоиқа. Узви сомеа ва мувозинат. Инкишоф, сохт, вазифа. Гӯши берунӣ, мийна ва дохилӣ. **Системаҳои эхсоскунанда.** Тасниф, тавсифи умумии сохту вазифавӣ ва муқоисавӣ. **Имтиҳони фосилавӣ. Комёб. Системаи дилу рагҳо.** Тавсифи умумӣ, тасниф, инкишоф ва хусусиятҳои сохту вазифавӣ. Шараёнҳо, варидҳо, таснифи онҳо ва тавсифи сохту вазифавӣ. Рагҳои хунгарди хурдтарин. Сохти пардахои дил. **Узвҳои хунофар 1.** Тавсифи умумӣ, тасниф, инкишоф. Гурӯҳи марказии узвҳои хунофар. Сохти мағзи сурхи устухон ва ғадуди чоғар. **Узвҳои хунофар 2.** Гурӯҳи канории узвҳои хунофар, аҳамияти онҳо. Сохти испурч ва лимфагиреҳҳо. Таҷдид ва бо хун таъминкунӣ. Аҳамияти узвҳои хунофари канорӣ дар ба вучуд омадани сироятнопазирӣ. **Системаи эндокринӣ 1.** Тавсифи умумӣ ва таснифи ғадудҳои тарашуҳии дохилӣ. Гурӯҳи марказии ғадудҳои тарашуҳии дохилӣ. Ядроҳои нейросекретории ҳипоталамус, аҳамияти вазифавии онҳо. Ҳипофиз, ғадуди санавбар, сохти ва вазифаи онҳо. **Системаи эндокринӣ 2.** Гурӯҳи атрофии ғадудҳои тарашуҳии дохилӣ. Ғадудҳои сипаршакл ва назди ғадуди сипаршакл, сохт ва аҳамияти он. Ғадуди болои гурда, сохти моддаи кишрӣ ва мағзӣ. Аҳамияти вазифавӣ. **Системаи ҳозима I.** Узвҳои системаи ҳозима, шуъбаҳо ва нақшаи умумии сохти он. Шуъбаи пеши системаи ҳозима. Забон, пистонакҳои забон, сохт ва аҳамияти вазифавӣ. Сохт ва аҳамияти бодомакҳо. Дандонҳо, сохти микроскопӣ ва субмикроскопии дентин, мино ва симон. Инкишофи дандон. Ҳалқ. Сурхрӯда. **Системаи ҳозима II.** Узвҳои қисми миёна. Меъда, сохти деворахои он. Ғадудҳои меъда. Рӯдаи борик ва ғафс. Ҷараёнҳои таҷзия ва ҷаббиши модахо дар раванди хазми хӯрок. **Системаи ҳозима III.** Ғадудҳои системаи ҳозима, ҷойгиршавӣ ва инкишофи онҳо. Ғадудҳои калони луобҳосилкунандаи дахон. Ҷигар ва ғадуди зери меъда, сохти микроскопӣ ва субмикроскопӣ ва аҳамияти вазифавии онҳо. Аҳамияти ғадудҳо дар раванди хазми хӯрок. **Хусусиятҳои морфофункционалӣ, инкишоф ва алоқамандии узвхои хунофар, системаҳои эндокринӣ, дилу рагхо ва ҳозима. Пӯст ва ҳосилаҳои он.** Инкишоф, сохт ва вазифаҳои пӯст. Ғадудҳои пӯст. Мӯй, инкишоф ва сохт. Афзоиш ва ивазшавии мӯй. **Системаи нафаскашӣ.** Тавсифи умумӣ. Инкишоф, сохт ва аҳамияти роҳҳои ҳавогузар. Бронхҳо. Сохт ва аҳамияти шуш. Мафҳум дар бораи атсинус.		

	Садди байни хун ва ҳаво. Бо хун таъминшавии шушҳо. **Системаи таносул ва ихроҷ.** Тавсифи умумии системаи таносул ва ихроҷ, инкишофи гурдаҳо (инкишофи пешгурда, гурдаи ибтидоӣ ва доимӣ). Марҳилаи индифферентии инкишофи системаи таносул. **Системаи ихроҷ.** Гурда, сохти он. Нефрон, сохти микроскопӣ ва субмикроскопии қисмҳои гуногун. Бо хун таъминшавӣ. Роҳҳои шошабарор, сохт ва вазифаи онҳо. **Системаи таносули мардона.** Тавсифи умумӣ. Хусусиятҳои инкишофи ғадудҳои таносулӣ. Нутфадон, сохти онҳо. Сперматогенез. Сохт ва аҳамияти роҳҳои нутфабарор. Ғадуди олоти таносул, сохт ва аҳамияти он. **Системаи таносули занона-1.** Инкишоф ва сохти тухмдонҳо. Даври овариалӣ. Овогенез. Тағйиротҳои синнусолии тухмдонҳо. **Системаи таносули занона-2.** Сохти тухмроҳаҳо ва бачадон. Даври ҳайзбинӣ, марҳилаҳои он. Сохти бачадон дар марҳилаҳои гуногуни даври ҳайзбинӣ. **Инкишофи ҷанинии одам 1.** Ҳуҷайраҳои ҷинсӣ, сохти онҳо. Марҳилаҳои инкишофи ҷанинӣ – бордоршавӣ, резашавӣ ва гаструлятсия. **Инкишофи ҷанинии одам 2.** Инкишофи бофтаҳо ва узвҳои ҷанин. Узвҳои ғайриҷанинӣ. Сохт ва аҳамияти ҳамроҳак.		
БФУ 03	**Физиологияи нормалӣ** Фанни физиологияи нормалӣ ва алоқаи он бо дигар фанҳои тиббӣ. Ангезандаҳо. Мутаасиршавандагии бофта ва ченаки он. Қонунҳои ангезиши бофтаҳои қобили ҳаячон. Биопотенсиалҳо, намудҳои он. ПОМ, механизми пайдоиши он. Биопотенсиалҳо, намудҳои он. ПФМ, механизми пайдоиши он. Хосияти физиологии мушакҳо. Хосияти изиологии асаб. Механизми гузариши ҳаяҷон дар асаб. Системаи асаби автономӣ, шуъбаҳои он. Махсусияти гузариши ҳаяҷон дар СМА. Боздорӣ дар СМА. Принсипҳои фаъолияти координатсионии СМА. Танзими асабии вазифаҳои физиологӣ. Танзими гуморалии вазифаҳои физиологӣ. Системаи функсионалии организм. Усулҳои тадқиқи СДР. Электрокардиограмма. Хосияти мушакҳои дил. Маълумоти муосир оиди мабдаъ, табиат ва градиенти худкорӣ. Экстрасистола, намудҳои он. Блоки дил ва даврaҳои он. Тавсифи вазифаҳои гемодинамикии дил. Сохтори фазаҳои даври дил. Танзими кори дил: механизмҳои интракардиалӣ ва экстракардиалӣ. Махсусияти сохти системаи рагӣ ва таъсир ба функсияи онҳо. Қонуни Гагена-Пуазейл дар Гемодинамика. Фишори артериявӣ ва омилҳое, ки ба бузургии он таъсир мерасонанд. Танзими гардиши хун. Маркази	**10**	**240**

	рагҳаракатдиҳандаи мағзи дарозрӯя. Рефлексҳои прессорӣ ва депрессорӣ. СФО, ки доимияти ФА-ро таъмин мекунад. Мафҳум дар бораи системаи хун, вазифаҳои хун, константаҳои асосии хун. Танзими pH хун. Таснифи ҳуҷайраҳои шаклдори хун: эритроситҳо, лейкоситҳо, тромбоситҳо. Гемоглобин, намуд ва пайвастагиҳои он. Махсусияти формулаи лейкоситарӣ дар онтогенез. Мафҳум дар бораи гемостаз: рагию-тромбоситарӣ ва коагулятсионӣ. Гурӯҳҳои хун. Резус-омил. Шароитҳои конфликтӣ аз рӯи резус-омил байни модар ва ҷанин. Нафаскашӣ ва ҷузъиётҳои асосии он. Намудҳои нафаскашӣ, тағйирёбӣ дар онтогенез. Нишондиҳандаҳои тозашавӣ. Фишори дохили плевралӣ. Газҳои хун. Нақли оксиген ва гази карбон бо воситаи хун. Каҷхаттаи диссотсиатсияи оксигемоглобин. Индекси P_{50}. Танзими нафаскашӣ, сатҳҳои он. Маркази нафаскашӣ, сохти он, ҷойгиршавӣ, алоқаи афферентӣ ва эфферентӣ. СФО, нигоҳдорандаи оптималии таркиби газҳои хун Ҳозима, вазифаҳои найи ҳозима. Усулҳои тадқиқ дар таҷриба. Ҳозима дар ковокии даҳон ва меъда. Ҳозима дар рӯдаи 12 ангушта. Фаъолияти берунисекретории ғадуди зери меъда. Вазифаи ҷигар дар ҳозима. Ҳозима дар рӯдаи ғафс. Аҳамияти микрофлораҳо. Вазифаи ҳаракатии найи ҳозима. Намуд ва механизмиҷаббиши моддаҳо. Ҷаббиш дар шӯъбаҳои гуногуни найи ҳозима. Вазифаҳои ҷигар. Сабабияти ғизоӣ. Асоси физиологии гурустнагӣ ва серӣ. Мубодилаи модда ва нерӯъ. Нерӯи озод ва пайваста. Калориметрияи рост ва ғайри рост. Системаи функсионалие, ки доимияти ҳарорати баданро нигоҳ медорад. Узвҳои ихроҷ (гурда, шуш, пӯст, найи ҳозима ва ғадудҳои сина) иштироки онҳо дар нигоҳ доштани гомеостазимуҳити дохила. Механизми полоиш ва ҷаббиш. Танзими фаъолиятигурда. Саволҳои умумии физиологияи системаи эндокринӣ. Таснифи физиологии гормонҳо. Механизми таъсири гормонҳо. Вазифаи эндокринии ғадудҳои сипаршакл, наздисипаршакл, ҷоғар ва зери меъда. Гормонҳои ғадуди болои гурда. Ғадудҳои ҷинсӣ. Гормонҳои ҷинсии занона ва мардона. Вазифаи эндокринии ҳамрохак. Даврaҳои хайзи занона. Физиологияи хусусии СМА. Вазифаҳои ҳароммағз ва мағзи дарозрӯя: гузаронандагӣ ва рефлекторӣ. Вазифаи мағзи миёна (таснифи рефлексҳои тоникӣ аз рӯи Магнус), мағзча, форматсияи ретикулярӣ ва гипоталамус. Таълими И.П. Павлов дар бораи анализаторҳо. Таснифи анализатори биной. Механизми физиологии аккомодатсия, намудҳои вайроншавӣ ва сабаби он.		

	Таснифи анализаторҳои шунавой ва мувозинатӣ. Назарияи қабули садоҳои зуддияшон гуногун. Аҳамияти биологии дард. Маълумоти муосир дар бораи системаи носисептивӣ ва антиносисептивӣ. Принсипҳои таснифи моддаҳои бедардкунанда. Ҷараёнҳое, ки дар НКМС ба амал меоянд, хосияти онҳо. Типҳои ФОА аз рӯи И.П. Павлов ва Айзенк. Таносуби намудҳои ФОА бо темперамент аз рӯи Гиппократ. Рефлексҳои шартӣ: тасниф, фарқият аз рефлексҳои ғайришартӣ, механизми ҳосилшавӣ. Мафҳум дар бораи санитарии динамикӣ. Бозгардии ФОА: ғайришартӣ (беруна) ва шартӣ (дохила). Намудҳои бозгардии шартӣ, механизми пайдоиши онҳо. Асосҳои физиологии хоб, гипноз ва хоббинӣ. Намудҳои хоб, аҳамияти онҳо. Эҳсосот. Роли эҳсосоти мусбат ва манфӣ. Сабабияти биологӣ, назарияи пайдоиши он. Нашъамандӣ, ҳамчун як намуди сабабияти патологӣ, механизмҳо. Аҳамияти минтақаи оғоз ва анҷом, ретсепторҳои опиатӣ. Мутобиқшавии организм ба омилҳои гуногун, механизм ва фазаҳои он. Ташаннӯҷ ва давраҳои он. Системаи ташаннӯҷи ба амал оваранда ва ташаннӯҷи ба меъёр даровaранда. Қобилияти кори фикрӣ ва ҷисмонӣ. Захираҳои функсионалии организм, сатҳи саломатӣ, тасниф, усулҳои муайян намудан.		
БФУ 04	**Кимиёи биологӣ** Мундаричаи химияи биологӣ. Биохимия ва тиб. Сохт ва вазифаи сафедаҳо. Структураи сафедаҳо. Навъи бандҳои химиявӣ. Усулҳои чудокунӣ ва тозакунии сафеда. Таснифи сафедаҳои мураккаб. Нуклеопротеидҳо, сохт, структура ва вазифаи биологӣ. Хромопротеидҳо, фосфопротеидҳо. Сохт ва структураи гемоглобин НвА. Гемоглобинопатия. Талассемия. Мачмӯи карбогидрат-сафедавӣ. Сохти мембранаи ҳуҷайра. Ферментҳо. Хосияти умумӣ, Холо-,мульти-, изоферментҳо. Механизми катализи ферментативӣ. Кинетикаи реаксияҳои ферментативӣ, танзими фаъолнокии ферментҳо. Энзимопатияҳо. Витаминҳо. Тасниф. Сохт. Витаминҳо ҳамчун коферментҳо. Химияи ҳормонҳо. Тасниф, сохт, таъсири онҳо ба мубодилаи моддаҳо. Простогландинҳо. Механизми амалиёти ҳормонҳо. Мембранавӣ, мембранию-дохилихуҷайравӣ, ситозолӣ. Оксидшавии биологӣ. Ферментҳои занҷири нафаскашӣ. Ситохромҳо. Сохти митохондрия. Фосфорунии оксидонанда. Ҳосилшавии АТФ. Карбогидратҳо, сохт, роли онҳо. Мубодилаи карбогидратҳо. Метаболизми глюкозо-6-фосфатдегидрогеназа. тачзияи анаэробӣ. Оксидшавии аэробӣ. Декарбоксилонии оксидонанда, сикли Кребс. Оксидшавии мустақими глюкоза. Глюконеогенез. Сикли уридинӣ. Қанди хун. Танзими мубодилаи карбогидратҳо.	**10**	**240**

	Мубодилаи липидҳо, чарбҳои хӯрок. Ҳазмшавии чарбҳо дар системаи ҳозима. Роли кислотаҳои талхагӣ шаклҳои наклиётии чарбҳо. Мубодилаи ТАГ. В-оксидшавии КОҶ ҳисоботи энергияи тачзияшавии чарбҳои нейтралӣ. Синтези КОҶ. Мубодилаи фосфолипидҳо. Мубодилаи холестерин. Метаболизми асетил-КоА. Атеросклероз, бемории санги талха, кетозҳо. Мубодилаи сафедаҳои содда. Манбаи хӯрокии сафедаҳо. Ҳазмшавӣ. Таркиби химиявии шираи меъда (туршнокии умумӣ, озод ва васлшуда). Аҳамияти ташхисии тахлили шираи меъда. «Пӯсиши» сафедаҳо. Тақдири аминокислотаҳои ҷабидашуда. Мубодилаи мобайнии аминокислотаҳо. Реаксияҳои дезаминиронӣ, трансаминиронӣ, декарбоксилиронӣ. Роли аминҳои биогенӣ. Аҳамияти ташхисии муайянкунии трансаминазаҳо. Махсулоти охирини мубодилаи аминокислотаҳо. Безараргардонии аммиак дар организм. Хосиятҳои хоси мубодилаи аминокислотаҳои алохида мубодилаи креатин. Мубодилаи сафедаҳои мураккаб Мубодилаи нуклеопротеидҳо. Тачзия ва синтези асосҳои пуринӣ ва пиримидинӣ. Синтези КДН, КРН. Осебёбии мубодилаи пуринӣ. Подагра. Биосинтези сафедаҳо, марҳилаҳои асосии он. Танзими генетикии синтези сафедаҳо. Мубодилаи ХП. Синтез ва тачзияи гем. Билирубини мустақим ва ғайримустақим. Навъҳои зарпарвин ва дифференса-сасияҳои он. Биохимияи ҷигар. Таркиби химиявӣ ва вазифаи ҷигар дар мубодилаи моддаҳо. Функсияи безараргардонии ҷигар. Усули таҳшинкунӣ. Биохимияи бофтаи мушакҳо. Таркиби химиявӣ, структураи мушакҳои суфта ва кӯндаланграх. Кашишхӯрии мушакҳо, роли АТФ ва креатин – Р. Патологияи бофтаҳои мушак. Биохимияи бофтаҳои асаб. Таркиби химиявӣ ва мубодилаи моддаҳо. Медиаторҳо. Функсияҳои бофтаи асаб. Механизми хотир. Биохимияи ғадуди ширҳосилкунанда. Механизми ҳосилшавии шир. Таркиби химиявии шири зан ва шири гов. Биохимияи хун. Таркиби химиявии хун. Нишондиҳандаҳои хун. Функсияи нафаскашии хун. Системаҳои буферии хун ва роли онҳо дар нигаҳдории мувозинати ишкорӣ кислотагӣ. Асидоз ва алкалоз. Биохимияи ғурдаҳо. Механизми ҳосилшавии пешоб. Таркиби химиявии пешоб дар меъёр ва патология. Танзими мубодилаи моддаҳо (аутомизми хуҷайравӣ). Танзими ҳормоналӣ ва аллостерӣ. Ташхиси беморихои гурда.		
БФУ 05	**Физикаи тиббӣ ва математика** Функсия ва ҳудуди он. Мафҳум дар бораи суръати лаҳзавӣ. Афзоиши функсия. Функсияи ибтидоӣ. Формулаи Нютон. Муодилаҳои дифференсиалии тартиби якум ва олӣ. Лаппишҳои озод ва маҷбурӣ Акустика. Садо. Ултрасадо. Ҳаракати моеъҳо ва хун. Ибтидои якум ва дуюми термодинамика. Ҷараёни электрикӣ дар	**5**	**120**

	ноқилҳо ва электролитҳо. Контури лаппиш. Татбиқи қараёнҳо дар тиб: БУБ, индуктотермия, электрофорез ва ғайраҳо. Оптикаи геометрӣ. СОМ. Аккомодатсияи чашм. Аберратсияи линзаҳо. Шиканиши дучандаи рӯшноӣ. Сохти атом, ҳаста. Коҳиши радиоактивӣ. Татбиқи онҳо дар тиб. Таъсири нурҳои ионизатсиякунанда ба организм. Усулҳои ҳосил намудани изотопҳои радиофаъол ва татбиқи онҳо дар тиб. Дозиметрияи нурҳои ионизатсиякунанда. Детекторҳои нурҳои ионизатсиякунанда. Ҳудуди функсия. Ҳосилаи функсия. Ҳосилаи функсияи мураккаб. Дифференсиали функсия. Интеграли номуайян. Интеграли муайян. Муодилаҳои дифференсиалӣ. Муодилаи дифференсиалии дараҷаи якум ва олӣ. Асосҳои назарияи эҳтимолӣ. Коркарди математикии 6 натиҷаҳои ченкунӣ. Муайян кардани ҳаҷми ҷисм бо ёрии микрометр. Муайян кардани зичии ҷисми шакли геометрии дурустдошта. Муайян кардани намии ҳаво бо ёрии психрометр. Механика. Муайян намудани часпакии моеъ бо вискозиметри Оствалд. Муайян намудани кашиши сатҳии моеъ бо усули ҳубобчаҳои ҳаво (усули Ребиндер). Ченкунии фишори артериалии хун. Омӯхтани хосиятҳои чандирии бофтаҳои устухон. Муайян намудани соҳаи шунавоии садо ва ҳассосии қувваи сомеа бо ёрии генератори садоӣ. Муайян кардани гармигунҷоиши хоси ҷисми сахт. Омӯзиши кори оссилографи электронӣ. Лаппишҳо ва мавҷҳои механикӣ. Физикаи молекулавӣ. Электродинамика. Мавҷҳои электромагнитӣ. Муайян кардани мутаҳаррикии ионҳо бо усули электрофорез дар рӯи қоғаз. Омӯхтани дараҷабандии термистор. Омӯзиши кори тензодатчик. Омӯхтани принсипи кори электрокардиограф (ЭКГ) Системаи оптикии чашм. Муайянкунии муқовимати фаъол, индуктивӣ ва ғунҷоишӣ дар занҷири ҷараёни тағйирёбанда. Муайянкунии консентратсияи қанд бо ёрии сахариметр. Омӯзиши принсипи кори электростимулятсия. Нурҳои рентгенӣ. Омӯзиши гармшавии электролитҳо ва диэлектрикҳо дар майдони электрикии ултрабасомад (УББ ё УВЧ). Ченкунии дарозии мавҷи рӯшноӣ бо ёрии панҷараи дифраксионӣ. Муайян кардани андозаи ҷисмҳои хурд бо ёрии микроскоп. Бақайдгирии алфа-заррачаҳо бо усули стинтиллятсионӣ. Муайян кадани энергия бета-заррачахо бо усули пурра фурубарӣ. Омӯзиши сустшавии бета-нурҳо ҳангоми гузариш аз бофтахои гуногун. Омӯзиши кори электрокардиограф. Шиносоӣ бо асбоби электростимулятсия.		

БФУ 06	**Биология** Биологияи ҳуҷайра ва генетикаи молекулярӣ. Нақши биология дар системаи таълимоти тиббӣ. Ҳуҷайра. Сохти ва вазифаҳои органеллахои дохилиҳуҷайра. Усулҳои омӯзиши ҳуҷайра. Нақши биология дар системаи таълимоти тиббӣ. Алоқаи биология бо фанҳои клиникӣ. Сохти молекуляри биомембранаҳои ҳуҷайра. Мубодилаи моддаҳо ва энергия дар ҳуҷайра. Сохт ва вазифаҳои органеллаҳои дохили ҳуҷайра. Усулҳои омӯзиши ҳуҷайра. Асбобҳои оптикӣ (калон нишондиханда). Даври ҳаётии ҳуҷайра. Танзими даври ҳаётии ҳуҷайра. Шаклҳои тақсимоти ҳуҷайра. Митоз. Эндомитоз. Амитоз. Мейоз. Асосҳои ситогенетика. Сохти молекулярии биомембранаҳои ҳуҷайра. Мубодилаи моддаҳо дар ҳуҷайра. Сохтори кислотаҳои нуклеинӣ ва нақши онҳо дар интиқоли ахбори ирсӣ. Биологияи ҳуҷайра. Ҷараёни энергия дар ҳуҷайра. Биология ва генетикаи ҷинс. Асосҳои генетикаи одам. Усулҳои омӯзиши ирсияти одам. Даври ҳаётии ҳуҷайра. Танзими даври ҳаётии ҳуҷайра. Шаклҳои тақсимоти ҳуҷайра. Митоз. Мейоз. Фан ва проблемаҳои генетикаи тиб. Вазифаи МТГ. Асосҳои ситогенетика. Сохтори кислотаҳои нуклеинӣ ва нақши онҳо дар интиқоли ахбори ирсӣ. Исботи КДН дар интиқоли ахбори ирсӣ (трансформатсия, трансдуксия ва конюгатсия). Инженерияи генӣ. Имтиҳони чорӣ аз боби биологияи ҳуҷайра ва генетикаи молекулярӣ. Генетикаи умумӣ ва тиббӣ. Қонуниятҳои бамеросгузорӣ. Таъсири тарафайни генҳо. Ирсияти генҳои ҳампайваст. Қонуниятҳои асосии тағйирпазирӣ. Биология ва генетикаи ҷинс. Асосҳои генетикаи одам. Усулҳои омӯзиши ирсияти одам. Усули генеалогӣ, дугоникӣ ва ситогенетикӣ. Асосҳои генетикаи одам. Усулҳои омӯзиши ирсияти одам. Усули статистикӣ-популятсионӣ, биохимиявӣ ва ҳуҷайраҳои соматикӣ. Клиника ва генетикаи баъзе бемориҳои генӣ ва хромосмии одам. Дерматоглифика ва аҳамияти он дар тиб. Машваратҳои тиббӣ- генетикӣ. Имтиҳони чорӣ аз боби генетика. Генетикаи инкишофи проэмбриональӣ. Афзоиши организмҳо. Гаметогенез. Генетикаи инкишофи ҷанинии организмҳо. Генетикаи инкишофи баъд аз ҷанинии организмҳо. Гомеостаз ва хронобиология. Таҷдид ва кучаткунии узвҳо ва бофтаҳо. Гомеостаз ва хронобиология. Паразитология. Муқаддимаи паразитологияи тиббӣ ва экологӣ. Таҷдид ва кучаткунии узвҳо ва бофтаҳо. Таснифоти паразитология. Паразитологияи тиббӣ ва экологӣ. Биология ва	**6**	**144**

	экологияи типи Sarcomastigophora, синфхои Решапойҳо-Sarcodina. Қамчинакдорон-Zoomastigota. Биология ва экологияи типи Инфузория-Infusoria, синфи Мижгонакдорон-Ciliata, Типи Apicomplexa, синфи Споровикҳо-Sporozoa. Биология ва экология типи Паҳнкирмҳо-Plathelminthes, синфи Маккандаҳо-Trematoda. Биология ва экологияи типи Паҳнкирмҳо -Plathelminthes, синфи Тасмакирмҳо -Cestoda. Биология ва экологияи типи Лундакирмҳо-Nemathelminthes. Синфи Лундакирмҳои аслӣ -Nematoda. Лундакирмҳо - геогелминтҳо. Биология ва экологияи типи Лундакирмҳо -Nemathelminthes. Синфи Лундакирмҳои аслӣ -Nematoda. Лундакирмҳо- биогелминтҳо. Биология ва экологияи типи Буғумпойҳо-Arthropoda. Синфи Тортанакшаклон-Arachnida. Ҳайвоноти захрдор ва аҳамияти онҳо дар тиб. Биология ва экологияи типи Буғумпойҳо-Arthropoda. Синфи Ҳашаротҳо-Insecta. Қатори Дуболаҳо- Diptera. Дуболаҳои синантропӣ ва аҳамияти тиббӣ онҳо.Қатори Дуболаҳо- Diptera. Мафтхӯрони хунмакии муваққатӣ.Биология ва экологияи типи Буғумпойҳо-Arthropoda. Синфи Ҳашаротҳо-Insecta. Қатори Дуболаҳо-Diptera. Муфтхӯрони хунмакии доимӣ. Паразитҳои Тоҷикистон.		
БФУ 07	**Забони лотинӣ** Таърихи забони лотинӣ. Алифбо. Талаффузи садонокҳо, ҳамсадоҳо ва дифтонгҳо. Талаффузи пайдарҳамии ҳарфҳо. Зада. Шакли луғавии исм. Луғат. «Гаудеамус» Шакли луғавии сифат. Мувофиқаткунонии сифат бо исм. Сохти истилоҳоти анатомӣ. Луғат. Мақолҳо. Исм. Тасрифи I – V падежи именителӣ ва родителӣ. Тасрифи I - II сифат (гуруҳи 1-ум). Тасрифи III сифат (гурӯҳи 2-юм). Дараҷаи қиёсии сифат. Дараҷаи қиёсии нопурра ва нодуруст. Давоми мавзуъи дараҷаи қиёсии сифат. Дараҷаи олии сифат. Исмҳои сеюм тасриф ҷинси мардона. Исмҳои сеюм тасриф ҷинси занона. Исмҳои сеюм тасриф ҷинси миёна. Мувофиқат кунонидани сифат бо исмҳои тасрифи 3-юм. Бандакҳои даркориро гузоред ва аз худ кунед. Мувофиқат кунонидани сифат бо исмҳои тасрифи 1-3. Бандакҳои даркориро гузоред ва аз худ кунед. Мувофиқат кунонидани сифат бо исмҳои тасрифи 4-5. Кор бо тест. Истилоҳоти клиникӣ. Сохти истилоҳоти клиникӣ. Номгӯи юнони лотинӣ. Унсурҳои истилоҳотӣ. Пасвандҳо ва пешвандҳо. Номгӯи юнони лотинӣ. Унсурҳои истилоҳоти клиникӣ. Истилоҳоти фарматсевтӣ. Қисмҳои такрорёбандаи хусусияти анатомӣ, физиологӣ, терапевтӣ ва фармакологӣ дошта. Номи шартии витаминҳо, поливитаминҳо ва доруҳои омехта. Маълумот оиди шаклҳои дору: сахт, мулоим ва моеъ.	**4**	**96**

	Сохти истилоҳоти фармасевтӣ. Ифодаҳои ретсептӣ. Ифодаҳои ретсептӣ бо пешояндҳо. Сохти ретсепт (дорухат). Тарҷумаи ретсептҳо (дорухатҳо). Феҳристи кимиёвӣ. Элементҳои кимиёвӣ, оксидҳо, пероксидҳо ва гидроксидҳо. Номгӯи кислотаҳо. Намакҳо. Сохти намакҳо. Тарҷумаи ретсептҳо (дорухатҳо). Қисмҳои такрорёбандаи таъсири кимиёвӣ дошта. Тарҷумаи ретсептҳо (дорухатҳо). Ихтисорот дар ретсептҳо. Ихтисорот дар ретсептҳо.		
БФУ 08	**Микробиология ва вирусология** Таърихи инкишофи микробиология, вирусология ва иммунология. Тасниф ва морфологияи микроорганизмҳо. Сохти ҳуҷайраи микроб. Сохти ҳуҷайраи спирохетаҳо, риккетсияҳо, хламидияҳо, уреоплазмаҳо ва микоплазмаҳо. Морфология ва сохти замбурӯғҳо, соддатаринҳо. Прионҳо. Вирусологияи умуми. Тасниф, сохт ва хусусияти биологии вирусҳо. Физиологияи микроорганизмҳо. Ғизогирии бактерияҳо. Муҳитҳои ғизой. Нафаскашии бактерияҳо. Инкишоф ва афзоиши бактерияҳо. Давраҳои афзоиши батерияҳо. Усулҳои киштккунии анаэробҳо ва аэробҳо. Микроаэрофилҳо. Экологияи микроорганизмҳо. Микрофлораи муҳити атроф ва вучуди инсон. Хусусиятҳои микрофлораи вучуди инсон вобаста аз синну сол. Микроорганизмҳои санитарию-нишондиҳандаги. Коли – титр ва коли – индекс. Таъсири омилҳои физикавии, химияви, биологи ба микроорганизмҳо. Антибиотикҳо ва дорухои химиотерапевтӣ. Усулҳои муайян намудани ҳиснокии микробҳо ба антибиотикҳо. Уфунат (инфексия). Намудҳои уфунат. Сироятнокӣ ва сироятпазирӣ. Омилҳои сироятнок ва сироятпазирии микроорганизмҳо. Масъуният (иммунитет). Омилҳои ғайрихусусӣ ва хусусии иммунитет. Омилҳои ғайрихусусии муҳофизавии вучуди инсон. Хусусияти Масъуният вобаста аз синну сол. Масъуният. Намудҳои масъуният. Подтан (антиген). Намудҳои он. Подзо (антитела). Хусусиятҳои асосии онҳо. Масъунияти гуморалӣ. Иммуноглобулинҳо. Аҳамияти подзоҳо дар реаксияи иммунии организм. Пайвастагиҳои иммунии замонавӣ. Аллергия (баландҳассоси). Баландҳассосии тез ва суст вусъатёбанда. Толерантнокии иммунологӣ. Таъсири ҷараёни илмию-техникӣ ба вучуди инсон. Ҳолати системаи иммунӣ ва усулҳои баҳо додани он. Норасогии масъуният. Бемориҳои аутоиммунӣ. Асосҳои иммунотерапия ва иммунопрофилактика. Ваксина ва зардобаҳо. Микробиологияи уфунатҳои шаддиди рудавӣ: эшерихиозҳо, салмонеллёзҳо, шигеллёзҳо. Микробиологияи арангезандагони бемории вабо, кампилобактериозҳо, иерсиниозҳо. Микробиологияи барангезандагони уфунатҳои фасодию илтихобӣ.	**7**	**168**

	Коккҳои сироятовар. Микробиологияи коринобактерияхо ва бордетеллхо. Микробиология микобактерияхои касалиовар ва шартан-касалиовар. Анаэробхои касалиовар ва шартан касалиовар. Микробиологияи барангезандагони уфунатхои зооантропонозӣ. Спирохетхои касалиовар: трепонемахо, боррелияхо, лептоспирахо. Вируси зуком, паргрипп, паротит, сурхча, хора. Энтеровирусхо. Вируси фалач (полиомиелит), коксаки, ECHO, Гепатитҳои А ва Е. Вируси зарпарвини В, С, D. Уфунатҳои вирусии сустинкишофёбанда. Онковирусхо. СПИД. Бемориҳои аутоиммунӣ.		
БФУ 09	**Анатомияи патологӣ** Вазифа, максад, усулҳои анатомияи патологӣ. Марг. Осеб. Некроз (Мавт). Дистрофия. Маълумоти умумӣ дар бораи дистрофияҳо. Дистрофияи паренхиматозӣ. Дистрофияи мезенхиамавӣ. Дистрофияхои омехта. Дистрофияхои маъданиҳо. Вайроншавии гардиши хун ва лимфа. Маълумоти умумӣ дар бораи илтиҳоб. Илтиҳоби алтеративӣ ва экссудативӣ. Илтихоби продуктивӣ ва хоса. Иммунопатологӣ. Равандҳои компенсаторию мутобикшавӣ. Гипертрофия, атрофия, гиперплазия, метаплазия и дисплазия. Маълумоти умумӣ дар бораи омосҳо. Омосҳои эпителиалӣ. Омосҳои мезенхималӣ. Омосҳои бофтаи меланинхосилкунанда. Беморӣ, таснифи он равишҳои ва сохтори ташхис. Сабабҳои марги беморон. Бемориҳои узвҳои таносули мардона. Бемориҳои узвҳои таносули занона. Омосҳоии бофтахои хунофар ва лимфоивӣ. Камхунӣ. Атеросклероз. Бемории гипертония. Бемориҳои тарбодӣ. Васкулитхо. Бемориҳои шуш. Бемориҳои меъда ва рӯда. Бемориҳои чигар. Бемориҳои гурда. Бемориҳои тарашшӯхи дохилӣ. Бемориҳои устухон ва буғумҳо. Маълумоти умумӣ дар бораи бемориҳои сироятӣ. Бемориҳои сироятии системаи марказии асаб. Сирояти респираторию-вирусӣ. Сирояти бактериявии рӯда. Бемориҳои сироятии кӯдакона. Сепсис. Бемории сил. Сирояти ниҳоят хавфнок. Патологияи перинаталӣ.	**8**	**192**
БФУ 10	**Физиологияи патологӣ** Мукаддима. Фан ва вазифаҳои физиологияи патологӣ. Нозологияи умумӣ. Этиология ва патогенези умумӣ. Таъсири омилҳои зарарова́ри муҳити атроф. Таъсири патогении фишори паст ва баланди атмосферӣ. Реактивнокии организм ва аҳамияти он дар патология. Аллергия. Аутоаллергия. Таснифи экзоаллергенҳо ва экзоаллергенҳо. Таснифи аксуламалҳои ҳасосӣ аз рӯи пайдоиш. Давраҳои патогенези аксуламалҳои аллергӣ. Тарзҳои пешгирӣ ва муолиҷаи аллергия. Бемориҳои	**7**	**168**

	аутоиммунӣ. Беморихои худмасункунӣ (аутоиммунӣ). Ҷавоби марҳилаи шадид. Варача. Вайроншавии хунгардиши нохиявӣ ва микросиркулятсия. Пурхунии шараёнӣ ва варидӣ. Ишемия. Физиологияи патологии мубодилаи обу намак. Варам ва истисқо. Варам. Намудҳо, тарзи инкишофи варамҳои гуногун. Этиология ва патогенези газактирӣ. Аксуламали рагҳо - тағйирёбии гардиши хун ва чараёни муҳоҷироти лейкоситҳо ҳангоми инкишофи газаки шадид. Давраҳои инкишофи ҳуҷайрахӯрӣ (фагоситоз) ва инчунин хусусиятҳои мубодилаи моддаҳо ва дигаргунихои физикию кимиёӣ дар манбаи газак. Физиологияи патологии дастгоҳи нафаскашӣ. Саволҳои этиология, тарзи инкишоф, зуҳуротҳои хоси намудҳои носомонии нафаскашии берунӣ. Норасоии нафаскашӣ, сабабҳо. Тарзи инкишофи норасоии нафаскашӣ: Физиологияи патологияи нафаси дохилӣ. Сабабҳо, зуҳуротҳо, тарзи инкишоф, тағйирёбии таркиби газӣ ва pH-и хун дар намудҳои гуногуни гипоксияҳо,чараёнҳои мутобиқшавӣ. Гипоксия. Физиологияи патологии дастгоҳи хун. Физиологияи патологии хуни умумӣ, этиология, тарзи инкишоф, зуҳуротҳо, оқибатҳо, аҳамияти клиникӣ, вайроншавии ҳаҷм ва мутаносибии плазма ва ҳуҷайраҳои хун дар патолоигия; аксуламалҳои муҳофизӣ – мутобиқшавии организм ҳангоми талафи хун. Ҳиповолемия. Патологияи хуни сурх. Камхунихо. Лейкозҳо. Физиологияи патологии хунгардиш. Физиологияи патологии хунгардиш. Физиологияи патологии хунгардиши нохиявӣ. Суддат (тромбоз). Сидод (эмболия). Физиологияи патологии норасогии дилӣ. Норасогии хунгардиш, намудҳои он; норасогии хунгардиш ҳангоми носомониҳои вазифаҳои дил ва вайроншавиҳои намудҳои хоси назми фаъолияти дилӣ ҳангоми вайроншавии хусусиятҳои миокард. Физиологияи эътилолии таваттури рагҳо, этология, тарзи инкишоф, намудҳо, зохиротҳо, тарзҳои табобат ва пешгирии ҳолатҳои гипер - ва гипотензиявӣ. Таснифи тагирёбии таваттури рагҳо. Носомонии хунгардиши канорӣ ва микросиркулятсия. Гипертонияҳои симптоматикӣ. Ҳолатҳои гипотонӣ. Намудҳои Коллапс. Физиологияи патологии ҳозима, сабабҳо, тарзи инкишоф ва оқибатҳои намудҳои хоси вайроншавии ҳозима дар ковокии даҳон ва меъда. Бо тачриба исбот намудани таъсири дарачаи кислотаи атсидӣ ба кобилияти ҳозимавии шираи меъда. Физиологияи патологии ҳозима, сабабҳо, тарзҳои инкишоф, зуҳуротҳо, оқибатҳои намудҳои хоси вайроншавии ҳозима дар рӯдаи борик ва гафс. Носомонии вазифаи ҳаракат ва кӯчонидании меъда. Физиологияи патологии мубодилаи моддаҳо ва энергия, вазифа, сабабҳо ва тарзи инкишофи вайроншавии мубодилаи моддаҳо ва энергия ҳангоми эътилолҳои гуногун. Носомонии анаболизм ва катаболизм. Физиологияи патологии ҷигар, этиология, патогенез,		

	намудҳо, зуҳуротҳои норасогии ҷигар; усулҳои таҷрибавии омӯзиши вайроншавиҳои вазифаҳои ҷигар; аҳамияти хунгардиши порталӣ дар патология. Физиологияи патологии гурдаҳо, сабабҳо, тарзҳои умумии инкишоф ва пайдоиши носомониҳои гурда; вайроншавии ҷараёнҳои асосӣ дар гурдаҳо; омӯзиши баҳодиҳии ҳолатҳои функсионалии гурдаҳо аз рӯи қобилияти суюқ ва ғализкунии пешоб, тарзи инкишоф, зуҳуротҳо, оқибатҳо, тарзи муолиҷаи намудҳои патологии гурдаҳо. Физиологияи патологии системаи эндокринӣ. Шаклҳои асосии носомонии эндокринӣ. Физиологияи патологии эпифиз. Физиологияи патологии ғадудҳои ҷинсӣ: гипо- ва гипергонадизм. Физиологияи патологии ғадуди душоха. Стресс ва алоимияи адаптасионӣ. Физиологияи патологии системаи асаб. Этиологияи умумӣ ва тарзи инкишофи норасогиҳои дастгоҳи асаб, омӯзиши сабабҳо, тарзи инкишоф, зуҳуротҳои вайроншавии ҷараёнҳои ҳаракат ва ҳиссиёти дастгоҳи асаб.		
БФУ 11	**Беҳдошти умумӣ** Мавқеъ ва аҳамияти беҳдошт дар илмҳои тиб. Моҳият ва самтҳои тибби пешгиркунанда дар даврaҳои мухталифи инкишофи ҷомеа. Экология ва экологияи одам. Омилҳои муҳити атроф ва саломатии инсон. Беҳдошти муҳити ҳаво. Аҳамияти беҳдоштии хусусиятҳои иқлим ва ҳаво. Мафҳум дар бораи микроиқлим. Таъсири фишори атмосферии баланд ва паст ба организми инсон. Шароитҳои иқлимӣ ва саломатии инсон. Ҷанбаҳои беҳдоштии аклиматизатсия. Радиатсияи офтоб ва аҳамияти беҳдоштии он. Истифодаи радиатсияи офтоб ва манбаҳои сунъии радиатсияи ултрабунафш бо мақсади пешгирии бемориҳо. Ҳолатҳои фавкулодда ва садамаҳо. Таъсири онҳо ба муҳити атроф ва саломатии аҳолӣ. Об ҳамчун омили саломатии аҳолӣ, талаботҳои беҳдоштӣ ба оби ошомиданӣ. Беҳдошти обтаъминкунии маҳалаҳои аҳолинишин. Усулҳои тозакунӣ ва безараргардонии об. Моҳияти беҳдоштии обтаъминкунӣ. Асосҳои ташкили назорати санитарӣ-беҳдоштии бо об таъминкунии қӯшунҳо дар замони осоишта ва ҷанг. Ғизо ва саломатии инсон. Масъалаҳои муосири ғизои оқилона. Бемориҳои аз ғизо вобаста ва пешгирии онҳо Асосҳои ташкил намудани ғизои аскарон дар замони осоишта ва ҷанг. Витаминҳо моддаҳои минералӣ, микроэлементҳо; аҳамият, меъёрҳо ва манбаъҳо. Сифат ва бехатарии маводҳои хӯроквории. Захролудшавии озуқаворӣ ва пешгирии он. Талаботҳои беҳдоштии банақшагирӣ ва тартиботи блоки хӯроктайёркунии беморхона. Хок. Муҳофизати санитарии хок. Аҳамияти беҳдоштӣ,	**8**	**192**

	хусусият ва таркиби хок. Ҷанбаҳои санитарию-беҳдоштии тозакунии ҷойҳои аҳолинишин. Беҳдошти шахсӣ ва тарзи ҳаёти солим. Масъалаҳои актуалии беҳдошти радиатсионӣ. Талаботҳои беҳдоштӣ ба ташкил кардани муҳофизати радиатсионӣ дар шуъбаҳои рентгенологӣ ва радиологӣ дар муассисаҳои табобатию-пешгирикунанда. Шароити зист дар шаҳрҳои калон ва нуқтаҳои аҳолинишини деҳоти ҳозиразамон. Урбанизатсия, ҳамчун масъалаи ҳалталаби беҳдоштӣ. Масъалаҳои ҳозиразамони сохти беморхонаҳо. Аҳамияти чорабиниҳои беҳдоштӣ барои фароҳам овардани шароити хуби зисти маризон дар табобатхонаҳо. Масъалаҳои ҳалталаби беҳдошти кӯдакон ва наврасон. Таъсири омилҳои экологӣ, иҷтимоию-беҳдоштӣ ва дохилимактабӣ ба саломатии кӯдакон ва наврасон. Нишондодҳои фардии саломатӣ ва солимии коллективи кӯдакон. Гурӯҳи саломатӣ. Беҳдошти муассисаҳои кӯдаконаи томактабӣ. Рӯзи рӯз. Беҳдошти муассисаҳои кӯдаконаи мактабӣ. Рӯзи рӯз. Беҳдошти меҳнат ва муҳофизати саломатии коргарон. Баҳои беҳдоштии омилҳои муҳити истеҳсолӣ ва ҷараёни меҳнат. Тасниф ва меъёрҳои шароити меҳнат. Бемориҳои касбӣ ва пешгирии онҳо. Омилҳои зарарноки истеҳсолӣ. Чанги истеҳсолӣ. Бемориҳое, ки аз чанги истеҳсолӣ вобастагӣ доранд. Захрҳои истеҳсолӣ. Роҳҳои воридшавии захрҳо ба организм. Таъсири зарарнокӣ ва пешгирии онҳо. Назорати санитарию-беҳдоштӣ аз рӯи шароити меҳнати коргарони соҳаҳои гуногуни хоҷагии қишлоқ. Асосҳои ташкил намудани назорати санитарию-беҳдоштии ҷобаҷогузории аскарон дар замони осоишта ва ҷанг. Баҳои санитарӣ-беҳдоштии иншоотҳои мудофиавӣ. Ташкили назорати санитарӣ-беҳдоштии шароити меҳнат дар қӯшунҳои махсус. Баҳои беҳдоштии микроиқлими манзилҳо (муайян кардани харорат ва фишори атмосферӣ). Баҳои беҳдоштии микроиқлими манзилҳо (муайян кардани намнокӣ ва суръати ҳаракати ҳаво). Таркиби кимиёвии ҳаво, муайян кардани CO_2 дар таркиби ҳавои хонаҳо. Баҳои беҳдоштии ҳавотозакунии сунъӣ ва табиии манзилҳои истиқоматӣ, ҷамъиятӣ ва муассисаҳои табобатӣ. Кубӣ ҳавоӣ. Баҳои беҳдоштии равшаннокии табиӣ дар хонаҳои истиқоматӣ, ҷойҳои ҷамъиятӣ ва беморхонаҳо. Баҳои беҳдоштии равшаннокии сунъӣ дар хонаҳои истиқоматӣ, ҷойҳои ҷамъиятӣ ва беморхонаҳо. Беҳдошти об ва обтаъминкунӣ. Баҳои сифати об аз рӯи нишондодҳои органолептикӣ, физикавӣ, кимиёвӣ ва бактериологӣ.		

	Усулҳои беҳтар намудани сифати об. Тозакунии об. Безараркунии об. Ташкили назорати санитарию беҳдоштии бо об таъминкунии қушунҳо дар замони осоишта ва ҷанг. Беҳдошти ғизо. Асосҳои ғизои оқилона. Ҳисоби сарфи энергия. Заҳролудшавии озуқаворӣ ва тарзи пешгирии он. Ташкили назорати санитарию беҳдоштии ғизои аскарон дар замони осоишта ва ҷанг. Тартиб додани «номгӯи таъоми тайёр». Экспертизаи санитарию беҳдоштии маҳсулотҳои хӯрокворӣ: орд, нон. Экспертизаи санитарию беҳдоштии маҳсулотҳои хӯрокворӣ: шир ва гӯшт. Консервакунии маҳсулотҳои хӯрокворӣ. Баҳо додан ба консерва ва консентратҳо. Витаминҳо ва аҳамияти онхо дар ғизои аҳолӣ. Муайян кардани витамини «С» дар маҳсулоҳтҳои хӯрокворӣ. Тарзи ҳаёти солим. Беҳдошти шахсӣ. Ба нақшагирӣ ва сохти ҷойҳои аҳолинишин аҳамияти беҳдоштии он. Беҳдошти муассисаҳои табобативу-пешгирикунанда. Баҳои беҳдоштии нақшаи муассисаҳои табобатӣ. Тафтиши санитарии беморхонаҳо. Инкишофи ҷисмонии кӯдакон ва наврасон. Усулҳои тадқиқотӣ ва баҳодиҳӣ ба инкишофи ҷисмонӣ. Баҳои комплексии инкишофи ҷисмонӣ, муайян кардани гурӯҳи саломатӣ ва гурӯҳи тарбияи ҷисмонӣ. Экспертизаи санитарии нақшаи муассисаҳои кӯдаконаи томактабӣ. Экспертизаи санитарии нақшаи мактаб. Беҳдошт ва физиологияи меҳнат. Омилҳои зарарноки истеҳсолӣ. Омилҳои ҷараёни меҳнат. Микроиқлим, ғавго, лапиш, омили кимиёвӣ ва дигар омилҳои зарарнок. Ҷанги истеҳсолӣ. Бемориҳое, ки аз таъсири ҷанги истеҳсолӣ ба вуҷуд меоянд. Намудҳои ҷобаҷогузории аскарон. Баҳои санитарию беҳдоштии иншоотҳои мудофиавӣ. Ташкили назорати санитарию беҳдоштии шароити меҳнат дар қушунҳои махсус.		
БФУ 12	**Беҳдошти иҷтимоӣ** Ташкили экспертизаи тиббӣ-меҳнатӣ. Ташкили хизмати тиббӣ ба аҳолӣ. Маҷмӯи оморӣ ва хосиятҳои гурӯҳнокии он. Бузургиҳои нисбӣ ва тасвири графики он. Қатори вариатсионӣ. Бузургиҳои миёна. Қатори динамикӣ ва нишондиҳандаҳои он. Усули стандартигардонӣ. Демография. Нишондиҳандаҳои демографӣ ва усулҳои ҳисобкунии он. Беморнокии аҳолӣ. Усулҳои ҳисобкунии он. Бемориҳои аҳамияти иҷтимоидошта. Беморнокии ковокии даҳон ва усули омӯзиши он. Иқтисодиёти нигаҳдории тандурустӣ. Маблағгузорӣ дар соҳаи нигаҳдории тандурустӣ. Ташкили экспертизаи тиббӣ-меҳнатӣ (КТМ, КЭТМ). Ташкили хизмати тиббӣ ба	**5**	**120**

	аҳолии шаҳр. Ташкили хизмати тиббӣ ба аҳолии деҳот. Ташкили ёрии стоматологӣ ба аҳолӣ. Ташкили хизмати тиббӣ ба коргарони корхонаи саноатӣ. Таҳлили беморнокӣ аз рӯи корношоямии муваққатӣ. Ташкили хизмати санитарии –эпидемиологӣ ба аҳолӣ.		
III.	**ФАНҲОИ ИНТИХОБӢ:**	**40**	**960**
БФУ 01	**Иммунологияи умумӣ** Моҳияти иммунология. Маълумот дар бораи мавҳуми иммунитет (масъуният). Мундарича ва вазифаҳои иммунология. Таърихи инкишофи иммунология. Моҳияти фанни иммунология. Маълумот дар бораи мавҳуми Масъуният (иммунитет). Мундарича ва вазифаҳои иммунология. Таърихи инкишофи иммунология. Системаи иммунии вуҷуди инсон. Таснифи иммунитет. Масъуният (иммунитет) – и модарзодӣ ва дуюминдарача. Системаи иммунии вуҷуди инсон. Таснифи Масъуният (иммунитет). Масъунияти модарзодӣ ва дуюминдарача. Аксуламали ҷавобии иммунии вучуди инсон. Узвҳо ва бофтаҳои системаи иммунӣ. Ҳуҷайраҳои иммунокомпетентӣ. Ҷараёни аксуламали системаи иммунӣ. Аксуламали ҷавобии системаи иммунӣ. Узв ва бофтаҳои системаи иммунӣ. Ҳуҷайраҳои иммунокомпетентӣ. Ҷараёнгирии ин намуди Масъунияти гайрихусусӣ. Аксуламали ҷавобии системаи иммунӣ. Омилҳои гайрихусусии мухофизавии вуҷуди инсон. Ҷараёнгирӣ ва моҳияти омилҳои гайрихусусии мухофизавии иммунӣ. Аксуламали ҷавобии системаи иммунӣ. Масъунияти (иммунитети) хоса. Аксуламали ҷавобии системаи иммунӣ. Омилҳои хусусии мухофизавии системаи иммунӣ. Антигенҳо. Маълумот дар бораи антиген. Тавсифи хусусият таснифи антигенҳо. Антигенҳо. Тавсифи хусусияти антиген. Антителаҳо ва хусусияти он. Тавсиф ва таснифи антителаҳо. Антителаҳои пурра ва нопурра. Антителаҳо. Тавсифи хусусияти антитела. Хотироти иммунологӣ ва толерантнокии иммунологӣ. Намудҳои толерантнокии иммунологӣ. Толирантнокии иммунологӣ. Иммунопатология – норасогиҳо ва нуқсонҳои системаи иммунӣ. Бемориҳои аутоиммунӣ. Норасогиҳои модарзодии системаи иммунӣ. Иммунопатология – нуксонҳои системаи иммунӣ. Норасогиҳои модарзодии системаи иммунӣ. Норасогиҳои дуюминдарача. Норасогиҳои дуюминдарачаи системаи иммунӣ. Бемории ВНМО (СПИД). Ҷараёнгирии бемории ВНМО. Баландҳассосӣ (аллергия). Намудҳои баландҳассосӣ. Аллергия (баландҳассосӣ). Ҷараёнгирии баландҳассосӣ. Баландҳассосии тез ва суст вусъатёбанда. Ваксинаҳо. Намудҳо ва тавифи хусусияти онҳо. Анафилаксия ва бемории зардобавӣ. Зардобаҳои иммунӣ. Намудҳо ва тавсифи хусусияти онҳо. Ваксинаҳо. Намудҳо, таснифи ва хусусияти ваксинаҳо. Иммуногенетика ва маҷмӯи HLA –	**4**	**96**

	и вучуди инсон. Зардобаҳои иммунӣ. Усулҳои ба даст овардани зардобаҳои зиддизаҳрӣ ва зиддибактериявӣ ва тавсифи хусусияти онҳо. Усулҳои иммунологӣ ва серологии ташхиси бемориҳои сироятӣ. Ситокинҳо ва аксуламали ҷавобии системаи иммунӣ ҳангоми бемориҳои сироятӣ. Ҳолати системаи иммунӣ ва усулҳои баҳо додани фаъолияти он. Иммуногенетика ва маҷмӯи асосии мувофиқатии бофтагии вучуди инсон. Маҷмӯи HLA – вучуди инсон. Маҷмӯи HLA – вучуди инсон ва бемориҳои сироятӣ. Маҷмӯи HLA – вуҷуди инсон ва бемориҳои ғайрисироятӣ. Усулҳои иммунологӣ ва серологии ташхиси бемориҳои сироятӣ.		
БФУ 02	**Фармакологияи клиникӣ** Фанни фармакологияи клиникӣ. Моҳият, мақсад, вазифаҳо ва бобҳои фармакологияи клиникӣ. Мафҳумҳои беморӣ, ташхис, нишонаҳо ва ангезаҳои беморӣ. Фармакокинетикаи клиникӣ. Ҷараёнҳо ва бузургиҳои асосии фармакокинетикӣ. Фармакодинамикаи клиникӣ. Хусусият, қувват ва давомнокии таъсири маводи дорувориҳӣ. Таъсири мутақобилаи маводи дорувориҳӣ. Мафҳум ва намудҳои таъсири мутақобилаи дорухо. Таъсири мутақобилаи маводи дорувориҳӣ бо ғизо, тамоку, растанӣ ва машруботи спиртӣ. Таъсири номатлуби маводи дорувориҳӣ. Таснифҳои таъсири номатлуби маводи дорувориҳӣ: клиникӣ, этиопатогенетикӣ. Оризаҳои аллергикӣ ва ғайриаллергикӣ ҳангоми табобати дорувориҳӣ (садамаи анафилактикӣ, бронхоспазм, варами Квинк, камхунии хемолитикӣ, аломати Лейл, Стивенс-Джонсон ва ғайра). Захролудкунии аъзоҳо. Хусусиятҳои фармакологияи клиникии маводи дорувориҳӣ дар занҳои ҳомила ва ширмак. Хусусиятҳои фармакологияи клиникии маводи дорувориҳӣ дар даврaҳои ҳавфноки сину сол (навзодон, пиронсолон). Фармакотерапия дар даврaи пиронсолӣ. Тибби исботшуда. Асосҳои фармакотерапияи ратсионалӣ. Зиннаҳои фармакотерапияи ратсионалӣ. Хусусиятҳои умумии маводи доругии зиддибактериявӣ. Нуқтаи назари клиникию фармакологӣ дар интихоби маводҳои зидди бактериявӣ. Назорати самарабахшӣ ва безарарии истеъмоли маводи дорувориҳӣ. Ҳавасмандкунии бемор ба муолича. Хусусияти фармакотерапияи давомнок. Аломати бекоркунии МД. Нуқтаи назари клиникӣ-фармакологӣ дар интихоби маводи дорувории зидди вирусӣ ва зидди замбурӯғӣ. Нуқтаи назари клиникӣ – фармакологӣ дар интихоби маводи дорувории дар муолиҷаи роҳҳои нафас истифодашаванда. Маводи дорувории дар муолиҷаи астма, сулфа ва бо мақсади хориҷкунии балғам истифодашаванда. Фармакотерапияи самарабахши ҳангоми норасоии шадид ва музмини фаъолияти дил. Нуқтаи назари клиникӣ – фармакологӣ дар интихоби маводи дорувориҳӣ ки ҳангоми бемории узвҳои ҳозима истифода карда мешаванд. Нуқтаи назари	**4**	**96**

	клиникӣ – фармакологӣ дар интихоби маводи стероидӣ ва ғайристероидии зидди илтиҳобӣ. Нуқтаи назари клиникӣ-фармакологӣ дар интихоби маводи дорувориҳӣ, ки ҳангоми бемории гурдаҳо ва сирояти роҳҳои пешоббарор истифода карда мешаванд.		
БФУ 03	**Вогиршиносӣ** Эпидемиологияи ҳозиразамон. Даврaҳои асосии инкишофи фан. Фан, усул ва мақсади эпидемиология. Асосҳои омӯзиш оиди ҷараёни эпидемикӣ. Кори дезинфексионӣ: дезинсексия, дератизатсия, стерилизатсияи асбобҳои тиббӣ. Иммунопрофилактикаи бемориҳои сироятӣ. Ташкили кори эмгузаронӣ. Профилактикаи фаврии кузоз ва ҳорӣ. Эпидемиологияи клиникӣ бо асосҳои тибби исботшуда. Хусусиятҳои эпидемиологии гурӯҳҳои сироятҳои рӯдаю меъда. Тифи шикам, паратифҳо, шигеллёзҳо. Эпидемиология, пешгирӣ, назорати эпидемиологӣ. Сирояти ВНМО. Эпидемиология, пешгирӣ, назорати эпидемиологӣ. Гепатитҳои вирусии A, E, B, C, D, G, TTV, SEN ва г. Эпидемиология, пешгирӣ, назорати эпидемиологӣ. Таъминкунии зиддиэпидемикӣ дар ҳолатҳои фавкулодда. Асосҳои эпидемиологияи харбӣ. Варача. Эпидемиология, пешгирӣ, назорати эпидемиологӣ. Гулӯзиндонак, менингити эпидемикӣ. Зуком, БШРН. Эпидемиология, пешгирӣ, назорати эпидемиологӣ. Кичасори. Эпидемиология, пешгирӣ, назорати эпидемиологӣ. Сироятҳои ниҳоят хавфнок. Тоун, вабо, яраи сибирӣ, табларзаҳои хунрезӣ, брутселлёз. Эпидемиология, пешгирӣ, назорати эпидемиологӣ.	**6**	**144**
БФУ 04	**Таърихи тиб** Таърихи тиб ҳамчун фанни омӯзиш. Тиб дар ҷамъияти то синфӣ. Инкишофи тиб дар мамлакатҳои Шарқи Қадим (Миср араб, Чин, Ҳиндустон). Инкишофи тиб дар Юнони кадим. Инкишофи тиб дар Руми кадим. Тиб дар давлатҳои Осиёи миёнаи қадим (асрҳои III- X) Инкишофи тиб дар давлати Сомониён. Ҳаёт ва фаъолияти эчодии Абӯбакри ар Розӣ ҳидматҳои ӯ дар соҳаи тибби стоматологӣ. Ҳаёт ва фаъолияти эчодии Абӯалӣ ибни Сино. Аҳамияти асарҳои Абӯалӣ ибни Сино дар соҳаи тиб. Тиб дар Осиёи миёна (XI-XVII). Тиб дар Аврупои Ғарбӣ (VI-XIX). Инкишофи тиб дар Русия (XI-XIX). Ташаккули тиб дар асри XX. Рушди тиб ва тандурустӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.	**2**	**48**
БФУ 05	**Фармакология** Муқаддима. Фан ва вазифаҳои фармакология, таърихи он. Саволҳои асосии фармакология. Асосҳои фитофармакология. Хусусияти меъёркунӣ, азхудкунӣ ва роҳҳои воридкунию ихроҷи дору дар организми кӯдакон. Ретсептураи умумӣ. Моддаи доругӣ ва шаклҳои он. Кисмҳои ретсептура. Фармакопеяи давлатӣ. Шаклҳои сахти доругӣ. Шаклҳои нарми доругӣ. Дорухое, ки ба	**9**	**216**

	системаи М- ва Н-холинореактивӣ таъсир мекунанд. Таъсири нохуши дорухо дар кӯдакон. Шаклҳои моеи доругӣ (синтетикӣ ва аз гиёҳҳои шифобахш). Доруҳое, ки ба системаи адренергӣ таъсир мекунанд. Фармакологияи умумӣ. Саволҳои асосии он. Маълумот оиди фитофармакология ва фитотерапия. МФБ таркиби растаниҳо. Муолиҷаи захролудшавӣ бо доруҳо дар кӯдакон. Доруҳо барои наркоз. Спирти этил. Доруҳои хобовар. Доруҳои зидди ларзиш. Фармакологияи чузъӣ. Доруҳое, ки ба системаи М – холинореактивӣ таъсир мекунанд. Аналгетикҳои наркотикӣ ва ғайринаркотикӣ. Доруҳое, ки ба системаи Н –холинореактивӣ таъсир мекунанд. Дорухое, ки ба нӯги асабҳои ҳиссиётнок таъсир мекунанд. Дорухои психотропӣ. Нейролептикҳо. Транквилизаторҳо. Дорухои антиманиакалӣ. Доруҳое, ки ба системаи адренергӣ таъсир мекунанд. Антидепрессантҳо. Доруҳои ноотропӣ. Психодислептикҳо. Доруҳои ангезандаи СМА. Адаптогенҳо. Гиёҳҳои шифобахши Тоҷикистон, ки ба асабҳои вегетативӣ таъсир мерасонанд. Доруҳои иммунологӣ. Доруҳое, ки ба функсияи узви нафас таъсир мекунанд. Доруҳо барои наркоз. Спирти этил. Доруҳои оромбахш. Доруҳои хобовар. Доруҳои зидди ларзиш. Доруҳое, ки ба системаи хунофар таъсир мекунанд. Хусусияти истифодабарӣ дар кӯдакон. Аналгетикҳои наркотикӣ. Аналгетикҳои ғайринаркотикӣ. Доруҳои психотропӣ. Доруҳои ангезандаи СМА. Адаптогенҳо. Гиёҳҳои шифобахш, ки ба СМА таъсир мекунанд. Доруҳои иммунологӣ. Доруҳое, ки ба функсияи узви нафас таъсир мекунанд. Доруҳое, ки ба функсияи узви ҳозима таъсир мекунанд. Гиёҳҳои шифобахш, ки ба узвҳои иҷрокунанда таъсир мекунанд. Доруҳои пешоброн. Гиёҳҳои шифобахши Тоҷикистон барои муолиҷаи бемориҳои системаи иҷрокунанда. Доруҳое, ки ба системаи хунофар таъсир мекунанд. Доруҳои витаминӣ. Аминокислотаҳо. Ферментҳо ва доруҳои антиферментӣ. Танзимдиҳандагони биогенӣ. Хусусияти истифодабарӣ дар кӯдакон. Доруҳое, ки ба системаи лахташавӣ таъсир мекунанд. Моеъҳои хунивазкунанда. Тасниф, механизми таъсир ва хусусиятҳои доруҳои гормонӣ. Доруҳое, ки ба миометрия таъсир мекунанд. Фармако- ва фитотерапияи диабети қанд. Доруҳое, ки ба системаи дилу рагҳо таъсир мекунанд. Доруҳои кардиотонӣ. Доруҳое, ки ба системаи хунофарӣ ва лахташавӣ таъсир мекуӣанд. Доруҳое, ки ҳангоми норасогии рагҳо истифода мекунанд. Гиёҳҳои шифобахш, ки ба мубодилаи моддаҳо таъсир мекунанд. Доруҳои антигипертензивӣ ва гипертензивӣ. Доруҳои кардиотонӣ. Гликозидҳои дил. Принсипҳои асосии химиотерапия. Антибиотикҳо. Таснифи онҳо. Доруҳои зидди аритмияи дил. Доруҳои синтетикии зиддимикробӣ. Дорухои зидди туберкулез ва чузом. Доруҳои ҳангоми норасогии рагҳои		

	коронарӣ истифода мекунанд. Дорухои гиполипидемӣ. Гиёҳҳои шифобахш. Доруҳои зидди протозойӣ ва спирохетоз. Дорухои антигипертензивӣ ва гипертензивӣ. Доруҳои зидди вирус ва замбурӯғӣ. Фитопрепаратхо. Гиёҳҳои шифобахш, ки ба системаи дилу рагҳо таъсир мекунанд. Доруҳои зидди микробӣ. Таснифи доруҳо. Доруҳои антисептикӣ ва дезинфексионӣ. Асосҳои химиотерапия. Антибиотикҳо. Хусусияти онҳо. Доруҳои синтетикии зиддимикробӣ. Доруҳои зидди сил ва чузом.		
БФУ 06	**Валеология** **I. Саломатӣ ва тарзи ҳаёти солим.** Муқаддимаи валеология. Мавҳум, тасниф ва арзёбии саломатӣ. Таснифи омилҳои ба сатҳи саломатӣ таъсиррасон. Тарзи ҳаётбарӣ ва саломатӣ. Тарзи ҳаёти солим, таркиби ТҲС. Психологияи муносибат ба саломатӣ. Тарзи ҳаёти солим – асоси дарозумрӣ. Хусусиятҳои таъсири фаъолияти ҷисмонӣ ба узву системаҳои организм. Сарбории ҷисмонӣ ва саломатӣ (хусусиятҳои синнусолӣ). Муайян намудани сатҳи саломатии донишҷуён бо усули Руфе. **Тарбияи таносулӣ, пешгирии бемориҳои таввасути алоқаи ҷинсӣ паҳнгашта ва исқоти ҳамл (аборт).** Тарбияи таносулӣ – рох ба ташаккули оилаи солим. Аборт (исқоти ҳамл) ва саломатӣ. Қувваҳои муҳофизатии организм. Усулҳои пуркувват намудани иммунитет. Пешгирии бемориҳои зуҳравӣ ва БНМБО (СПИД). **Таҳлили валеологии узву системаҳо, стресс, солимии касбу корӣ.** Мубодилаи моддаҳо ва аҳамияти он ба саломатӣ. Таҳлили валеологии хурокхӯрӣ ва хозима. Узвҳои ихроҷӣ ва аҳамияти онҳо ба саломатӣ. Таҳлили валеологии системаи ихроҷи шоша. Таҳлили валеологии нафаскашӣ. Санҷишҳои функсионалӣ. Элементи гимнастикаи нафаскашӣ. **Семестри 4.** Пӯст ва аҳамияти он ба саломатӣ. Гардиши хун – асоси ҳаёт. Сабабҳои асосии инкишофи бемориҳои дилу рагҳои хунгард. Пешгирии бемориҳои дилу рагҳои хунгард. Системаи асаб ва фаъолияти он. Стресс ва усулҳои бартараф намудани он. Ҳолатҳои стрессӣ дар донишҷуён. Аҳамияти хоб ба саломатӣ. Таъсири ҳолатҳои экстремалӣ (ғайриодӣ) ба саломатии одам. Масъалаҳои солимии касбукорӣ. Аҳамияти узвҳои ҳис. Таъсири ТҲС ба таркиби хун ва танзими эндокринии фаъолияти узвҳои дохилӣ. **IV. Таъсири одатҳои бад ба саломатӣ.** Зарари одатҳои бад. Тамокукашӣ. Зарари одатҳои бад. Алкоголизм (майпарастӣ). Зарари одатҳои бад. Нашъамандӣ. **Усулҳои баходиҳӣ ва пуркувват намудани саломатӣ.** Ҳаракат – роҳ суи саломатӣ. Усулҳои барқароркунии саломатӣ. Усулҳои муайян намудан ва баҳодиҳии саломатии фардӣ. Худбаҳодиҳӣ ба сатҳи саломатӣ.	**5**	**120**
БФУ 07	**Тиббӣ харбӣ** Санадҳои меъёри-хукукии Ҷумхурии Ҷумхурии Тоҷикистон оид ба ҳолатҳои фавкулодда ва мудофиаи	**8**	**192**

	гражданӣ. Асосҳои ташкили чорабиниҳои ҳифзи аҳолӣ аз ҳолатҳои фавқулоддаи дорои хусусияти табиӣ ва техногеннӣ. Ҳолатҳои фавқулоддаи дорои хусусияти табиӣ ва техногенние. Хатарҳои нав вобаста ба амалҳои террористӣ. Маълумоти умумӣ дар бораи кӯлҳо, обанборҳо ва пиряхҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. Маълумоти умумӣ оид ба моддаҳои сахттаъсири захролудкунанда ва истифодаи онҳо дар иншоотҳои иқтисодӣ. Иншоотҳои муҳофизатии фардӣ ва дастачамъии мудофиаи гражданӣ. Нақш ва вазифаҳои мудофиаи гражданӣ дар замони муосир. Роҳбарӣ ва идоракунии мудофиаи гражданӣ. Ташкили тайёрӣ, омӯзиши аҳолӣ ва баҳисобгирии неруҳои ғайриҳарбии мудофиаи гражданӣ оид ба ҳолатҳои фавқулодда ва мудофиаи гражданӣ. Маълумоти умумӣ оид ба воситаҳои ҳозиразамони зарбазан. **Қисми тиббӣ**. Хадамоти мудофиаи шаҳрвандӣ. Хадамоти тиббии мудофиаи гражданӣ. Вазифаҳои онҳо ҳангоми рух додани ҳолатҳои фавқулодда. Чорабиниҳои асосӣ оид ба устуворгардонии иншоотҳои иқтисодӣ ва муассисаҳои тиббӣ дар давраи ҷанг. Маълумоти умумӣ дар бораи эпидемия. Сабабҳои сар задани эпидемия ва бемориҳои сирояткунандаи хавфнок ҳангоми ҳолатҳои фавқулодда. Усулҳои расонидани ёрии аввалини тиббӣ ба худ ва ба ҳамдигар ҳангоми рух додани ҳолатҳои фавқулодда, садама, фалокатҳо ва дар вақти ҷанг.		
БФУ 08	**Иқтисодиёти тандурустӣ** Омор. Маҷмӯи оморӣ ва хосиятҳои гурӯҳнокии он. Бузургиҳои нисбӣ ва тасвири графики он. Қатори вариасионӣ. Бузургиҳои миёна. Қатори динамикӣ ва нишондиҳандаҳои он. Усули стандартигардонӣ. Демография. Нишондиҳандаҳои демографӣ ва усулҳои ҳисобкунии он. Таҳлили беҳдошти иҷтимоии фавти кӯдакон ва модарон. Беморнокии аҳолӣ, усулҳои омӯзиш ва таҳлили он. Бемориҳои аҳамияти иҷтимоӣ дошта ҳамчун масъалаи ҳалталаби нигаҳдории тандурустии ҷамъиятӣ. Системаи тандурустӣ дар Тоҷикистон. Идоракунӣ ва ташкили сохтории системаи тандурустӣ дар Тоҷикистон. Ислоҳоти системаи тандурустӣ дар Тоҷикистон. Ташкили хизмати тиббӣ ба аҳолии шаҳр. Ташкили хизмати тиббӣ ба аҳолии деҳот.Ташкили хизмати ҳифзи модар ва кӯдак дар Тоҷикистон. Ташкили экспертизаи тиббӣ-меҳнатӣ (КМД, КЭМТ). Ташкили хизмати тиббӣ ба коргарони корхонаҳои саноатӣ. Таҳлили беморнокӣ бо сабаби муваққатан гум кардани қобилияти корӣ. Ташкили хизмати санитарӣ-эпидемиологӣ ба аҳолӣ.	**2**	**48**
IV.	**БАХШИ ФАНҲОИ ТАХАССУСӢ:**	**187**	**4488**
БФТ 01	**Таълими асосхои беморихои даруни**	**7**	**168**
	Мукаддима. Шиносой бо клиника. Этика ва		

	деонтологияи табиб. Муҳокимаи нақшаи таърихи бемории бемор: пурсиши умумӣ, муоинаи умумӣ. Термометрия. Пурсиш. Муоина (муоинаи умумии қафаси сина), ламскунии қафаси синаи беморони гирифтори бемории узвҳои нафас. Ангуштзанӣ (муқоисавӣ ва топографӣ)-и беморони гирифтори бемориҳои нафас. Садогӯшкунии узвҳои нафаскашии беморони гирифтори бемориҳои нафас. Синдромҳои ҳангоми бемориҳои узвҳои нафас (синдроми зичии шуш, синдроми иртишоҳ, синдроми сактаи шуш, синдроми ателектази компрессионӣ, синдроми ателектази инсидодӣ, синдроми омоси шуш). Синдромҳо ҳангоми бемориҳои узвҳои нафас (идома): синдроми гидроторакс, синдроми пневмоторакс, синдроми гидропневмоторакс, синдроми ковокӣ, синдроми бронхоспазм, синдроми сабукии бофтаҳои шуш. Усулҳои лабораторӣ-абзории тадқиқот ҳангоми бемориҳои узвҳои нафас. Дарси ҷамъбастӣ оид ба усули тадқиқоти беморони гирифтори бемориҳои узвҳои нафас. Пурсиши беморони гирифтори бемориҳои СДР. Муоина (умумӣ ва мавзеӣ) ва ламскунии атрофи дили дар беморони гирифтори бемориҳои системаи дилу рагҳо. Набз (хусусияти набз ҳангоми меъёр ва тағйироти онҳо дар эътилолият). ФШ. Ангуштзании дилу рагҳо. Аускултатсияи дил: садои дил ҳангоми меъёр ва эътилолият. Аускултатсияи дил: лагти дил. Лагти дил – идома. Синдромҳои илати дил (митралӣ ва аорталӣ). Синдроми дардмандӣ дар ноҳияи дил. Синдроми нокифоятии шадид ва музмини хунгардиш. Машгулияти ҷамъбастӣ оид ба системаи дилу рагҳо. Пурсиш ва муоинаи беморони гирифтори бемориҳои узвҳои ҳозима. Ламскунии шикам (сатҳӣ ва амик). Муоинаи фазла (умумӣ, бактереологӣ, барои кирм, барои хунинокӣ), муоинаи шираи меъда. Пурсиш, муоинаи беморони гирифтори бемориҳои ҷигар ва талхароҳа. Ламскунӣ ва ангуштзании беморони гирифтори бемориҳои ҷигар ва талхароҳа. Қатаракунонии рӯдаи дувоздаҳангушта. Намунаи ҷигар. Ферментҳо. Пурсиш, муоина, ламскунии беморони гирифтори бемориҳои гурда. Усулҳои лабораторӣ-абзории тадқиқоти беморони гирифтори системаи пешобҳосилкунанда. Муоинаи пешоб: умумӣ, пешоб барои кишти бактереологӣ ва ҳассосият ба антибиотикҳо, намунаи Нечипоренко, Земнитский, Реберг. Дарси ҷамъбастӣ доир ба узвҳои ҳозима ва пешобҳосилкунанда. Муоинаи умумии хун. Синдроми камхунӣ. Синдромҳои геморрагӣ (хунрезӣ) ва гемобластӣ. СЪД: кайдкунӣ ва таҳлил. СЪД ҳангоми меъёр ва гипертрофия (фарбеҳӣ)-и дахлезу меъдачаҳо. Аритмия: ихтилоли фаъолияти автоматизм ва барангезандагӣ (экстрасистолия). Клиника ва СЪД- нишонаҳо. Ихтилоли фаъолияти барангезандагӣ (тахикардияи пароксизмалӣ), фибриллятсия ва тапиши дахлезу меъдачаҳо. Клиника ва СЪД-нишонаҳо. Халалёбии фаъолияти гузаронандагӣ		

	(индисорҳо). Клиника ва СБД-нишонаҳо. Системаи Масъуният. СПИД ва ВИЧ сироят. Ҳимояи таърихи беморӣ. Санчиши малакаҳои амалӣ.		
БФТ 02	**Таълими асосҳои беморихои кӯдакона** Муқаддимаи фан. Шиносой бо сохтори беморхона ва кори шуъбаҳо. Ҷамъоварии анамнез, азназаргузаронии умумии кӯдаки бемор. Давраҳои синни кӯдакӣ. Инкишофи ҷисмонии кӯдакон. Баҳодиҳӣ ба ташаккули ҷисмонии кӯдакон вобаста ба синну соли гуногун. Тарзи гузаронидани ченакҳои антропометрӣ. Акселератсияи биологӣ. Инкишофи асабию рӯҳии кӯдакон ва тарбияи онҳо вобаста ба хусусиятҳои ташаккули системаи марказии асаб. Инкишофи рӯҳию моторикии кӯдакон. Баҳодиҳӣ ба ташакули асабию-рӯҳии кӯдакон. Ташаккули нутқ, эмоция ва тарзи муошират. Рефлексҳои ғайришартӣ. Ташаккули рӯҳӣ ва ҳаракатии кӯдакони бармаҳал ва элементҳои асосии тарбия. ХАФ пӯст ва насҷи зери пӯст. Семиотика ва синдромҳои асосии осеби пӯст ва насҷи зери пӯст. Баҳо додан ба ҳолати ғизогирӣ (мафҳуми нормо-, гипо-, паратрофия ва гипостатура). Хусусиятҳои анатомию физиологии системаи устухон ва мушак. Семиотика ва синдромҳои асосии осеби системаи устухон ва мушак. Хусусиятҳои анатомию физиологии узвҳои нафас. Барномаи миллӣ оиди муборизаи зиддӣ СШВРН. Семиотика ва синдромҳои асосии осеби системаи нафас. Усулҳои тадқиқоти асбобию лабораторӣ узвҳои нафас. ХАФ системаи дилу раг. Семиотика ва синдромҳои асосии осеби узвҳои хунгард дар кӯдакон. Хусусиятҳои анатомию физиологии узвҳои хунофар. Усулҳои муоинаи функсионалӣ ва асбобии системаи дилу рагӣ ва меъёри онҳо дар кӯдакон. Дарси ҷамъбастӣ оид ба узвҳои хунгард. ХАФ ва усулҳои муоинаи узвҳои хунофар. Гемограммаи кӯдакони солими синну солашон гуногун. Усулҳои муоинаи клиникию – лабораторӣ узвҳои хунофар. Семиотика ва алоимҳои асосии осеби системаи хунофар. Хусусиятҳои анатомию физиологӣ ва усулҳои муоинаи системаи шоша. Семиотика ва синдромҳои асосии осеби системаи шоша. Усулҳои тадқиқоти лабороторию асбобии узвҳои шоша. Усулҳои муоинаи узвҳои ҳозима вобаста ба хусусиятҳои анатомию физиологии онҳо. Семиотика ва синдромҳои асосии осеби узвҳои ҳозима. Қоидаҳои асосии барномаи миллӣ оид ба муборизаи зидди дарунравӣ. Нақшаи тарзи навишти таърихи бемор. Хӯроништи табиӣ. Гузаронидани корексия ва тӯъма дар хӯроништи табиӣ. Хӯроништи кӯдакони солӣ аввали ҳаёт. Хӯроништи холиси шири сина. Арзиши биологии шири сина. Барномаи миллӣ оиди хӯроништи шири сина. Хӯроништи сунъӣ ва қоидаҳои гузаронидани он. Хӯроништи омехта ва қоидаҳои гузаронидани он. Ғизои кӯдакони аз як сола боло. Ҳимояи тарзи навишти таърихи бемор. Ҳалли масъалаҳо оид ба ҳама намуди хӯроништҳо.	**8**	**192**

БФТ 03	**Беморихои дарунӣ** Шиносой бо клиника ва муоинаи беморон. Синдроми илтихобӣ дар шуш. Тарзхои чараёни илтихоби шадиди шуш. Синдроми илтихоби дар шуш. Дикки нафаси (астмаи) бронхиалӣ. Дикки нафаси дили. Бемории ишемикии дил. Кардиалгияхо. Миокардитхо. Бемории фишорбаландии шараёнӣ. Фишорбаландихои нишонавӣ. Номураттабии кори дил: қобилияти мустакилӣ. СБД. Номураттабии кори дил: кобилияти гузарониш ва хассосноки. Синдроми нефротикӣ. Варамнокии дилӣ, гурдавӣ ва чигарӣ. Норасогии шадид ва музмини гардиши хун. Камхунихо: норасогии охан ва витамини В12-туршии фолиевагӣ. Камхунихои гемолитикӣ. Диатезхои геморрагӣ. Синдроми бугумдардӣ. Артрити тарбодмонанд. Беморихои пахншудаи бофтаи пайвасткунанда. Синдроми зарнарвин. Гепатитҳои музмин. Сиррози чигар. Ташхиси тафрикавии инфилтратхои шуш. Ташхиси тафрикавии алоими бронхообструктивӣ. Ёрии таъчилии алоими бронхообструктивӣ. Ташхиси тафрикавии тромбоэмболияи артерияи шуш. Варами шуш. Ёрии таъчилӣ. Ташхиси тафрикавии лимфоаденопатияхо. Табобати ҳозиразамон. Ташхиси тафрикавии алоими лейкемоидӣ ва гемобластозхо. Ёрии таъчилӣ. Ташхиси тафрикавӣ табобати диатезхои хеморрагӣ. Табобати ҳозиразамон. Тарбод. Табобати хозиразамон. Ташхиси тафрикавии алоими бугумдард. Табобати хозиразамон. Табобати кортикостероидӣ ва нестероидӣ дар ревматология. Ташхиси тафрикавӣ ҳангоми дард дар минтақаи дил. БИД. Ёрии таъчилӣ ҳангоми сактаи дил. Бемории фишорбаландии шараёнӣ. Ташхиси тафрикавӣ. Табобат. Ташхиси БФ. Оризахои БФ. Бӯҳронҳои тарзи I – II. Ташхиси тафрикавӣ ҳангоми дигаргуншави дар пешоб. Ташхиси тафрикавии алоими нефротикӣ. Нефропатияи ҳомиладорӣ. Табобати ҳозиразамон. Ташхиси иафрикавии норасогии музмини фаъолияти гурдаҳо. Ёрии паллиативӣ ба бемороии гирифтори норасогии музмини фаъолияти гурдаҳо. Ёрии таъчилӣ энсефалопатияи уремикӣ ва кома. Ташхиси тафрикавии бемориҳои зарнарвин ва варами чигар. Гепатитхо. Талафоти чигар. Ташхиси тафрикавӣ. Ташхиси тафрикавӣ ва табобати хозиразамон бемории ғадуди зери меъда. Ташхиси тафрикавии синдроми диспептикӣ. Ёрии таъчилӣ ҳангоми синдроми диспептикӣ. Ташхиси тафрикавии бемории захми меъда ва рӯдаи 12 – ангушта.	**11**	**264**
БФТ 04	**Тибби оилавӣ** Самтҳои асосии ислоҳоти соҳаи тандурустӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Тибби оилавӣ: мафҳум, фалсафа, принсипҳо, марҳилаҳои рушд. Муассисаҳои кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ (КАТС): марказҳои саломатӣ - сохтор, вазифаҳо, функсияҳо. Табиби оилавӣ: муқаррарот, функсияҳо, вазифаҳо. Хусусияти тахассуси	**13**	**312**

	табиби оилавӣ, таснифи тахассусӣ, нишондиҳандаҳои баҳодиҳӣ ба фаъолият. Тартиби кӯмакрасонии табиби оилавӣ ба беморон: ташхиси барвақт, банақшагирии вақти корӣ, ҳаҷми кӯмакрасонӣ ба беморони синну солашон гуногун. Муносибати байни табиби оилавӣ, бемор ва аҳли оилаи вай, муаммоҳои этикӣ. Рушди муносибати «бемор-табиб». Принсипҳои этикӣ ва деонтологияи тиббӣ дар фаъолияти табиби оилавӣ. Шароити кори табиби оилавӣ, тачҳизот. «Офиси» табиби оилавӣ. Афзалияти пешгирии бемориҳо дар фаъолияти табиби оилавӣ. Тарғиби донишҳои беҳдоштӣ ва ташвиқи ТЗС дар фаъолияти табиби оилавӣ. Ҳуҷҷатгузории тиббии аввалия дар массисаҳои КАТС. Пешгирии бемориҳо дар фаъолияти табиби оилавӣ. Диспансеризатсия: мақсад, вазифаҳо, гурӯҳҳои диспансерӣ. Маводҳои доругии дар тибби оилавӣ бештар истифода шаванда. «Ҷузвдони табиби оилавӣ». Хусусиятҳои фармакотерапияи беморон дар шароити амбулаторӣ. Муайянкунии корношоямии беморон. Мафҳум ва намудҳои корношоямӣ. Тартиби додани варақаҳои корношоямӣ. Тарзҳои ҳалли муаммоҳо дар фаъолияти табиби оилавӣ: аёнкунии гурӯҳҳои зери хавф, хусусиятҳои ташхис ва муолиҷаи амбулаторӣ. Диспансеризатсия дар фаъолияти табиби оилавӣ. Тарзҳои тарғиби донишҳои беҳдоштию маърифатӣ дар тибби оилавӣ. Тақвияти сатҳи донишҳои тиббӣ дар байни аҳолӣ. Самтҳои асосии ислоҳоти соҳаи тандурустӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Тибби оилавӣ: мафҳум, фалсафа, принсипҳо, марҳилаҳои рушд. Муассисаҳои кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ (КАТС): марказҳои саломатӣ - сохтор, вазифаҳо, функсияҳо. Табиби оилавӣ: муқаррарот, функсияҳо, вазифаҳо. Хусусияти тахассуси табиби оилавӣ, таснифи тахассусӣ, нишондиҳандаҳои баҳодиҳӣ ба фаъолият. Тартиби кӯмакрасонии табиби оилавӣ ба беморон: ташхиси барвақт, банақшагирии вақти корӣ, ҳаҷми кӯмакрасонӣ ба беморони синну солашон гуногун. Муносибати байни табиби оилавӣ, бемор ва аҳли оилаи вай, муаммоҳои этикӣ. Рушди муносибати «бемор-табиб». Принсипҳои этикӣ ва деонтологияи тиббӣ дар фаъолияти табиби оилавӣ. Шароити кори табиби оилавӣ, тачҳизот. «Офиси» табиби оилавӣ. Афзалияти пешгирии бемориҳо дар фаъолияти табиби оилавӣ. Тарғиби донишҳои беҳдоштӣ ва ташвиқи ТЗС дар фаъолияти табиби оилавӣ. Ҳуҷҷатгузории тиббии аввалия дар массисаҳои КАТС. Диспансеризатсия: мақсад, вазифаҳо, гурӯҳҳои диспансерӣ. Маводҳои доругии дар тибби оилавӣ бештар истифода шаванда. «Ҷузвдони табиби оилавӣ». Хусусиятҳои фармакотерапияи беморон дар шароити амбулаторӣ. Муайянкунии корношоямии беморон. Мафҳум ва намудҳои корношоямӣ. Тартиби додани варақаҳои корношоямӣ. Тарзҳои ҳалли муаммоҳо дар		

	фаъолияти табиби оилавӣ: аёнкунии гурӯҳҳои зерихавф, хусусиятҳои ташхис ва муолиҷаи амбулаторӣ. Пешгирии бемориҳо дар фаъолияти табиби оилавӣ. Диспансеризатсия дар фаъолияти табиби оилавӣ. Тарзҳои тарғиби донишҳои беҳдоштию маърифатӣ дар тибби оилавӣ. Тақвияти сатҳи донишҳои тиббӣ дар байни аҳолӣ.		
БФТ 05	**Ҷарроҳии умумӣ** Уфунатсорӣ (сепсис). Сабаб, марҳилаҳо, зуҳурот, ташхиси бармаҳал, пешгирӣ ва табобати он. Сӯхтагии хароратӣ ва нурӣ: сабаб, тасниф ва зуҳурот. Муайян намудани сатҳ ва амиқии сӯхтагӣ. Табобати сӯхтагиҳо. Осебҳои баркӣ ва сармогирӣ: Сабаб, тасниф, зуҳурот, ташхис ва табобати онҳо. Бемории сӯхтагӣ, марҳилаҳо, ташхис ва табобати он. (ташрифи шуъбаи сӯхтагиҳои Бемориҳои клиникии шаҳрии №3). Уфунатҳои шадиди хусусии ҷарроҳӣ: уфунати анаэроби, куззоз, реши сибирӣ, дифтерияи захмҳо. Сабаб, тасниф, зуҳурот, ташхис, табобат ва пешгирии онҳо. Уфунатҳои музмини хусусии ҷарроҳӣ: сили устухон ва буғумҳо, оташаки устухонҳо, актиномикоз. Сабаб, тасниф, зуҳурот, ташхис, табобат ва пешгирӣ. Куззоз, хорӣ (гидрофобия): Сабаб, тасниф, зуҳурот, ташхис, табобат ва пешгири онҳо. Мачмӯъҳои антигении хун. Гурӯҳҳои хун ва омили резусӣ, намудҳо ва аҳамияти тиббию иҷтимоии онҳо. Усулҳои муайянсозии гурӯҳҳои хун ва омили резусӣ. Қоидаҳои изогемаглютинатсия. Гузаронидани хун ва қисмҳои таркибии он. Нишондод ва ғайринишондод барои онҳо. Усул ва тариқҳои хунгузаронӣ. Оризаҳо ҳангоми хунгузаронӣ. Намуд, аҳамияти доруҳои аз хун тайёршуда ва хунивазкунандаҳои дар ҷарроҳи. Усулҳои истифода ва оризаҳои имконпазир ҳангоми он. Консервакунонии хун ва қисмҳои он, усулҳои онҳо. Донори дар ҶТ. Омосҳо: Сабаб, тасниф, зуҳурот, ташхис ва табобат. Ҷарроҳӣ, мафҳум, услубҳои ҷарроҳӣ. Давраҳои пеш ва баъд аз ҷарроҳи: марҳилаҳо, вазифаҳо, оризаҳо ва пешгирии онҳо. Асосҳои ҷарроҳии тармимӣ ва барқарорсозии муосир. Намудҳои гуногунасос ва истифодаи онҳо дар тибби муосир. Муоинаи беморон аз таҳияи таърихномаи беморӣ. Ҷабҳаҳои ахлоқию ҳуқуқии пайвандсозии бофтаю узвҳои инсонӣ. Қонун ва ҳуҷҷатҳои меъёрии ҳуқуқии ҶТ оид ба пайвандсозии бофтаю узвҳои инсонӣ. Ҷабҳаҳои тиббӣ ва ҷарроҳии пайвандсозии бофтаю узвҳои инсонӣ (ташрифи Маркази миллии илмии пайвандсозии узв ва бофтаҳои инсон). Асосҳои ҳуҷайраю бофтабунёдии инсонӣ ва истифодаи он дар ҷарроҳӣ. Ҳуҷайраҳои танагӣ ва тибби муосир. Асосҳои бунёдсозии ҳуҷайраҳо ва истифодаи онҳо дар ҷарроҳӣ.	**6**	**144**
БФТ 06	**Бемориҳои ҷарроҳӣ** Муқаддимаи фан. Бемориҳои ғадуди сипаршакл. Бемориҳои ҷарроҳии чигар. Чурраҳои берунаи шикам. Оризаҳои чурраҳо. Садамаҳои шикам. Бемориҳои	**9**	**216**

	ҷарроҳии ҷархакруда. Бемориҳои рӯдаи мустақим. Аппендитсити шадид. Оризаҳои аппендитсити шадид. Бемории санги ҷафро. Панкреатити шадид. Оризаҳои решмарази меъда ва рӯдаи 12-ангушта. Саратони меъда. Ногузарогии шадиди рӯдаҳо. Перитонитҳо. Бемориҳои ҷарроҳии сурхрӯда. Ҳернияҳои диафрагмалӣ. Релаксатсияи диафрагма. Бемориҳои ҷарроҳии ҷигар. Омосҳо, кистаҳо, осебҳо ва абссессҳо. Бемориҳои ҷарроҳии испурч. Ташхис, табобат. Бемориҳои облитератсиякунандаи шараёнҳои музофотӣ (эндартериит, бемории Бюргер, бемории Рейно). Бемории варикозӣ. Васеъшавии варикозии варидҳо. Тромбофлебитҳои шадид. Бемории посттромботикӣ. Осебҳои қафаси сина. Бемориҳои фасодии шушҳо ва плевра. Нуқсонҳои модарзодӣ ва пайдошудаи дил. Табобати ҷарроҳии БИД, аритмияҳо, перикардитҳо. Ихтилолҳои окклюзионии аорта ва шохаҳои он. Тромбоз ва эмболияҳои шараёнҳо. Захмҳо ва сирояти захмӣ. Намудҳои сироятҳои махсуси захмӣ – анаэробӣ, пӯсонанда, куззозӣ, реши сибирӣ (сухтанӣ). Пешгирии инкишофи сирояти хусусӣ ва ғайрихусусии захмӣ. Захмҳои газида. Табобати самараноки антибактериалӣ манфиатнок. Асос ва намудҳои коркарди захмҳо. Бемориҳои фасоддоштаи бофтаҳои нарм. Тасниф, ташхис, ташхиси тафриқӣ ва табобат. Оризаҳои ҷарроҳии бемориҳои паразатарӣ (хосса барои минтака) – эхинококкози ҷигар, шуш ва ковокии шикам, амебиаз, ва диг. Асосҳои ташхис ва табобати ҷарроҳӣ. Оризаҳои ҷарроҳии бемориҳои сироятӣ (хосса барои минтака) – домана, табларза, сухтанӣ (решмарази сибирӣ) ва диг. Асосҳои ташхис ва табобати ҷарроҳӣ. Осебгирӣ ва захми шикам. Осеби узвҳои дохилӣ. Ташхис ва ташхиси тафриқотӣ. Усудҳои муоина. Тактикаи (услубӣ) ҷарроҳӣ. Хусусияти кӯмак ба беморон пас аз амалиётҳои ҷарроҳии дар узвҳои қовокии шикам (меъда, рӯдаҳо, ҷигар, роҳҳои талхагузар, ғадуди зеримеъда ва ҳоказо). Ҷурраҳои берунаи шикам. Намудҳои ҷурраҳои баъдичарроҳӣ ва камчин. Ташхис ва ташхиси тафриқотӣ. Хусусиятҳои услуби ҷарроҳӣ. Асосҳои омодасозии пеш аз ҷарроҳӣ ва кӯмаки пас аз ҷарроҳӣ ба беморон. Ҷурраҳои дарунии шикам. Ҷурраҳои андармоншуда ва оризахои дигари он. Ташхис ва ташхиси тафриқотӣ. Хусусиятҳои услуби ҷарроҳӣ. Асосҳои омодасозии пеш аз ҷарроҳӣ ва кӯмаки пас аз ҷарроҳӣ ба беморон. табобат. Хусусиятҳои ташхис ва ташхиси тафриқотии аппендитсити шадид ва оризаҳои он. Клиника, усулҳои иловагии муосири ташхис ва тактикаи ҷарроҳӣ. Перитонитҳо. Сабабу ҷараёнгирӣ (этиопатогенез), тасниф, клиника ва ташхис. Ташхиси тафриқотӣ. Омодасозии пеш аз ҷарроҳӣ ва асосҳои табобати муосири маҷмӯӣ (комплексӣ) ва ҷарроҳии онҳо. Бемории санги сафро. Холесистити шадид. Усулҳои муоина, тасниф, клиника. Ёрии аввалин ва асосҳои		

	заминавии табобати доругӣ. Табобати ҷарроҳӣ. Холесистити музмин. Тасниф, усулҳои муоина, клиника, ташхис ва ташхиси тафриқотӣ. Асосҳои заминавии табобати доругӣ. Табобати ҷарроҳӣ. Панкреатитҳо. Усулҳои муоина, тасниф, клиника, ташхис ва ташхиси тафриқотӣ. Асосҳои заминавии табобати доругӣ. Табобати ҷарроҳӣ. Ногузарогии шадиди рӯдаҳо. Тасниф, сабабу ҷараёнгирӣ (этиопатогенез), клиника, асосҳои табобати доругӣ ва ҷарроҳӣ. Тактикаи (услуби) ҷарроҳӣ. Оризаҳои ногузарогии шадиди рӯдаҳо. Тасниф, этиопатогенез, клиника, асосҳои табобати доругӣ ва ҷарроҳӣ. Тактикаи ҷарроҳӣ. Ихтилоли шадиди хунгардии мезентериалӣ. Этиология, патогенез, тасниф, клиника, пешгирӣ, асосҳои табобати доругӣ ва ҷарроҳӣ. Оризаҳои ҷарроҳии бемории решии меъда ва рӯдаи 12-ангушта. Клиника, асосҳои ташхис, ташхиси тафриқотӣ. Тактикаи ҷарроҳӣ. Табобати муосири доругӣ ва ҷарроҳӣ. Хунравӣ аз органҳои ҳозима. Сабабу ҷараёнгирӣ (этиопатогенез), тасниф, клиника, ташхиси бармаҳал ва табобат. Ёрии таъҷилӣ духтурӣ дар марҳилаҳои кӯмакрасонӣ. Сӯхтагӣ ва бемории сӯхтагӣ. Тағиротҳои асосии ихтилолӣ ва ҷараёнгирӣ онҳо, Расонидани ёрии таъҷилӣ. Асосҳои заминавии табобати ҷузъӣ, умумӣ ва ҷарроҳӣ. Сармогирӣ Тағиротҳои асосии ихтилолӣ ва ҷараёнгирӣ онҳо. Расонидани ёрии таъҷилӣ. Асосҳои заминавии табобати ҷузъӣ, умумӣ ва ҷарроҳӣ. Барқарорсозии (реабилитатсия) беморон. Осеби баркӣ (электротравма). Тасниф. Асосҳои патогенез. Асосҳои расонидани кӯмаки таъҷилӣ ва табобат. Бемориҳои рӯдаи ғафс. Колити решии ғайримахсус, бемории Крон. Омосҳои рӯдаи мустақим ва қуланҷ. Бемориҳои рӯдаи мустақим ва атрофи мақъад (анус): бавосир, тарқиши мақъад, ҳаносияҳо, роҳи эпителиявии думғоза. Афтодани рӯдаи рост. Ҷарроҳии таъҷилии қафаси сина. Масъалаҳои осеби қафаси сина: намудҳои онҳо, захми шушҳо, дил ва узвҳои миёнадевор. Асосҳои расонидани ёрии таъҷилӣ. Ҷарроҳии таъҷилии қафаси сина. Пневмотораксҳо. Хунравӣ аз шушҳо ва ҳодисаҳои фасодгирӣ: сабабҳо, асосҳои расонидани ёрии таъҷилӣ. Вайроншавии шадиди хунгардии шараёнҳои канорӣ. Осебҳои хунрагҳои канорӣ. Тромбозҳо ва эмболияҳои артерияҳо. Бемориҳои саддоварандаи (облитератсиякунандаи) шараёнҳо. Асосҳои муоинаи беморон ва расонидани ёрии таъҷилӣ. Бемории варикозӣ. Васеъшавии варикозии варидҳои зерипӯстӣ. Тромбофлебитҳои шадиди чанбарҳо, принсипҳои расонидани ёрии таъҷилӣ, табобат, пешгирии (профилактикаи) оризаҳо.		
БФТ 07	**Амалиёни ҷарроҳӣ ва анатомияи топографӣ** Асбобҳои умумии ҷарроҳӣ ва истифодаи онҳо. Блоки ҷарроҳӣ. Анатомияи топографии қисмати мағзии сар. Анатомияи топографии асоси чумчума ва рӯй. Ҷарроҳии сар. Анатомияи топографии девораи гардан. Анатомияи	**5**	**120**

	топографии узвҳои гардан. Ҷарроҳи гардан. Трахеостомия ва лӯлагузории ҳанчара. Анатомияи топографии девораи сина, ковокии чанбӣ ва шушҳо. Анатомияи топографии узвҳои миёндевори пеш. Анатомияи топографии узвҳои миёндевори ақиб. Ҷарроҳии девораи қафаси сина ва узвҳои ковокии сина. Ҷарроҳии қафаси сина ва узвҳои ковокии қафаси сина. Анатомияи топографии девораи шикам. Анатомияи топографии узвҳои фазои пасишикамӣ ва ҷарроҳии онҳо. Ҷарроҳии девораи шикам. Чок кардани чурра. Анатомияи топографии ковокии шикам. Принсипҳои асосии амалиёти ҷарроҳии роҳҳои ҳозима ва узвҳои паренхиматозӣ. Принсипҳои асосии амалиёти ҷарроҳии роҳҳои ҳозима (дарзи рӯдаӣ). Анатомияи топографии сутуни мӯҳраҳо ва ҷарроҳии он. Анатомияи топографии девора, узвҳои кос ва ҷарроҳии бнҳо. Анатомияи топографии чанбаракҳои боло. Анатомияи топографии чанбаракҳои поён. Ҷарроҳии бофтаҳои нарми чанбаракҳо: рагҳо, асаб ва пай, устухон ва бугумҳо. Ампутатсия.		
БФТ 08	**Акушерӣ ва гинекологӣ** Ташкили хадамоти ёрии валодати дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Нишондодҳои демографӣ ва ҳолати демографи дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Структура ва ташкили муассисаҳои ёрии валодатӣ. Усулҳои муоинаи акушери. Ташхиси ҳомиладорӣ. Ҷузъҳои фаъолияти валодат. Коси зан аз нуқтаи назари акушери. Биомеханизми валодат. Физиологияи фаъолияти валодат. Стандарти валодати эътидол. Мониторинги партографи. Давраи баъдивалодатӣ. Принсипҳои синамакони. Пешомади косӣ. Ҳомилагии бисёртифла. Коси танг дар акушерии муосир. Нодуруст ҷойгиршавии тифл. Гипоксияи тифл ва асфиксияи навзод. Бемориҳои ғайригенитали ва ҳомиладорӣ. Гестози бармаҳали ҳомилаги. Сироят ҳангоми ҳомиладорӣ. Сироят дар мавриди валодат ва давраи баъдивалодатӣ. Хунравӣ дар давоми ҳомиладорӣ. Хунравӣ ҳангоми валодат ва давраи баъдивалодатӣ. Вайроншавиҳои гипертензивӣ дар мавриди ҳомиладорӣ. Ёрии таъҷилӣ ва тактикаи акушерӣ ҳангоми вайроншавиҳои гипертензивӣ дар мавриди ҳомиладорӣ. Осебияти акушерӣ. Ҳомилагии аз мӯҳлат гузашта. Амалиётҳои валодатӣ. Танзими оила ва технологияи замонавии контрсептивӣ. Пропедевтикаи бемориҳои гинекологӣ. Усулҳои ташхиси беморони гинекологӣ. Идоракунии давраи ҳайзӣ. Бемориҳои илтиҳобии узвҳои коси хурд. Бемориҳои бо алоқаи ҷинси гузаранда. Кистаҳо ва кистомаҳои тухмдонҳо. Солимии репродуктивӣ ва танзими оила. Миомаи бачадон. Эндометриоз. Бемориҳои заминавӣ ва пеш аз саратонии бачадон ва гарданаки бачадон. Нишонаҳои нейроэндокринӣ дар гинекология. «Шиками шадид» дар гинекология. Никоҳи бенасл.	**9**	**216**

БФТ 09	**Бемориҳои сироятии кӯдакона** Обакон. Баногӯшӣ. Сурхакон. Сурхча. Махмалак. Дифтерия. Сулфакабутак. Полиомиелит. Сирояти менингококкӣ. Домана. Гепатитҳои вирусӣ (А, В, С, Д, Е ва ғ.). Бемориҳои шадиди рӯдаҳо (шигеллёзҳо, салмонеллёзҳо, эшерихиозҳо, дарунравии вирусӣ ва микробҳои шартан патогенӣ МШТ). Гриш ва бемориҳои шадиди вирусии роҳҳои нафас. Малярия. ВНМО. Ташхиси тафриқавӣ ва табобати сироятҳои намуди экзантемавӣ (обакон, сурхакон, сурхча, махмалак, псевдотуберкулез, сирояти менингококкӣ, домана). *Сироятҳои энтеровирусӣ.* Ташхиси тафриқавӣ ва табобати бемориҳои бо иллати халқ ҷоришаванда (хунок, махмалак, мононуклеози сироятӣ, дарди гулӯ). Ташхиси тафриқавӣ ва табобати бемориҳои бо синдроми хурусак ҷоришаванда (хунокӣ, гулузиндонаки вирусӣ ва ғ.). Хусусиятҳои анатомӣ-физиологии роҳҳои нафас дар кӯдакон. Патогенези гулӯзиндонакҳо. Ташхиси тафриқавӣ ва табобати бемориҳои шадиди рӯдаҳо (шигеллёзҳо, салмонеллёзҳо, эшерихиозҳо, дарунравии вирусӣ ва микробҳои шартан патогенӣ МШТ). Патогенези дарунравиҳои бактериалӣ, вирусӣ ва осмотикӣ, табобат бо парҳезкунонӣва ферментҳо ва табобати симптоматикии дарунравиҳо. Амёбиаз, балантидиаз. Гепатитҳои шадид ва музмини вирусӣ (шаклҳои клиникӣ, ташхиси тафриқавӣ ва табобат). Комаи ҷигар, патогенез, нишонаҳои клиникӣ, табобат. Ташхиси тафриқавии нейросироятҳо (менингитҳои бактериалӣ ва вирусӣ). Садамаи токсикӣ-сироятӣ (СТС): нишонаҳои клиникӣ ва табобат. Синдроми Уотерхаус-Фридериксен, патогенез, табобати таъҷилӣ.	**13**	**312**
БФТ 10	**Педиатрия** **Неонатология.** Пешгуфтор. Ташкил намудани хизматрасонии тиббӣ ба кӯдакони навзод дар давраи дуюми нигоҳубин. Гипоксияи ҷанин ва асфиксияи навзодон. Зинаҳои эҳёгарӣ. Осеби тавлидӣ. Сирояти дохилибатнии ҷанин ва навзодон. Бемориҳои сироятии пӯст ва ноф дар навзодон. Сепсиси навзодон. Кӯдакони норасо. Патологияи перинаталии СМА. Зардии навзодон. Камхуниҳои навзодон. Синни хурдсол. Ҳолати иммунодефитситӣ. Синдроми вайроншудаи ҷаббиши рӯдаҳо. Ҳолатҳои таъҷилӣ дар педиатрия. **Гематология.** Диатезҳои геморрагӣ. Гемофилия. Пурпураи тромбоситопении идиопатикӣ. Васкулити геморрагӣ. Анемияи (камхунӣ) гемолитикӣ. Анемияи (камхунӣ) гемолитикии ирсӣ. Анемияи (камхунӣ) гемолитикии ғайриирсӣ. Лейкоз. Лейкози шадид. Ёрии паллиативӣ. **Кардиология.** Бемориҳои дил дар кӯдакон. Бемориҳои пахншудаи бофтаи пайвасткунанда. Синдроми дисфунксияи вегетативӣ ва гипертензияи артериалӣ. Вайроншавии назми дил.	**21**	**504**

	Пулмонология. Бемориҳои ирсии системаи бронху шуш. **Гастроэнтерология.** Бемориҳои музмини ғайрихоси рӯдаҳо. **Нефрология.** Бемориҳои модарзодӣ ва ирсии гурдаҳо. Тубулопатияҳо ва нефропатияҳои дизметаболӣ. Рахити кӯдакони синну соли ширмак. Фосфат- диабет. Гипервитаминоз Д. Рагкашӣ. Бемории норасогии витаминӣ. Ноҳинҷории миҷоз (экссудативӣ - катаралӣ, лимфатикӣ – гипопластикӣ, асабӣ - буғумӣ). Дерматити атопикӣ, диатези алергикӣ. Камхунии дефитситӣ. Вайроншавии музмини ғизо (гипотрофия, паратрофия). Бемории Кващиакор. Дарунравии ғайрисироятӣ (Вайроншавии шадиди ҳазмкунии кӯдакон возраста, диспепсияи оддӣ). Алоими малабсорбтсия, ферментопатия, селиакия. Гастрит. Реши меъда ва рӯдаи 12-ангушта. Гастродуоденити кӯдакон. Дискенезиия роҳҳои талхагузар дар кӯдакон. Бемории Крон. Колити решиву-ғайримахсусӣ. Энтероколити решӣ-некротикӣ. Бронхит. Илтиҳоби шадиди шушҳо. Пневмонияи крупозӣ. Астмаи бронхиалӣ. Астмаи Аспиринии кӯдакон. Тарбоди шадиди кудакон. Нуксони пайдокардаи дил. Нуксони модарзодии дил. Бемории Эбштейна, транспозитсияи рагҳои магистралӣ, бемории Эйзенменгер. Илтиҳоби роҳҳои пешобгузар. Пиелонефрити кӯдакон. Гломерулонефрити кӯдакон. Гломерулонефрити шадиди кӯдакон. Ҳолатҳои фавқулодда дар педиатрия (норасогии нафас, статуси астматикӣ, норасогии дилу-рагӣ, алоими рагкашӣ, гипертермия, норасогии шадиди гурда). Афзоиши системаи имуннии кӯдакон. Ҳолатҳои имунодефитситӣ. Иммунопрофилактика. Тақвими миллии эмгузаронӣ.		
БФТ 11	**Бемориҳои сироятӣ** Масъалаҳои умумии бемориҳои сироятӣ. Бемориҳои сироятии рӯдагӣ: Тифи шикам. Паратифҳои А ва В. Исҳоли хунин. Амебиази рӯдаҳо. Заҳрсирояти аз бактерияҳои ғизо. Салмонеллезҳо. Ботулизм. Мононуклеози сироятӣ. Вабо. Ҳорӣ. Гелминтозҳо. Таби хунрез. Гулӯзиндонак. Сирояти менингококкӣ. Варача. Гепатитҳои вирусӣ А, В, С, Д, Е. ВНМО/ БПНМ. Брутселлёз. Сухтанӣ. Лептоспироз. БШРН. Зуком. Илтиҳоби ғайримуқарарии шуш. Зукоми паррандаҳо. Лейшманиозҳо. Кузоз. Ҳасбаивогир. Ҳолатҳои таъҷили ҳангоми бемориҳои сироятӣ. Бемориҳои сироятии ҳавогӣ-қатрагӣ: Зуком ва дигар БШРН. Илтиҳоби ғайримуқарарии шуш. Сирояти менингококкӣ. Гулӯзиндонак. Бемориҳои сироятии бо хунгузаранда: Варача. Табҳои хунрез. Таби Эбола. Бемориҳои сироятии ниҳоят хавфнок: Вабо. Тоун. Зоонозӣ: Бруселлез. Сухтанӣ. Ҳори. Лептоспироз. Лейшманиоз. Бемориҳои сироятии тамосӣ: ВНМО/БПНМ. Гепатитҳои вирусӣ. Кузоз. Гелминтозҳо: Тениаринхоз. Фастсиолёз. Аскаридоз. Геминолипидоз. Энтеробиоз. Ҳолати	**4**	**96**

	таъҷилӣ: Садмаи сироятии токсикӣ. Садмаи гиповолемикӣ. Хунравӣ аз рӯдаҳо. Илтиҳоби сифокпарда (перитонит).		
БФТ 12	**Дерматовенерология** Анатомия, физиология, функсияи пӯст. Унсурҳои аввалия ва сонавии морфологӣ. Пиодермия. Хоришак. Шабушксорӣ. Пиодермия, хоришак, шабушксорӣ, этиопатогенез, клиника, ташхис, муолиҷа. Парасторӣ ва баррасии беморон. Токсикодермия. Дерматитҳо. Зардзахм. Дерматитҳо, зардзахм, таснифот, этиопатогенез, аломатҳои клиникӣ, ташхис. Шукуфаи фалсӣ. Шукуфаи сурхӣ сайқалӣ. Шукуфаи гулобии Жибер. Нейродерматозҳо. Бемориҳои хоришкунандаи пуст. Тасниф, этиопатогенез, аломатҳои клиникӣ, ташхис табобат ва пешгирӣ. Бемориҳои обиланоки пӯст. Эритемаи эксудативии бисёршакл. Бемориҳои вирусии пӯст. Тасниф, этиопатогенез, аломатҳои клиникӣ,ташхис, куратсияи беморон. Бемориҳои замбурӯғии пӯст. Кератомикозҳо. Кандидозҳо. Лейшманиози пӯст (бемории Боровский). Сили пӯст. Ҷузом. Таърихи фанни венерология. Мараз, этиопатогенез. чараёни умумии мараз. Давраи якуми мараз. Давраи дуюми мараз. Намоиши слайдҳо. Аломатҳои клиникӣ, ташхис, масъалаҳои ситуатсионӣ. Давраи сеюми мараз. Марази модарзод. Табобат ва пешгирии мараз. Қабули амбулаторӣ. Дарс дар диспансери дерматовенерологии шаҳрӣ. Бозиҳои корӣ ё дарсӣ. Сӯзок ва уретритҳои ғайрисӯзокӣ. Сӯзок. Хламидиоз. Этиопатогенез, аломатои клиникӣ, ташхис, муҳокимаи беморон, ташхиси лабораторӣ, табобат, пешгирӣ. Гарднерелёз, уреаплазмоз ва микоплазмоз. ташхис, ҳалли масъалаҳои вазъиятӣ, бозиҳои корӣ ё дарсӣ. СПИД. Этиопатогенез. Аломатҳои клиники, ташхис, табобат ва пешгирӣ ва ташкили мубориза бо бемориҳои сироятӣ ва зӯхравӣ. Пешгирӣ ва ташкили мубориза бо бемориҳои сироятии пӯст ва зӯхравӣ.	**4**	**96**
БФТ 13	**Психиатрия, психологияи тиббӣ** Ташкил намудани ёрии тиббии равонӣ. Масъалаҳои конунии равонпизишкӣ. Ҷиҳатҳои асосии фаъолияти олии асабии одам. Идрок. Нишонаҳои вайроншавии идрок. Тафаккур ва вайроншавии он. Хотира (хофиза). Намудҳои гуногуни вайроншавии хотира. Ақл. Вайроншавии фаъолияти ақлӣ. Эҳсосот. Аломатҳои васвосӣ ва рӯҳафтодагӣ. Фаҳмиш дар бораи ирода. Ҷиҳатҳои муҳими вайроншудани иродаи инсон ҳангоми бемориҳои гуногун. Шуур ва вайроншавии он. Хунгармӣ, феъл, шахсият. Психопатия, классификатсия, намудҳои клиникӣ. Бемориҳои рӯҳзод (психогенӣ). Нейросифилис. Носомониҳои равони ҳангоми осеби магзи сар. Камакдии модарзодӣ (олигофрения). Касалии саръ (эпилепсия). Майзадагӣ (алкоголизм). Нашъамандӣ (наркомания). Захролудшавӣ (токсикомания). Мачзубият (шизофрения).	**5**	**120**

	Носомониҳои равони ҳангоми бемориҳои рагҳои мағзи сар, ночуриҳои руҳӣ дар бемории сирояткунанда, ВНМБ (ВИЧ/ СПИД). Рӯҳкасалиҳои изтиробӣ (аффективӣ). Рӯҳкасалиҳои қабл аз пирӣ (инволютсионӣ). Бемории руҳӣ ҳангоми пиронсолӣ.		
БФТ 14	**Ҷарроҳии кӯдакона** Инкишофи модарзодии сурхрӯда. (атрезияи сурхрӯда, ахалазия ва халазияи сурхрӯда, сурхрӯдаи кутоҳ, рефлюкси эзофагит). Нуқсонҳои инкишофи шуш (эмфиземаи лобарӣ, кистаҳои шуш, пневмоторакси шидатнок, секвестрасияи шуш). Чурраи диафрагмалӣ. Нуқсонҳои инкишофи меъда ва рӯдаи борик дар кӯдакон. (Хусусиятҳои анатомо-физиологии кӯдакон. Нуқсонҳои пилеростеноз, ногузароиши болои модарзодии рӯда, Синдроми Ледда ва г.). Ногузароиши шадиди рӯда дар кӯдакон. Инвагинасияи рӯда. Нуқсони инкишофи рӯдаи ғафс ва ноҳияи макъаду рӯдаи мустақим дар кӯдакон. (Бемории Гиршпрунг, мегадолихосигма, атрезияи макъад ва рӯдаи мустақим, клоака). Бемориҳои фасодию-септикӣ дар навзодон (Энтероколити решию-некротикӣ, флегмонаи некротикии навзодон, омфалит, псевдофрункулёз, мастити навзодон). Аппендисити шадид ва оризаҳои он дар кӯдакон. (Хусусиятҳои равиши аппендисити шадид дар навзодон ва кӯдакони ширмак). Перитонит дар кӯдакон. Хусусиятҳои ҷараёнӣ он дар навзодон. Остеомиелити гематогенӣ дар кӯдакон. Остеомиелити эпифизарӣ дар навзодон. Бемориҳои фасодии шушҳо дар кӯдакон (Илтиҳоби шадиди деструктивии шушҳо, бемории бронхоэктаз, пневмонияи музмин). Бемории эхинококкӣ дар кӯдакон. Нуқсонҳои инкишофи системаи пешобароҳа (гурда, ҳолиб, масона ва иҳлил) дар кӯдакон. Нуқсони изофаии маҳбалии сифоқпарда (чурра, гидроселе, крипторхизм). Бемории санги пешоб ва оризаҳои он. Хусусияти хоси чораҳои эҳёи дилу –шуш ва бедардкунӣ дар кӯдакон. Заҳролудӣ дар кӯдакон. Табобати иншорӣ дар кӯдакон. Садамаи қафаси сина, батн ва роҳи пешоб.	**13**	**312**
IV.	**БФТ - ФАНҲОИ ИНТИҲОБӢ:**	**59**	**1416**
БФТ 01	**Профпатология** Мукаддимаи курси бемориҳои касбӣ. Пневмокониозҳо. Силикозҳо. Этиология. Патогенез. Тасниф. Клиника. Ташхис. Табобат. Пешгирӣ. Пневмокониозҳо. Силикозҳо. Этиология. Патогенез. Тасниф. Клиника. Ташхис. Табобат. Пешгирӣ. Бемории лаппишхӯрӣ. Этиология. Патогенез. Тасниф. Клиника. Ташхис. Табобат. Пешгирӣ. Заҳролудшавии музмини кӯргошимӣ. Этиология. Патогенез. Тасниф. Клиника. Ташхис. Табобат. Пешгирӣ. Заҳролудшавии музмини симобӣ ва фторӣ. Этиология. Патогенез. Тасниф. Клиника. Ташхис. Табобат. Пешгирӣ. Заҳролудшавӣ бо заҳрҳои химиявӣ ва песитсидҳо. Этиология. Патогенез. Тасниф. Клиника.	**3**	**72**

	Ташхис. Табобат. Пешгирӣ.		
БФТ 02	**Физиотерапия** Мафҳуми фанни физиотерапия. Вазифаҳо ва таъсиси физиотерапия дар муассисаҳои пешгирию табобатӣ. Техникаи бехатарӣ. Истифодабарии ҷараёни барқ дар физиотерапия. Нишондод ва зидди нишондод барои гузаронидани табобатҳои физиотерапевтӣ дар кӯдакон. Хусусиятҳои гузаронидани табобати физиотерапевтӣ дар кӯдакон. Ҷараёни барқи доимӣ. Галванизация. Электрофорези доругӣ. Электросон. Техника, усул, тачҳизот. Нишондод, зидди нишондод. Ҷараёни импулсии доимӣ. Электростимуляция. Ҷараёни диадинамикӣ. Ҷараёни Синусоидӣ - модулиронидашуда. Техника, усул, тачҳизот. Нишондод, зидди нишондод. Ҷараёни импулсии доимӣ. Электростимуляция. Ҷараёни диадинамикӣ. Ҷараёни синусоиди модулиронидашуда. Техника, усул, тачҳизот. Нишондод, зидди нишондод. Ҷараёни тағирёбандаи баландбасомад. УВЧ – терапия, СВЧ – терапия, индуктотермия. Дарсонвализация. Ингаляция. Техника, усул, тачҳизот. Нишондод, зидди нишондод. Табобати нурфишонӣ. Табиатинур, спектеринурҳои ҷараёнӣ ва таснифоти он. Таъсири биологии нурҳо. Нурҳои инфрасурх, нурҳои дидашаванда, нурҳои ултрабунафш. Табобати ультрасадоӣ. Техника, усул, тачҳизот. Нишондод, зиддинишондод. Табобати обӣ. Мафҳуми физиологии табобати обӣ. Мафҳуми химиявӣ ва физикавии табобатҳои обӣ Ваннаҳо, душҳо, обрехтанвабо об поккардан. Мутобиқгардонӣ бо ёрии табобатҳои обӣ. Табобат бо парафин ва озокерит. Техника, усул, тачҳизот. Табобати истироҳатгоҳӣ. Намудҳои табобатҳои истироҳатгоҳӣ. Нишондод, зиддинишондод барои табобат дар истироҳатгоҳҳо.	**2**	**48**
БФТ 03	**Варзиши муолиҷавӣ** Фан ва вазифаҳои варзиши табобатӣ. Барқароршавӣ – мафҳумҳои асосӣ. Асосҳои умумии варзиши муолиҷавии тиббӣ (ВМТ). Манфиати ВМТ. Таснифоти машқҳои ҷисмонӣ. Моҳияти таъсирнокии машқҳои ҷисмонӣ ба организм. Бозиҳо ҳамчун маводҳои ВМТ. Машқҳои варзишӣ-амалӣ. Омилҳои устуворсозӣ (обутобдиҳӣ). Шаклҳои ВМТ. Гимнастикаи гигиении пагоҳирӯзӣ ҳамчун шакли ВМТ. Муолиҷаи гимнастикаи табобатӣ ва қисмҳои тартибдиҳандаи он, принсипҳои сохтор ва маводҳои ВМТ. Усул ва қоидаҳои гузаронидани ВМТ. Усулҳои гузаронидани машғулиятҳо. Терренкур. Эрготерапия. Масҳ. Таснифоти масҳ. Усулҳои маҳскунӣ, нишондод ва ғайринишондод. Хусусиятҳои таъиноти ВМТ ҳангоми як катор патологияҳо. ВМТ ҳангоми бемориҳои системаи дилу рагҳо, шушҳо, роҳҳои нафас, бемориҳои дастгоҳи такяву ҳаракат. Назорати табобатӣ. Вазифа ва мақсади варзиши муолиҷавӣ дар диспансеркунонии аҳолӣ. Тарбияи ҷисмонӣ ва варзиш	**4**	**96**

	дар мустаҳкамкунии саломатӣ, пешгирии беморӣ ва баланд бардоштани кобилияти корӣ.		
БФТ 04	**Ташхиси шуоӣ ва муолиҷаи шуоӣ** Усулҳои шуоии тадқиқ: ташхиси рентгенӣ, ТК, ТМР ва ТУС, принсипи кори онҳо. Усулҳои шуоии тадқиқ: ташхиси радионуклидӣ, термография варадиология интервенсионӣ, принсипи кори онҳо. Ташхиси шуоии шушҳо. Анатомияи шуоии шушҳо. Аломату нишонаҳои шуоии касолати шушҳо. Усулҳои ташхиси шуоии бемориҳои узвҳои ҳозима. Аломату нишонаҳои шуоии касолати роҳи меъдаву рӯдаҳо. Анатомияи шуоии скелет. Аломату нишонаҳои шуоии касолати скелет. Ташхиси шуоии системаи гепатопанкреато-билиарӣ. Ташхиси шуоӣ дар нефрология ва урология. Ташхиси таъхирнопазири шуоӣ ҳангоми бемориҳои шадид ва осебҳои узву системаҳои дарунӣ. Табобати шуоӣ: принсипҳои саратоншиносии радиатсионӣ, асосҳои клиникию биологии муолиҷаи шуоии омосҳо. Дозиметрия. Табобати шуоӣ: банақшагирии клиникию дозиметрии табобати шуоӣ ва таъминоти технологии табобати шуоӣ. Бехатарии радиатсионӣ дар ташхиси рентгенӣ ва радиологияи интервенсионӣ.	**3**	**72**
БФТ 05	**Анестезиология ва реаниматология** Ташкил намудани хизматрасонии анестезиологию реаниматологӣ. Дастгоҳҳо барои наркоз ва нафаси сунъӣ. Назария ва клиникаи наркоз. Усулҳои бехискунии умумӣ бо истифодаи миорелаксантҳо. Усулҳои махсус, ки дар анестезиология ва реаниматология истифода мешаванд. Бехискунии мавзеӣ ва ноҳиявӣ. Усулҳои бехискунӣ ва бедардкунӣ дар акушерӣ. Табобати вусъатнок ва реаниматсия ҳангоми ғарқшавӣ. Табобати вусъатнок ва реаниматсия ҳангоми садамаи баркӣ. Қоидаҳои умумии реаниматсия. Табобати вусъатнок ҳангоми захролудшавии шадид. Табобати вусъатнок ва реаниматсия ҳангоми ҳолатҳои садмавӣ. Усулҳои соддаи реаниматсияи дилу шушҳо ва магзи сар.	**5**	**120**
БФТ 06	**Онкология** Принсипҳои умумии ташхиси омосҳои бадсифат. Шикоятҳо. Анамнез. Ташхиси физикалӣ, нурӣ: рентгенологӣ, компютери томографӣ ва магнитӣ-резонансӣ, радионуклидӣ, ултрасадо.ташхиси эндоскопӣ, морфологӣ (гистологӣ ва ситологӣ), усулҳои иммуногистокимиёӣ, молекулярӣ-генетикӣ. Онкомаркёрҳо. Ташхиси омосҳои ҷойгиршавии (ба чашм аён) визуалӣ. Омосҳои пӯст. Саратони лаб, забон, узвҳои ковокии даҳон, ҳанҷара, ғадуди сипаршакл, ғадуди ширӣ. Ташхиси омосҳои ковокии қафаси сина ва узвҳои ҳозима. Саратони шушҳо, сурхрӯда, меъда, колоректалӣ. Омосҳои ҷигар ва омосҳои бадсифати узвҳои мавқеъи биллиопанкреатодуоденалӣ. Табобати омосҳои бадсифат. Усулҳои табобати ҷарроҳӣ. Ҷарроҳиҳои радикалӣ ва паллиативӣ. Истифодабарии усулҳои иловагии физикӣ.	**4**	**96**

	Кимиётерапия. Гормонотерапия. Модификаторҳо. Табобати нурӣ. Табобати симптоматикӣ. Синдроми дард. Таснифот. Ташхис. Табобат. Омосҳои репродуктивии занона. Саратони гарданак ва бадани бачадон. Омосҳои бадсифати тухмдонҳо. Беморият. Ташхис. Клиника. Табобат. Омосҳои узвҳои пешоббарор. Саратони гадуди простата. Саратони гурда. Саратони масона. Беморият. Ташхис. Клиника. Табобат.		
БФТ 07	**Травматология, ортопедия ва ҷарроҳии ҳарбӣ-саҳроӣ** Маълумот дар бораи фанни осебшиносӣ ва раддодӣ. Принсипҳои асосии ташхис ва табобати маризон. Баромадагиҳои осебӣ. Осебҳои дасту пой. Баромадагиҳои модарзодии рон. Нуқсонҳои қаду комат. Сколиоз. Оқибатҳои фалачи магзисарӣ ва фалачи кӯдак. Асосҳои ёрии ҷарроҳӣ ба маризон дар марҳилаҳои тибии эвакуатсионӣ. Захмҳои яроқи оташфишон. Захмҳои оташфишони рагҳои хунгузар, хунравӣ. Шоки садамавӣ. Синдроми мачақшавии дарозмуддат. Оризаҳои сироятии захмҳо оташфишон. Осебҳои қафаси сина. Осебҳо ва захмҳои оташфишонии шикам, кос ва узвҳои он. Осебҳои оташфишонии андомҳо. Иммобилизатсия.	**4**	**96**
БФТ 08	**Оториноларингология** Шиносои донишҷӯён бо сохтори хизматрасонии ЛОР. Азхудкунии муоинаҳои аъзоҳои гӯшу гулӯ ва бинӣ. Кор бо рефлектори ҷабинӣ. Сохти анатомӣ, вазифаи бинӣ ва ҷавфҳои назди димоғӣ. Бемориҳои шадид ва музмини бинии беруна ва ковокии бинӣ. Хунравии бинӣ. Фатилазании қидомӣ ва халфӣ. Хуномос ва думалӣ миёндевори бинӣ. Бемориҳои шадид ва музмини ҷавфҳои наздидимоғӣ. Усулҳои муолиҷаи консервативӣ ва ҷарроҳии синуситҳои шадид ва музмин. Оризаҳои бинизоди дохили чашм ва дохили косахонаи сар. Анатомияи болинӣ, физиология ва усулҳои тадқиқи балъум. Бемориҳои шадиди балъум (захрбодҳои шадиди якумин ва дуюмин). Думмали наздибодомак. Бемориҳои музмини балъум. Тонзиллитҳои музмин. Усулҳои муолиҷаи тонзиллити музмин. Гиперплазияи бодомакҳои ком. Аденоидҳо. Тонзиллотомия, аденотомия. Анатомияи болинӣ, физиология ва усулҳои тадқиқи ҳанҷара. Бемориҳои шадид ва музмини ҳанҷара. Варам ва инкибоси ҳанҷара. Анатомияи болинии гӯши беруна, миёна ва дарунӣ. Физиология ва усулҳои тадқиқи узви таҳлилкунандаи мувозинат. Бемориҳои гӯши беруна (хуномос ва перихондрити суфраи гӯш, пучаи гузаргоҳи берунаи сомеа. Осебҳои гӯш. Илтиҳоби шадиди фасодноки гӯши миёна. Мастоидити шадиди фасоднок. Усулҳои ташхис ва муолича. Илтиҳоби музмини фасодноки гӯши миёна (мезотимпанит ва эпитимпанит). Лабиринтитҳо. Оризаҳои гӯшзоди дохили косахонаи сар. Менингит ва менингоэнсефалити отогенӣ. Думмали магзи сари гӯшзод. Тромбофлебити ҷавфи сигмашакл. Бемориҳои	**4**	**96**

	ғайрифасодноки гӯш (назлаи гӯши миёна, отосклероз, бемориии Меъёр ва пастшунавоии сенсоневралӣ). Усулҳои ташхис ва табобатии онҳо.		
БФТ 09	**Офталмология** Таърихи офталмология. Анатомияи клиникии узви босира бо назардошти синну сол. Хизмати ёрии офталмологӣ дар Тоҷикистон. Анатомияи клиникии себаки чашм бо назардошти синну сол. Вазифаҳои биноиш. Усулҳои тафтишот. Анатомияи клиникии дастгоҳи ёрирасони узви босира бо назардошти синну сол. Рефраксия, аккомодатсияи чашм. Пресбиопия бо назардошти синну сол. Астигматизм ва олусӣ. Усулҳои муоинаи чашм ва узвҳои ёрирасони кӯдакон ва калонсолон. Бемориҳои пилкҳо, узвҳои ашк, мултаҳима, косахонаи чашм. Вазифаҳои биноиш бо назардошти синну сол. Рефраксия, намудҳои рефраксия, аметропияҳо, астигматизм. Аккомодатсияи чашм. Пресбиопия бо назардошти синну сол. Олусӣ. Бемориҳои қарния ва булӯрак. Бемориҳои пилкҳо, узвҳои ашк, конъюнктива, косахонаи чашм. Бемориҳои рагпарда. Бемориҳои қарния ва булӯрак. Садама ва сӯхтаҳои узви босира. Бемориҳои рагпарда. Глаукомаи синни кӯдакӣ,ҷавонӣ ва пиронсолӣ. Қаъри чашм ҳангоми бемориҳои умумии организм. Садама ва сӯхтаҳои узви босира. Глаукомаи синни кӯдакӣ, ҷавонӣ ва пиронсолӣ. Қаъри чашм ҳангоми бемориҳои умумии организм.	**4**	**96**
БФТ 10	**Асабшиносӣ** Шиносоӣ бо фанни асабшиносӣ. Сохтори системаи асаб. Ҳиссиёт. Роҳҳои ҳиссиёти сатҳӣ ва чуқур. Қисми ҳаракат. Роҳҳои ахромӣ. Сохтор, аломатҳои иллатнокӣ, тарзи ташхисот. Мағзча. Ҳаракат. Роҳҳои экстрапирамидӣ. Сохтор, аломатҳои иллатнокӣ, тарзи ташхисот. Мағзча. Сутуни майна. 10-ҷуфт торҳои асаби косахонаи мағзи сар. Мағзи мобайн. Системаи асаби нашвӣ-наботӣ. Қишри мағзи сар. Аломатҳои иллатнокӣ. Усулҳои тадқиқотӣ дар асабшиносӣ. Қишри мағзи сар. Аломатҳои иллатнокӣ. Усулҳои тадқиқотӣ дар асабшиносӣ. Бемориҳои системаи асаби атрофӣ ва ҳароммағз. Сабаб, намудҳо, аломатҳои клиникӣ, ташхис, табобат ва пешгирӣ. Менингитҳо. Сабаб, тасниф, аломатҳои клиники, ташхис, табобат ва пешгирӣ. Энсефалитҳо. Сабаб, тасниф, аломатҳои клиникӣ, ташхис, табобат ва пешгирӣ. Сактаҳо. Сабаб, тасниф, аломатҳои клиники, ташхис, табобат ва пешгирӣ. Бемории саръ. Сабаб, тасниф, аломатҳои клиникӣ, ташхис, табобат ва пешгирӣ. Бемориҳои асаби мушак. Асосҳои ирсияти тиббӣ. Бемориҳои ирсӣ.	**6**	**144**
БФТ 11	**Стоматология** Фанни стоматология, мақсад ва вазифаҳои омӯзиш. Кариес, пулпит, периодонтит. Бемориҳои илтиҳобии одонтогении минтақаи ҷоғу рӯй. Периостит, остеомиелити ҷоғҳо. Абсесс ва флегмонаҳои бофтаҳои назди ҷоғӣ. Протсессҳои ғайриодонтогении илтиҳобӣ	**2**	**48**

	(фурункул, карбункул, номаи рӯй, саромос, реши сибирӣ). Хусусиятҳои коркарди аввалини ҷарроҳии захмҳои рӯй. Шикасти устухонҳои рӯй ва косахонаи сар. Омосҳо ва варамиҳои омосмонанди минтақаи ҷоғу рӯй. Принсипҳои ҷарроҳиҳои нуксону деформатсияҳои минтақаи ҷоғу рӯй. Ҷарроҳиҳои барқарорсозии роғи модарзодии рӯй ва ком. Тармим бо бофтаҳои маҳаллӣ, бо шохаи Филатов, тармими озоди бофтаҳо.		
БФТ 12	**Эндокринология** Тасаввуроти умумӣ дар бораи ғадудҳои секрецияи дарунӣ. Танзими секрецияҳо ва механизми таъсири гормонҳо. Шиносоӣ бо нақшаи таърихи беморӣ ва ассосҳои назорати бемории эндокринӣ. Нуқтаи назариявии деонтологияи тиб дар эндокринология. Шиносоӣ ва истифодабарии сарчашмаҳои адабиёт оид ба масъалаҳои амалии эндокринология. Бемориҳои системаи гипоталамо-гипофизарӣ. Бемории Исенко-Кушинг (таснифот, этиопатогенез, клиника, ташхис, ташхиси тафриқӣ, табобат). Тавсири анатомо-физиологии ғадуди сипаршакл. Биосинтези ҳормонҳои тиреоидӣ. Ҷоғари минтақавӣ: сабаб, пайдоиш, таснифот, клиника, табобат, пешгирӣ. Низомномаи асосии Барномаи байналмилаллии муборизаи бо норасоии йод. Қонуни ҶТ «Бо йод таъмин намудани намак». Мониторинги касалиҳои норасоии йод. Гипотиреоз: омӯзиши сабаб ва пайдоиши касалӣ, тасниф, клиника, ташхиси камфаъолияти ғадуди сипаршакл. Ҷудо кардани беморон аз рӯи вазниниҳои гуногуни гипотиреозии аввала. Ташхиси тафриқии гипотиреозии аввала ва дуюма. Оризаҳо. Усулҳои табобат. Сабаб, пайдоиш, таснифоти ҷоғари нуфузноки захрогенӣ. Ҷудо кардани беморон аз рӯи ҳолатҳои вазнини тиреозахрогенӣ. Ташхиси тафриқии ҷоғари захрогении нуфузнок. Хуруҷи тиреозахрогенӣ, сабаб, этиопатогенез, клиника, ташхис. Принсипҳои табобати ҳозиразамони ҷоғари захрогении нуфузнок ва душвории он. Пешгирии беморӣ. Хусусиятҳои анатомияи ва физиологияи устухон. Остеопороз (сабаб, тасниф, пайдоиш, ташхис, усулҳои пешгирӣ, табобат). Анатомия ва физиология ғадуди зери меъда. Диабети канд. Омӯхтани эпидемиология, сабаб ва пайдоиши диабети қанди навъи 1 ва 2. Ҷудо кардани беморон бо зуҳуротҳои гуногуни диабети канд, бо асос ташхис намудани бемории асосӣ ва ҳамбаста. Ташхиси тафриқӣ. Мафҳум дар бораи ангиопатияи диабетӣ, таснифи онҳо, аҳамияти ташхиси токлиникии онҳо. Микроангиопатияҳои диабетикӣ (ретинопатия, нефропатия). Нейропатияи диабетӣ. Макроангиопатияи диабетӣ. Ангиопатияи универсалӣ. Ангиопатияи диабетӣ бо назардошти синну сол. Омӯзиши принсипҳои асосии муолиҷаи беморони диабети канд шакли I ва II. Табобати парҳезӣ ҳамчун усули мустақили муолиҷа,	**4**	**96**

	муолиҷа бо дорухои даҳонгузарӣ қандпасткунанда ва дорухои инсулин. Тартиб додани нақшаи муолиҷаи беморони диабети қанд дар шароити беморхона ва шароити дармонгоҳӣ. Назорат дар муолиҷа. Шинос кардани донишҷӯён бо усулҳои асосии худназораткунии диабети қанд дар беморон. Муҳокимаи касалии беморон аз рӯи шаклҳои вазнини диабети қанд. Омӯзиши клиникӣ, ташхис ва муолиҷаи беморон дар ҳолатҳои таъҷилӣ. Саволҳо оиди диспансеризасия ва муайян кардани қобилияти кории беморони диабети қанд.		
БФТ 13	**Тибби судӣ** Саволҳои назоратӣ оиди ташкилот ва тартиботи мурофиаи тибби судӣ. Саволҳои назоратӣ оиди ташкилот ва тартиботи мурофиаи тибби судӣ дар ҶТ. Танатологияи тибби судӣ. Марг, мурдан ва аломатҳои ҷасад. Ҷароҳатбини аз яроқи оташфишон. Ҷароҳатбини аз яроқи оташфишон. Яроққои оташфишони ҷанги дар тибби судӣ. Осбшиносии тибби судӣ. Вайроншавии саломатӣ ва марг аз таъсири осебият. Бугикунии механикӣ, таснифи буғикунии механикӣ. Токсикология дар тибби судӣ. Мафҳуми заҳр ва заҳролудшавӣ. Ташхиси тибби судии ҷабрдида, гумонбаршуда ва дигар ашхосон. Хусусияти шаҳодаткунонии шахсони зинда. Муайян намудани дараҷаи зарар ба саломатӣ. Муоинаи далелҳои шайъӣ. Аҳамияти далелҳои шайъӣ дар кушодакунии ҷиноят. Муоинаи хун, мӯй, ва луоби даҳон. Марг аз таъсири омилҳои физикавӣ. Сӯхтагӣ. Осеб аз таъсири барқ. Таъсири харорати паст ба организм. Марги нобаҳангом. Мақсади асосии санчиши тибби судӣ, ҳангоми марги нобаҳангом. Муоинаи ҷасади кӯдакони навзод. Муайян намудани бачакушӣ, мафҳуми бачакушӣ. Намудҳои бачакушӣ. Кушодани ҷасад. Роҳу усули кушодани ҷасад. Экгумасия.	**4**	**96**
БФТ 14	**Фтизиатрия** Таърихи инкишофи фтизиатрия, сабабҳо ва пайдоиши бемории сил, эпидемиологияи бемории сил. Мафҳуми бемории сил. Таърихи пайдоиши бемории сил ҳамчун бемории иҷтимоӣ. Пешгирии махсуси бемории сил, вакцинаи БСЖ. Ҳуҷҷатҳои директивии қабулшуда дар ҶТ, қонуни ҶТ оид ба ҳифзи аҳолӣ аз бемории сил. Фармонҳои Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии ҶТ ва пешниҳоди ТУТ оид ба табобати шакли мутобиқгаштаи сил. Роҳҳои дарёфти бемории сил, ташхиси бактериологии сил, ташхиси туберкулинӣ, тавсифи туберкулин ва баҳодиҳӣ ба натиҷаи он. Шакли мутобиқгаштаи сил. Роҳҳои дарёфти бемории сил, ташхиси бактериологии сил, ташхиси туберкулинӣ, тавсифи туберкулин ва баҳодиҳӣ ба натиҷаи он. Назорати сироятӣ. Чорабиниҳои назорати сироятӣ. Таснифи клиникии бемории сил. Шаклҳои аввалиндараҷаи сил. Сили захролудии кӯдакон ва наврасон. Маҷмӯаи	**5**	**120**

	ибтидоии силӣ, сили лимфағадудҳои дохилии кафаси сина, шаклҳои клиникӣ ва рентгенологии он. Оризаҳои сили аввалиндараҷа. (Сили бронхҳо, пучшавии шуш). Сили пошхӯрдаи шуш. Сабаб ва имроз, клиника, табобат ва ташхиси тафриқавӣ бо дигар бемориҳои шушӣ (саркоидоз, кантсероматоз, силикоз, илтихоби дутарафаи шуш). Сили пардаҳои нарми мағзи сар. Хосияти моеи ҳароммағз. Клиника, ташхис, ташхиси тафриқавӣ, табобат. Сили дуюминдараҷаи шуш. Сили чузъии шуш, сили иртишоҳии шуш, думали силии шуш. Клиника, ташхис, ташхиси тафриқавӣ, табобат. Шаклҳои деструктивии бемории сил. Сили ковокидор, сили лифсору ковокидори шуш, сили талаюфии шуш. Клиника, ташхис, ташхиси тафриқавӣ, табобат. ВНМО ва бемории сил. Нақшаҳои асосии ТЗРВ ниёзмандони мубталои сирояти муштараки БС+ ВНМО. ШМС ва табобати он. Табобати бемории сил. Тавсифи дорухои зиддисилии қатори якум ва дуюм. Стратегияи Дурнамои «Бозисти сил». Сили рӯдаҳо, сили лимфағадудҳои шикампарда, перитонити силӣ. Клиника, ташхиси тафриқавӣ, табобат ва оқибатҳо. Сили устухон ва буғумҳо. Клиника, ташхиси тафриқавӣ, табобат ва оқибатҳои он. Оризаҳои сили шуш (хунравӣ аз шуш, норасоии кори дилу шуш). Табобати арроҳии сили шуш. Коллапсотерапия.		
БФТ 15	**Курси малакаҳои клиникӣ** Пурсиши бемор (шикоятҳо ва анамнез). Муоинаи умумии бемор (арзёбии шуур, ҳолат, вазъияти бемор, муоинаи қисмати бадан, пӯсту лубпардаҳо, ҳолати мушакҳо, насҷи зери пӯстӣ чарбӣ, устухон ва буғумҳо). Арзёбии конститутсия, комат, роҳгардии бемор. Термометрия. Муоинаи умумӣ ва мавзеии беморони гирифтори бемориҳои узвҳои нафаскашӣ. Ламскунии қафаси сина (муайян намудани мавзеъҳои дарднок, ларзиши овоз ва резистентнокии қафаси сина). Ангуштзании шушҳо (муқоисавӣ, топографӣ, мутаҳаррикии канори поёнии шушҳо). Аускултатсияи шушҳо (садоҳои асосӣ ва иловагии нафаскашӣ). Муоинаи умумии балғам ва кишти бактериологии балғам. Муоинаи умумӣ ва мавзеии бемори гирифтори бемориҳои системаи дилу рагҳо. Ламскунии атрофи дил ва рагҳои калон. Ламскунии набз (сифати набз). Ангуштзании дилу рагҳо (муайян намудани марзҳои таносубӣ ва мутлақи кундии дил, қабзаи дастаи рагӣ, конфигуратсияи дил, дарозӣ ва арзӣ дил). Аускултатсияи дил (садои зарби дил ва лағтҳо), чен кардани ФХ. Гузуронидани СБД ва тавзеҳи он. Ламскунии сатҳии шикам (тахминӣ ва муқоисавӣ). Ламскунии амиқи шикам. Ангуштзанӣ ва аускултатсияи шикам. Муоинаи шираи меъда. Муоинаи умумӣ ва мавзеии бемори гирифтори бемории ҷигар ва талхароҳа. Ламскунии атрофи ҷигар ва талхароҳа, симптомҳои	**5**	**120**

	барангезандаи талхадон. Ангуштзании атрофи ҷигар (андозаи ҷигар мувофиқи андозаи Курлов). Муайян намудани намунаи ҷигар ва ферментҳо, қастаракунонии рӯдаи дувоздаҳангушта. Муоинаи умумӣ ва мавзеии беморони гирифтори бемориҳои системаи роҳҳои пешобгузар. Ламскунии гурда ва узвҳои пешобҳосилкунанда (дар се ҳолат). Ангуштзании гурда (симптоми сихзанӣ). Муоинаи умумии пешоб ва кишти бактериологии пешоб. Санҷиши фаъолияти гурдаҳо (санҷиши Зимнитский, Ничепоренко, Реберг). Муоинаи умумӣ ва мавзеии беморони гирифтори бемориҳои узвҳои хунофар. Муайян намудани симптоми пучиш, қамчинак. Ламскунии гирехҳои лимфавӣ. Муоинаи умумии хун, ретикулотситҳо ва тромботситҳо. Муайян намунаи лахтабандии системаи хун. Мафҳуми малакаҳои муоширатӣ. Қоидаҳои умумии муносибат (фазаҳои ё марҳилаҳои муносибат) Истифодабарии воситаҳои шифоӣ (лафзӣ) ва ғайришифоӣ аз тарафи духтур барои ноил гаштан ба ҳамкории самарабахш бо бемор. Кори мустақилонаи донишҷӯён бо роҳбарии устод оид ба малакаҳои ба дастовардашуда, таҳти роҳбарии муаллим (нақшбозӣ кардан). Монеъаҳо дар душворшавии муносибатҳои самараноки духтур ва бемор (дохилӣ ва берунӣ). Кори мустақилонаи донишҷӯён бо роҳбарии устод оид ба малакаҳои ба дастовардашуда, таҳти роҳбарии муаллим (нақшбозӣ кардан). Мусоҳибаи тиббӣ (мафҳум, қоидаҳои асосӣ, сохтор). Кори мустақилонаи донишҷӯён бо роҳбарии устод оид ба малакаҳои ба дастовардашуда, таҳти роҳбарии муаллим (нақшбозӣ кардан). Нақш ва ҳунари духтур ва бемор Марҳилаҳои мусоҳибаи клиникӣ. Салоҳияти робитавии духтур. Шахсияти духтур ва сифати психологӣ ё рӯҳии он. Рӯҳияи бемор ва хусусияти рӯҳии он. Реаксияи рӯҳӣ (рафтор) ба беморӣ. Муносибат бо беморони гирифтори ВНМО/ БПНМ. Асосҳои ахлоқи тиббӣ (ахлоқи биотиббӣ). Мафҳуми ятрогения ва хатогиҳои духтур. Хисоби зуддии набз ва чен кардани ФА. Малакаҳои муоширатӣ ҳангоми гузаронидани тазриққои дохили вариди суръатнок ва дохили вариди бо тарзи чакрагӣ, зери пӯстӣ ва дохили мушакӣ. Тарзи дохили вариди суръатнок ва дохили вариди чакрагӣ гузаронидани моеъҳо. Ёрии аввалин ҳангоми қатъ шудани кори нафас. Хисоби зуддии нафас ва ёрӣ расонидан ҳангоми сулфазанӣ. Ҳисоби зуддии нафас, ёрии таъчили ҳангоми нафастангӣ, буғишавӣ, хунтуфкунӣ ва қатъ шудани кори нафас бо истифода аз малакаҳои муоширатӣ. Ёрии аввалин ҳангоми қатъ шудани кори дил. Ҳисоби зуддии набз, чен намудани фишори артериявӣ, ёрӣ расонидан ҳангоми бехушии кӯтоҳмудат, коллапс ва қатъ шудани кори дил бо истифода аз малакаҳои муоширатӣ. Асосҳои деонтологияи тиббӣ. Малакаҳои комуникативии азбарнамуда. Мафҳумҳои		

	малакаҳо ва ҷараёни муоширатӣ. Аҳамияти малакаҳои муоширатӣ дар фаъолияти касбии ҷарроҳон. Асос ва хусусиятҳои хосаи ахлоқӣ (деонтология) дар ҷарроҳӣ. Омодасозии рифодот. Ҷобаҷогузории рифодот дар биксҳои Шиммелбуш барои таъқим. Мувофиқатнокии муоширатии ҷарроҳ ва хусусиятҳои психологие, ки онро муайян менамоянд. Интихоби асбобҳо барои коркарди нахустини ҷарроҳии захмҳо. Асосҳои умумии муоширати самаранок бо беморони ҷарроҳӣ, хешовандони онҳо ва мутахассисони гуногуни тандурустӣ. Таъкимгардонии рифодот ва асбобҳои ҷарроҳӣ дар автоклав. Истифодаи воситаҳои шифоӣ (вербалӣ) ва ғайришифоҳои муошират аз ҷониби ҷарроҳ барои расидан ба муоширати самаранок байни ӯ ва беморони ҷарроҳ. Таъқимгардонии асбобҳои тези бурранда ва маводҳои захкаш барои захмҳо. Мусоҳибаи (интервюи) тиббӣ дар ҷарроҳӣ: мафҳум, асосҳои заминавӣ, таркибот. Коркарди ягир, захмҳо, решҳо, майдони ҷарроҳӣ ва дастони ҷарроҳ пеш аз ҷарроҳӣ. Вуруд ба мусоҳибаи тиббӣ. Хусусияти пурсиши беморон дар ҷарроҳӣ. Таъқимгардонии либосҳои ҷарроҳӣ. Низом ва тартиби пӯшидани либосҳои ҷарроҳӣ. Фаҳмонидан ва ба нақшагирӣ дар мухосибаи ҷарроҳӣ: вазифаҳои асосӣ, таркиботи марҳилаи мазкури муошират. Хотимадиҳӣ ба муҳосиба. Тарзи дуруст пӯшидани ниқоб, дастпӯшак ва халати беуфунати ҷарроҳӣ. (мустақилона ва бо кӯмаки ҳамшираи ҷарроҳӣ). Мамониятҳое, ки сади роҳи муоширати самараноки ҷарроҳ ва бемор мегарданд. Ичроиши гузоштани ҷабираи нақлӣ ва бастани бандинаҳои докагиву латтагӣ. Хусусиятҳои психологӣ, ки мувофиқати муоширатнокии ҷарроҳро паст менамоянд. Ичроиши катетеризатсияи варидҳои канорӣ, бехиссозии мавзеӣ ва гирифтани кукҳои захм. Равонияти (психологияи) беморони ҷарроҳӣ, хусусиятҳои руҳияи онҳо. Ичроиши усулҳои гуногуни хунманкунии муваққатии хунравии беруна. Мулокот бо беморони ҷарроҳие, ки хусусияти равониятӣ (психологӣ) ва рафтории гуногун доранд. Ичроиши муайянсозии гурӯҳҳои хун бо системаи АВО, омили резус бо усули экспресс ва озмоиши мувофиқати фардии хуни донор ва ретсипиент. Мулокот бо бемороне, ки мушкилоти гуногун доранд (беморони бо маданияту забон фарқкунанда; беморони кӯр, кар, гунг ва ғ.). Баҳодиҳии короии хун ва компонентҳои он барои хунгузаронӣ. Интихоби махлулхо барои табобати инфузионӣ. Мулокот бо бемороне, ки иллатнокии рӯҳӣ доранд. Буридани пӯст, насҷи зари он, апоневроз ва фастсия. Бастани гирехҳои ҷарроҳӣ. Намудҳои муносибат ба беморӣ. Усулҳои таҳияи муносибати мутақобила байни ҷарроҳ ва беморон дар ҳолатҳои мушкил ва фавкулодда. Гузоштани зажими хунманкунанда ба раги хуншори насҷи зери пӯст (шартан). Аксуламали равониятии (рафторӣ) ба беморӣ. Мулокот бо беморони		

	бо вируси Масъуниятнорасоии инсонӣ сироятёфта. Муайянсозии ҳавои озод дар ковокии шикам, гидро- ва пневмоторакс аз рентгенограмма. Шахсияти ҷарроҳ. Талаботи равонӣ ба шахсияти ҷарроҳ. Иҷроиши ҳуқнаҳо (тозакунанда, доругӣ, ташхисӣ ва сифонӣ). Саволномаҳои шахсиятӣ, усулҳои ченакии меъёрии зуҳуротии (клиникии) санҷишӣ ва худбаҳогузории беморон. Маҳдудсозии майдони ҷарроҳӣ бо матоҳои беуфунат. Иҷроиши беҳиссозии инфилтратсионии мавзеӣ бо усули Вишневский барои бурриши пӯст.		
V.	**БАХШИ КОРҲОИ ҒАЙРИАУДИТОРӢ**	**30**	**720**
БКҒА01	**Таҷрибаомӯзии таълимӣ** **- назорати умумии беморони** (соҳаи терапевтӣ ва ҷарроҳӣ) калонсол ва кӯдакон.	**6**	**144**
БКҒА 02	**Таҷрибаомӯзии истеҳсолӣ:** **- ёрдамчии ҳамшираи палатавӣ - тиббӣ (баъди курси 2 - юм);** **- ёрдамчии ҳамшираи муолиҷаи тиббӣ (баъди курси 3 - юм);** **- ёрдамчии табиб – статсионар** (соҳаҳои педиатрӣ, ҷарроҳӣ, акушерӣ-гинекологӣ) **(баъди курси 4 - ум);** **- ёрдамчии табиби Марказҳои саломатӣ ва статсионарҳо (баъди курси 5 - ум).**	**18**	**432**
БКҒА03	**Аттестатсияи хатм**	**6**	**144**
ҲАМАГӢ		**420**	**10080**

7. ТАЛАБОТ БА ШАРТҲОИ ТАТБИҚИ БАРНОМАҲОИ ТАЪЛИМИИ ТАҲСИЛОТИ ОЛИИ КАСБӢ

7.1. Муассисаи таҳсилоти олии касбӣ нақшаҳои кории таълим, барномаи кории фан (силлабус), нақшаҳои фардии таълими донишҷӯён, номгӯи фанҳои элективӣ (интихобӣ), модулҳо ва дигар маводи таъминкунандаи раванди таълим, тақвими академӣ, барномаи таҷрибаомӯзии истеҳсолӣ, номгӯи ва тарзи кабули корҳои мустақилона, услуб ва технологияи таълимро мустақилона таҳия ва тасдиқ менамояд.

Муассисаи таҳсилоти олии касбӣ вазифадор аст, ки ҳамасола нақшаи кории таълимро бо назардошти рушди илми тиб, техника, фарҳанг, иқтисодиёт, технология ва соҳаи иҷтимоӣ таҷдиди назар намояд.

7.2. Ташаккули салоҳиятҳои касбии донишҷӯ дар раванди таълим бояд бо истифодаи усулҳои интерактивии гузаронидани семинар, мастер-классҳо дар речаи муколама, моделкунонии компютерӣ ва таҳлили амалии натиҷаҳо, баҳсҳои илмӣ, корҳои таҳқиқотии донишҷӯён, конференсияҳо ва корҳои берун аз аудиторӣ ба роҳ монда шавад. Дар доираи омӯзиши курсҳои таълимӣ бояд гузаронидани вохӯриҳо бо намояндагони ширкатҳои дохилӣ ва хориҷӣ, созмонҳои давлатӣ ва ҷамъиятӣ, коршиносон ва мутахассисон пешбинӣ карда шавад.

7.3. Мавзӯъ ва мундариҷаи ҳар як фанни таълимӣ бояд тавре муайян карда шавад, ки дар баробари пурра аз худ намудани барномаи таълимии онҳо сатҳи мустақилиятнокӣ, қобилият, малакаю маҳорат ва донишҳои назариявии донишҷӯ ташаккул ёбад. Натичаи азхудкунии барномаи таълимии фанҳо тибқи талаботи Низомномаи низоми кредитии таҳсилот дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда шавад.

7.4. 25-30 фоизи барномаи таълимиро фанҳои интихобӣ дар бар мегирад. Тартиби ташкили фанҳои интихобӣ бо қарори Шӯрои олимони муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ муқаррар карда мешавад.

7.5. Ҳадди аксари ҳатмии сарбории таълимии донишҷӯ дар як ҳафта бо дарназардошти ҳамаи шаклҳои корҳои таълимии аудиторӣ ва ғайриаудиторӣ бояд аз 2 кредит (48 соат) зиёд набошад.

7.6. Ҳаҷми кредити машғулиятҳои аудитории донишҷӯ дар шакли таҳсили рӯзона дар як ҳафта 1,5 кредит (36 соат) -ро ташкил медиҳад.

7.7. Ҳаҷми умумии вақти таътил дар соли таҳсил бояд на камтар аз 7 ҳафта, аз он ҷумла дар давраи зимистон 2-ҳафтаро ташкил диҳад.

Маҷмӯи бучаи вакт

Мухлати тахсил	**6 сол**
Таълими назариявӣ	217 ҳафта
Сессияи имтиҳонӣ	17 ҳафта
Таҷрибаомӯзӣ, аз он ҷумла: - таълимӣ - истеҳсолӣ	 4 ҳафта 12 ҳафта
Лексияҳои ниҳоӣ	2 ҳафта
Аттестатсияи хатм	4 ҳафта
Таътил	56 ҳафта
Ҳамагӣ:	**312 ҳафта**

7.8. Ҳуқуқ ва вазифаҳои донишҷӯ:

- дар нақшаи таълимии фардӣ дарҷ намудани 100% фанҳои ҳатмие, ки омӯзиши онҳо ба як соли таҳсил рост меояд;

- номнавис шудан ба омӯзиши фанҳои ҳатмӣ ва интихобӣ дар ҳаҷми 70 кредит дар як соли таҳсил.

- донишҷӯ ҳуқуқ дорад, ки дар соли таҳсил ба теъдоди фанҳое, ки ҳаҷми умумии меҳнатталабии азхудкунии барномаҳои таълимии онҳо зиёда аз 70 кредитро ташкил медиҳанд, номнавис шавад. Дар ин ҳолат бо назардошти бомуваффақият ичро намудани нақшаи таълимии фардии худ (дар давоми даври академӣ азхуд намудани 70 кредит ва дар триместр - миқдори иловагии кредитҳо) ӯ метавонад муассисаи таҳсилоти олии касбиро пеш аз мухлати тибқи нақшаи таълимии самт (ихтисос)-и интихобкардааш мукарраргардида хатм намояд;

- дар давраи таҳсил донишҷӯ ухдадор аст, ки тамоми фанҳои таълимиро мувофиқи нақшаи таълимии фардии тасдиқшуда азхуд намояд;

- ҳангоми ташаккули барномаи таълимии фардии худ таълимгирандагон ҳуқуқ доранд, ки мувофиқи хоҳишашон аз рӯи фанни дилхоҳ (модул) дар донишгоҳ машварат бигиранд, ки ба тахассуси ояндаи онҳо ҳангоми БТ-и тайёрии мутахассис ёрӣ мерасонад;

- донишҷӯ дар ҳолати аз дигар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ интиқол ёфтанаш ва ҳангоми мавҷудияти ҳуҷҷатҳои дахлдор дар асоси аттестатсия фанҳои азхудкардаашро дар ҳуҷҷат аз нав сабт менамояд;

7.9. Тибқи талаботи барномаи таълимии таҳсилоти олии касбӣ гузаштани донишҷӯ аз таҷрибаомӯзиҳо, ки ба омодагии касбии ӯ равона карда шудааст, ҳатмӣ мебошад. Навъи муассасаи таҷрибаомӯзӣ (таълимӣ, истеҳсолӣ)-ро барномаҳои таълимии таҳсилоти олии касбӣ муайян мекунад. Ҳангоми ҷорӣ намудани БТ-и тайёрии мутахассисон доир ба самти мазкур (ихтисос) навъҳои зерини таҷрибаомӯзӣ пешбинӣ мешаванд:

Таҷрибаомӯзиши таълимӣ:

- нигоҳубин ба беморони калонсол ва кӯдакони соҳаи терапевтӣ ва ҷарроҳӣ (дар курси I нимсолаи якум),

Таҷрибаомӯзиши истеҳсолӣ:

- ёрдамчии ҳамшираи шафқати ҳуҷраи беморон – 4 ҳафта пас аз нимсолаи чорум;
- ёрдамчии ҳамшираи шафқати ҳуҷраи табобатӣ – 4 ҳафта пас аз нимсолаи шашум;
- ёрдамчии табиби статсионар (соҳаи педиатрӣ, ҷарроҳӣ, акушерӣ- гинекологӣ) – 4 ҳафта пас аз нимсолаи ҳаштум;
- ёрдамчии табиби дармонгоҳ ва статсионар - 4 ҳафта пас аз нимсолаи даҳум.

Мақсаду вазифаҳо, барномаҳо ва тарзи ҳисоботдиҳӣ вобаста ба навъҳои таҷрибаомӯзӣ аз тарафи донишгоҳ муайян карда мешавад.

Таҷрибаомӯзии берун аз донишгоҳ дар ташкилотҳои илмӣ ва тиббие гузаронида мешавад, ки дорои мутахассисони ботаҷриба ва кормандони илмию техникӣ буда, фаъолияти асосии онҳо мавҷудияти объектҳо ва навъҳои фаъолияти касбии хатмкунандагонро доир ба самти мазкур муайян менамояд ва ё дар кафедраву клиникаи донишгоҳ гузаронида мешавад.

Аттестатсияи натичаи таҷрибаомӯзӣ мутобиқи талаботҳои муқаррарагардидаи ҳисоботи хаттии роҳбари таҷрибаомӯзии корхона гузаронида мешавад. Пас аз анҷоми аттестатсия ба донишҷӯ баҳо гузошта мешавад.

Кори илмӣ-тадқиқотӣ қисмати ҳатмии БТ-и тайёрии мутахассисон ба ҳисоб меравад. Он мутобиқи талаботҳои стандарти давлатии таҳсилоти олии касбӣ ба ташаккули ҳаматарафаи салоҳиятнокии умумифарҳангӣ ва касбии таълимгирандагон муқаррар гардидааст.

Ҳангоми таҳияи барномаи кори илмӣ-тадқиқотӣ муассисаи таълимии олии касбӣ ба донишҷӯ имкониятҳои зеринро пешниҳод менамояд:

- омӯзиши адабиёти махсус ва иттилооти дигари илмӣ-техникии соҳаи дахлдор доир ба дастовардҳои илму техникаи олимони ватанӣ ва хориҷӣ;
- иштирок дар гузаронидани тадқиқотҳои илмӣ ё иҷрои коркарди техникӣ;
- ҷамъоварӣ, коркард, таҳлил ва мураттабсозии иттилооти илмӣ-техникӣ вобаста ба мавзӯъ (супориш);
- таҳияи ҳисобот (қисматҳои ҳисобот) вобаста ба мавзӯъ ё қисматҳои алоҳидаи он (давра, супориш);
- маърӯза дар конференсияҳо.

7.10. Татбиқи барномаи таълимии таҳсилоти олии касбӣ бояд аз ҷониби мутахассисони фанни тадрисӣ таъмин карда шавад. Саҳми омӯзгорони дорои дараҷа ва унвони илмии муассисаи таълимии олии касбӣ аз рӯи барномаҳои таълимии таҳсилоти

олии касбӣ бояд на камтар аз 50 фоиз бошад. Аз ҷумла, на камтар аз 10%-ро докторони илм ташкил диҳанд.

Аз миқдори умумии муаллимон 10 %-и онҳое, ки дараҷаи илмӣ ва (ва ё) унвони илмӣ доранд, метавонанд аз тарафи омӯзгорони доир ба таҳассуси мазкур собиқаи коридошта ва ё аз тарафи онҳое, ки зиёда аз 10 сол шуғл карда, ихтисоси мутахассиси варзида ба ҳисоб мераванд, иваз карда шаванд.

Роҳбарии умумии тайёрии назариявӣ ва амалии мутахассисонро кормандони асосии илмӣ-педагогии муассисаи таҳсилоти олии касбӣ ба ҷо меорад, ки дараҷаи илмии доктор ва ё номзади илм ва (ва ё) унвони илмии профессор ва ё дотсент, ҳунарӣ на камтар аз 3 сол собиқаи корӣ мактаби олӣ дошта бошад. Барои роҳбарӣ ба тайёрии назариявӣ ва илмии таҳассусӣ метавонад мутахассиси баландихтисоси соҳаи мазкур ҷалб карда шавад.

7.11. Ташкили раванди таълим тибқи барномаи таълимии таҳсилоти олии касбӣ бояд бо маводи таълимӣ-методии фанҳои тадриснаванда пурра таъмин ва дар шабакаи дохилии муассисаи таълимии олии касбӣ ҷойгир карда шавад.

7.12. Донишҷӯ бояд ба шабакаи китобхонаи электронӣ дастрасӣ дошта бошад. Фонди китобхона бо нашрияи чопӣ ва электронии адабиёти асосии таълимӣ, аз ҷумла нашрияҳои 10 соли охир ба ҳисоби на кам аз 25 нусха барои ҳар 100 нафар донишҷӯро дар бар гирад.

7.13. Шӯрои олимони муассисаи таҳсилоти олии касбӣ ҳангоми татбиқи барномаи таълимии таҳсилоти олии касбӣ ҳаҷми маблағи таҳсилро муайян мекунад.

7.14. Муассисаи таҳсилоти олии касбӣ бояд дорои пояи моддӣ-техникӣ, озмоишгоҳи илмӣ-таҳқиқотӣ бошад. Миқдори ҷойҳои нишаст дар синфхонаҳои таълимӣ ва озмоишгоҳҳо бояд ба теъдоди донишҷӯён мувофиқат намояд.

7.15. Дар он муассисаи таҳсилоти олии касбӣ, ки хизмати ҳарбӣ ё (ва ё) хизмати ҳифзи ҳуқуқӣ пешбинӣ шудааст, давомнокии давраи таътили донишҷӯён мутобиқи санадҳои меъёрию ҳуқуқие муқаррар карда мешаванд, ки тартиби гузаштани хизмати ҳарбиро ба танзим меорад.

7.16. Барномаи таълимии тайёрии мутахассисони муассисаи таҳсилоти олии касбӣ бояд семинар, машғулиятҳои лабораторӣ машғулиятҳои амалӣ ва машғулиятҳои амалии клиникиро аз рӯи асосҳои фаннӣ фаро гирад, ки ба ташаккули маҳорат ва малакаҳои тиббии донишҷӯён мусоидат менамояд:

- семинарҳо (бо назардошти салоҳиятнокӣ муайян карда мешавад) оид ба фалсафа, биоэтика, ҳуқуқ, таърихи халқи тоҷик, таърихи тиб, иқтисодиёти назариявӣ, сотсиология, сиёсатшиносӣ, фарҳангшиносӣ, диншиносӣ, географияи Тоҷикистон бо асосҳои демография, назарияи иқтисодӣ;
- машғулиятҳои лабораторӣ (бо назардошти салоҳиятнокӣ муайян карда мешавад) аз фанни физика, химиё ва химиёи биологӣ (биохимия);
- машғулиятҳои амалӣ - (бо назардошти салоҳиятнокӣ муайян карда мешавад) аз фанни биология, анатомияи одам, гистология, эмбриология ва ситология, физиологияи нормалӣ, микробиология, вирусология, иммунология, фармакология, анатомияи патологӣ, физиологияи патологӣ, эпидемиология, забонҳои русӣ, тоҷикӣ, хориҷӣ ва лотинӣ, беҳдошт ва экология, нигаҳдории тандурустии ҷамъиятӣ, тарбияи ҷисмонӣ, технологияи информатсионӣ, экология, мудофияи шаҳрвандӣ;

- машғулиятҳои амалии клиникӣ - (бо назардошти салоҳиятнокӣ муайян карда мешавад) ҳангоми омӯзиши фанҳои клиникӣ гузаронида мешаванд – акушерӣ ва гинекологӣ, анестезиология ва реаниматология, фармакологияи клиникӣ, бемориҳои дарунӣ, бемориҳои ҷарроҳӣ, дерматовенерология, ҷарроҳии кӯдакона, бемориҳои сироятӣ, бемориҳои сироятии кӯдакона, неврология ва генетикаи тиббӣ, ҷарроҳии умумӣ, саратоншиносӣ, оториноларингология, офталмология, таълими асосҳои бемориҳои кӯдакона, таълими асосҳои бемориҳои дарунӣ, ташхиси шуоӣ ва муолиҷаи шуоӣ, психиатрия ва психологияи тиббӣ, стоматология, травматология, ортопедия ва ҷарроҳии саҳроӣ, эндокринология, бемориҳои касбӣ, урология, фтизиатрия, тибби оилавӣ, валеология, профпатология, варзиши муолиҷавӣ ва назорати тиббӣ, тибби судӣ;

7.17. Барномаи таълимии тайёрии мутахассис бояд бо ҳуҷҷатҳои таълимӣ-методии ҳамаи корҳои таълимӣ, фанҳо (модулҳо)-и БТ таъмин карда шаванд. Мухтавои ҳар яке аз ин фанҳо бояд дар сомонаи донишгоҳ ва ё дар шабакаҳои дигари муассисаҳои таълимӣ ҷой дода шаванд.

7.18. Муассисаҳои таҳсилоти олии касбии, ки Барномаи таълимии тайёрии мутахассисонро амалӣ менамояд, бояд пойгоҳи модди-техникии барои гузаронидани тамоми навъҳои кори лабораторӣ, тайёр кардани фаннӣ, байнифаннӣ, амалӣ ва корҳои илмӣ-тадқиқотӣ мусоидро дошта бошад, ки онҳо мутобиқи нақшаи таълимии ва қоидаву меъёрҳои амалкунандаи санитарӣ ва зиддисухтор пешбинӣ шудаанд.

Номгӯйи таъминоти моддӣ-техникии барои амалисозии БТ-и тайёрии мутахассисон зарурӣ:

- лабораторияҳои физика ва математика, химия, биохимия, биология, физиологияи нормалӣ, микробиология, вирусология, фармакология, анатомияи патологӣ ва физиологияи патологӣ,
- толори анатомӣ, осорхонаи анатомӣ, ҷойи нигоҳдории ҷасадҳо,
- ҳуҷраҳои махсуси таҷҳизонидашуда ва аудиторияи фанҳои гуманитарӣ ва иҷтимоию иқтисодӣ, бехдошт, сиҳатии омма ва нигоҳдории тандурустӣ,
- ҳуҷраҳои таҷҳизонидашуда барои қабул ва намоиши беморон,
- ҳуҷраҳои бо таҷҳизотҳои зарурӣ таъминкардашудаи табибон барои машғулият бо баччагон ва наврасоне, ки ба онҳо ёрии профилактикӣ ташхисотӣ, реабилитатсионӣ расонида мешавад ва ё табобат мегиранд (соҳаи терапевтӣ ва ҷарроҳӣ).

7.19. Ҳангоми истифодаи нашрияҳои электронӣ муассисаи таҳсилоти олии касбӣ бояд бо назардошти 100 нафар донишҷӯи пуъбаи рӯзона 7 адад компютер ба шабакаи интернет пайваст дошта бошад. Муассисаи таҳсилоти олии касбӣ дар ҳолати истифодаи нашрияҳои электронӣ вазифадор аст, ки ҳангоми омодагӣ ба корҳои мустақилона дар синфхонаи компютерӣ вобаста ба ҳаҷми фанҳои омӯхташаванда ҷойҳои нишасти бо шабакаи интернет пайваст дошта бошад.

8. МОНИТОРИНГИ СИФАТИ АЗХУДКУНИИ БАРНОМАҲОИ ТАҲСИЛОТИ ОЛИИ КАСБӢ

8.1. Муассисаи таҳсилоти олии касбӣ вазифадор аст, ки кафолати сифати таълимро тибқи амалҳои зерин таъмин намояд:

- роҳандозии таъмини сифати омодагии хатмкунандагон бо ҷалби кордиҳанда;
- мониторинги даврии татбиқи барномаи таълимии таҳсилоти олии касбӣ;

- арзёбии сатҳи дониши донишҷӯён ва ташаккули салоҳияти касбии хатмкунандагон;
- ҳудбаҳодиҳӣ бо мақсади арзёбии фаъолияти муассисаи таҳсилоти олии касбӣ ва қиёси натиҷаҳо бо дигар муассисаҳои таълимӣ бо ҷалби кордиҳанда.

8.2. Мониторинги сифати азхудкунии барномаи таълимии таҳсилоти олии касбӣ бояд назорати давомот, дарачаи азхудкунии талаботи барномаи таълимии фанҳо, қабули имтиҳонҳои фосилавӣ, ниҳоӣ ва аттестатсияи хатмро дар бар гирад.

8.3. Баҳодиҳии сифати БТ тайёрии мутахассисон бояд назорати ҷории давомот, аттестатсияи байнифосилавии донишҷӯён ва аттестатсияи давлатиии ҷамъбастии хатмкунандагонро дар бар гирад.

8.4. Шаклҳои мушаххас ва воситаҳои назорати дониши ҷорӣ ва байнифосилавиро доир ба ҳар як фан муассисаи таҳсилоти олии касбӣ мустақилона таҳия менамояд ва дар моҳи аввали таҳсил ба маълумоти ҳар як донишҷӯ мерасонад.

8.5. Барои аттестатсияи донишҷӯён мувофиқи дастовардҳои фардии онҳо доир ба талаботҳои даврагии барномаи таълимии таҳсилоти олии касбии тайёрии мутахассисон (назорати давомот ва аттестатсияи байнифосилавӣ) фонди воситаи баҳодиҳӣ ташкил карда мешавад, ки супоришҳои намунавӣ, корҳои санҷишӣ, тестҳо ва усулҳои назоратро дар бар мегирад, ки онҳо барои баҳодиҳии донишу маҳорат ва дарачаи салоҳиятнокии таълимгирандагон имкон медиҳад. Фонди воситаҳои баҳодиҳӣ аз тарафи муассисаи таҳсилоти олии касбӣ таҳия ва тасдиқ карда мешавад. Муассисаи таҳсилоти олии касбӣ бояд барои мутобиқсозии барномаи назорати ҷорӣ ва аттестатсияи байнифосилавии донишҷӯён бо назардошти фаъолияти ояндаи касбии онҳо шароит фароҳам оварад, ки дар ин самт ғайр аз муаллимони фанҳои чудогона метавонанд ба сифати коршиносони беруна корфармоён, муаллимон, муаллимони фанҳои омехта ҷалб карда шаванд.

8.6. Ба донишҷӯён бояд имкон дода шавад, ки онҳо мухтаво, тарзи ташкил ва сифати чараёни таълимро дар маҷмӯъ, инчунин фаъолияти муаллимони чудогонаро баҳогузорӣ намоянд.

8.7. Аттестатсияи хатм онд ба ихтисоси 1-79 01 02 «Педиатрия» гузаронидани имтиҳони давлатиро дар бар мегирад. Аттестатсияи хатм аз се давраи имтиҳонӣ (малакаҳои амалӣ, тестӣ ва шифоҳӣ) иборат аст.

8.8. Аттестатсияи хатм аз тарафи комиссияи аттестатсионӣ гузаронида мешавад.

Барои баргузор намудани аттестатсияи хатм аз ихтисосҳои алоҳида вобаста ба шумораи хатмкунандагон як ва ё якчанд комиссияи аттестатсионӣ ташкил карда мешавад.

Аттестатсияи хатм аз фанҳое, ки дар нақшаи таълимии намунавии аз тарафи Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқшуда муайян шудаанд, гузаронида мешавад.

Саволномаҳои имтиҳони давлатӣ дар доираи барномаи таълимӣ аз тарафи кафедра тартиб дода шуда, Шӯрои илми-методӣ онҳоро тасдиқ мекунад.

Ҷадвали баргузории комиссияи аттестатсионӣ ду ҳафта қабл аз оғози аттестатсияи хатм бо пешниҳоди декани факултет аз тарафи ректори муассисаи таҳсилоти олии касбӣ бо фармоиш тасдиқ карда мешавад.

Барномаи имтиҳони давлатӣ ва воситаҳои баҳодиҳӣ аз тарафи донишгоҳ мустақилона таҳия карда мешавад.

8.9. Ба аттестатсияи хатм донишҷӯёне роҳ дода мешаванд, ки талаботи нақша ва барномаҳои таълимиро пурра иҷро намудаанд. Рӯйхати чунин хатмкунандагон аз тарафи декани факултет омода шуда, ду ҳафта пеш аз огози аттестатсияи хатм бо фармоиши ректор (директор)-и муассисаи таълимии олии касбӣ тасдиқ карда мешавад.

8.10. Муассисаи таҳсилоти олии касбӣ бояд ба донишҷӯён имкони арзёбии ташкили раванди таълим ва сифати таҳсилот, ҳамчунин баҳодиҳӣ ба фаъолияти омӯзгоронро фароҳам орад.

Гурӯҳи корӣ

Одиназода Бозоралӣ - муовини вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон (роҳбари гурӯҳ);

Ёрмуҳаммадзода Шермуҳаммад - директори Маркази ҷумҳуриявии таълимию методии назди Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон (муовини роҳбари гурӯҳ);

Ҳайдаров Фахриддин - сардори раёсати таҳсилоти олии касбӣ ва баъдидипломии Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон, аъзо;

Зиёев Хуршед - сардори раёсати илм ва инноватсияи Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон, аъзо;

Раҳматуллоев Фарҳод-мудири шуъбаи таҳсилоти олӣ ва баъдидипломии Маркази ҷумҳуриявии таълимию методии назди Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон, аъзо;

Каҷкулоева Тоҷиниссо-сармутахассиси шуъбаи таҳсилоти олӣ ва баъдидипломии Маркази ҷумҳуриявии таълимию методии назди Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон, аъзо;

Ҳабибов Насрулло-мутахассиси пешбари шуъбаи таҳсилоти олӣ ва баъдидипломии Маркази ҷумҳуриявии таълимию методии назди Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон, аъзо;

Солиҳов Дилшод - муовини ректор оид ба таълими Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон ба номи Абӯалӣ ибни Сино, аъзо.

Ба чоп 28-03-2018 имзо шуд. Андозаи 60X84 1/16.
Коғази офсетӣ. Ҳуруфи Times New Roman Tj.
Чопи офсет. Ҷузъи чопии шартӣ 6. Адади нашр 50

Маҷмӯа дар чопхонаи ҶДММ «Аржанг» ба табъ расидааст.
ш. Душанбе, кӯчаи С. Шерозӣ - 21